

**Τίτλος Εργασίας : ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ
ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ ΣΕ ΜΙΑ ΠΛΑΤΕΙΑ.
ΑΝΑΠΛΑΘΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΤΡΙΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ**

Πτυχιακή Εργασία των Μπουραϊμη Αναστασία (6486)
Παπαδιαμάντη Μαρία-Νεφέλη (6507)

Επιβλέπων: Μαρτίνης Σπύρος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας από τους σπουδαστές της σχολής Πολιτικών Μηχανικών Τ.Ε. του τμήματος Μορφολογίας και Αναστύλωσης Κτιρίων του Α.Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδος, υπο την επίβλεψη του διδάσκοντα Μαρτίνη Σπύρο.

Έπειτα από έρευνα, συμπεραίνουμε ότι η πάτρα είναι μια πόλη με μεγάλη και σημαντική ιστορία με μνημεία σημαντικής πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά δεν παύει να είναι ένα από τα πολλά αστικά κέντρα με αρκετά προβλήματα και με έλλειψη δημόσιων χώρων. Στην παρούσα μελέτη, προτείνουμε την ανάπλαση της πλατείας τριών συμμάχων, μιας πλατείας- κόμβο για τους κατοίκους και μη αυτής της πόλης, με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθήσουμε :

- την ανάγκη για χώρους, δημόσιου εξ ολοκλήρου χαρακτήρα
- συμβολισμούς και έννοιες που θεωρούμε σκόπιμες να πάρουν μορφή και να αποτελέσουν πηγή σκέψης για τους διερχόμενους
- την σύνδεση του παρελθόντος, με το παρόν και το μέλλον. Δεν επιθυμούμε να διαγράψουμε το παρελθόν της πλατείας, επιθυμούμε να το φανερώσουμε αλλά ταυτόχρονα να εξυπηρετήσουμε σύγχρονες ανάγκες
- λειτουργίες και χρήσεις της πλατείας που θα ικανοποιούν κάθε ηλικίας κάτοικο, όπως επίσης, θα αφήνει στον χρήστη την δυνατότητα της μετατροπής.

Μέσω λοιπόν αυτής της μελέτης επιθυμούμε να εντάξουμε σύγχρονες ανάγκες σε ένα περιβάλλον που δεν το κάνει, να αξιοποιήσουμε την φαντασία μας ώστε να δώσουμε μορφή στις σκέψεις μας, με σεβασμό στον τόπο. Και κυρίως η πρότασή μας να υπάρξει ως αναμονή για την περαιτέρω ανάπλαση όλου του παραλιακού μετώπου, που στο παρόν παραμένει τελείως αναξιοποίητο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή (σελ.5)

2. Ορισμός της πλατείας (σελ.7)

3. Ιστορική αναφορά - Ιστορία της πλατείας (σελ.9)

3.1. Αρχαίος Κόσμος(9)

3.2. Η εξέλιξη στην Ανατολή και στην Δύση (σελ.11)

3.2.1. Η Πλατεία στην ελληνική επικράτεια (ανατολική σφάιρα επιρροής) (σελ.12)

3.2.1.1. Οθωμανικές επιρροές στους ελλαδικούς πληθυσμούς (σελ.12)

3.2.1.2. Ενετικές επιρροές στους νησιώτικους πληθυσμούς (12^{ος}-17^{ος} αι) (σελ.13)

3.2.1.3. Η πλατεία στο νέο ελληνικό κράτος (19^{ος} αιώνας) (σελ.14)

3.2.2. Η αστική πλατεία στον Δυτικό Κόσμο (σελ.16)

3.2.2.1. Η Η αστική πλατεία τον Μεσαίωνα (σελ.16)

3.2.2.2. Αναγέννηση – Νεοκλασικισμός (σελ.17)

3.2.2.3. Βιομηχανική περίοδος – 20^{ος} αιώνας (σελ.18)

3.3. Γενική Ιστορική Επισκόπηση (σελ.20)

4. Η πλατεία ως έννοια (σελ.21)

4.1. Πρόσβαση-κινήσεις (σελ.21)

4.2. Σχεδιασμός (σελ.22)

4.3. Παραδείγματα πλατειών (σελ.27)

4.3.1. Το Forum της Πομπηίας (σελ.27)

4.3.2. Piazza di Campo (Σιέννα) (σελ.27)

4.3.3. Η πλατεία του Αγίου Πέτρου (Ρώμη) (σελ.29)

4.3.4. Η πλατεία του Αγίου Μάρκου (Βενετία) (σελ.32)

4.3.5. Pershing Square (Los Angeles)(σελ.32)

4.3.6. Shouwburgplein (Rotterdam) (σελ.34)

4.3.7. Πλατεία Συντάγματος (Αθήνα)(σελ.35)

4.3.8. Πλατεία Ομονοίας (Αθήνα)(σελ.35)

4.4. Συμπεράσματα (σελ.36)

5. Η περίπτωση της Πάτρας (σελ.38)

- 5.1. Μικρή αναδρομή στην ιστορία της Πάτρας (σελ.38)
- 5.2.Πολεοδομικός Σχεδιασμός(σελ.42)
- 5.3. Πλατείες της Πάτρας (σελ.43)
  - 5.3.1. Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου 'Α(σελ.43)
  - 5.3.2. Πλατεία Αγ. Γεωργίου (σελ.44)
  - 5.3.3. Πλατεία Όλγας (σελ.45)
  - 5.3.4. Πλατεία Υψηλών Αλωνίων (σελ.45)
- 5.4. Πλατεία Τριών Συμμάχων (σελ.47)
  - 5.4.1. Η ιστορία της Πλατείας Τριών Συμμάχων (σελ.47)
  - 5.4.2. Η πλατεία στο σήμερα και η κίνηση γύρω της (σελ. 51)

6. Ανάπλαση της πλατείας Τριών Συμμάχων (σελ.53)

- 6.1. Σκέψεις και απόψεις για την πλάση πλατειών (σελ.53)
- 6.2.Σκέψεις για τον σχεδιασμό της πλατείας Τριών Συμμάχων: θέση και ιστορία (σελ.54)
- 6.3. Κεντρική Ιδέα (σελ.56)
- 6.4. Σχεδιασμός και ανάλυση (σελ.57)
  - 6.4.1. Θέατρο (σελ.57)
  - 6.4.2. Parking ποδηλάτων (σελ.58)
  - 6.4.3. Καφενείο (σελ. 58)
  - 6.4.4. Εκθεσιακός χώρος (σελ.59)
  - 6.4.5. Άνθινο ρολόι (σελ.60)
  - 6.4.6. Διαδρομές (σελ.62)
  - 6.4.7. Παιδικό Παιχνίδι (σελ. 63)
  - 6.4.8. Περιστρεφόμενα παγκάκια (σελ.64)
  - 6.4.9. Φωτιστικά σώματα και κάδοι (σελ.64)
  - 6.4.10. Επένδυση εδάφους (σελ.65)
  - 6.4.11. Μικρή διαδρομή και ψηφιακή χάρτες (σελ.67)
  - 6.4.12. Φύτευση (σελ.68)
- 6.5. Σχέδια (σελ.79)
- 6.6. Ψηφιακή απεικόνιση (σελ.85)
- 6.7. Μακέτα (σελ.87)
- 7. Εικόνες (σελ.95)**
- 8. Βιβλιογραφία και άλλες πηγές (σελ.131)**

1. Εισαγωγή

Η επιλογή μας να παρουσιάσουμε πρόταση η οποία αφορά την ανάπλαση της πλατείας τριών συμμάχων εντοπίζεται σε κάποια προβλήματα που κρίναμε ότι είναι σημαντικά.

Ένα πρόβλημα που εντοπίσαμε αφορά την γενικότερη αντιμετώπιση των πλατειών σε όλες της πόλης αυτής της χώρας. Οι εμπειρίες μας, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η πλατεία δεν αντιμετωπίζεται σαν ένας ανοιχτός δημόσιος χώρος, αλλά σαν προέκταση των ιδιωτικών επιχειρήσεων εστίασης που βρίσκονται γύρω από αυτήν. Επίσης, πολύ λίγοι άνθρωποι επιλέγουν να καθίσουν σε μια πλατεία, αντίθετα η πλειοψηφία επιλέγει ως μοναδικό τρόπο επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης τα κάθε τύπου μαγαζιά. Ιδιαίτερα σε καιρούς δύσκολους σαν τους σημερινούς, τα παραπάνω αποκτούν ιδιαίτερη σημασία.

Η επιλογή της τριών συμμάχων έγινε επειδή είναι μια πλατεία η οποία βρίσκεται στην πόλη στην οποία ζούμε τα τελευταία χρόνια, όπως επίσης και γιατί αποτελεί μια αναξιοποίητη πλατεία, η οποία σήμερα αποτελεί κυρίως πέρασμα υπό την «κυριαρχία» του άξονα της Αγ.Νικολάου.

Επίσης, η πλατεία τοποθετημένη σε ένα σημείο που συναντιούνται πολλές λειτουργίες (κόμβος για τα πλοία, κτελ, ΟΣΕ αλλά και για τον περίπατο του μόλου κ.α.) διαφοροποιείται από άλλες πλατείες της Πάτρας. Σε σύγκριση με την πλατεία Γεωργίου, η τριών συμμάχων δεν αποτελεί μια πλατεία που σχεδιάστηκε ώστε να φιλοξενεί μεγάλου τύπου εκδηλώσεις μιας και η διπλή αυτή χρήση της (ως πέρασμα και ως κέντρο) θα διέκοπτε την κίνηση των επισκεπτών . Σε σύγκριση όμως με την πλατεία αγ. Γεωργίου, είναι μια πλατεία που έχει πιο γρήγορη κίνηση και που αν θελήσουμε να δημιουργήσουμε εστίες ξεκούρασης πρέπει να λάβουμε υπόψιν το θορυβώδες σημείο στο οποίο βρίσκεται: ανάμεσα στην Όθωνος Αμαλίας και την αγ.Ανδρέου, ανάμεσα στον περίπατο του μόλου και την Αγ.Νικολάου (με τα μαγαζιά και την δυνατή μουσική)...

Η εργασία μας λοιπόν επιδιώκει να προτείνει μια λύση στα παραπάνω προβλήματα και να σταθεί κριτικά σε σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας που μπορεί να οδηγούν

στην ιδιώτευση. Η πρόταση μας όμως βασίζεται κυρίως στην έρευνα που κάναμε σχετικά με την καταγωγή της πλατείας και την ιστορία της Πάτρας αλλά και της πλατείας. Αποτελεί μεγάλο κομμάτι του κειμένου επειδή θεωρούμε ότι για να πλάσεις κάτι νέο πρέπει να γνωρίζεις το παρελθόν. Έτσι στο πρώτο κομμάτι της εργασίας αναζητούμε την πλατεία στο παρελθόν (στην δύση αλλά και στην Ελλάδα), αναρωτιόμαστε για την πλατεία ως έννοια, ως στοιχείο της πόλης, πως εντάσσεται σε αυτήν και πως διαμορφώνονται οι κινήσεις γύρω και μέσα της. Τέλος, μελετάμε παραδείγματα πλατειών που η ιστορία του τόπου, ο χρόνος δημιουργίας τους και ο τρόπος σχεδιασμού τους μας βοηθάει ώστε να φτάσουμε σε σημαντικά συμπεράσματα.

Στο δεύτερο κομμάτι, αναζητούμε την ιστορία της Πάτρας, μέσα από τους πολυεθνικούς της πληθυσμούς και μέσα από την εξέλιξη του εμπορικού της λιμανιού. Επίσης, βλέπουμε το πολεοδομικό σχέδιο της πόλης όπως κατατέθηκε αρχικά και μέσα από αυτό βλέπουμε το παρόν της πόλης. Επίσης, μαθαίνουμε περισσότερα πράγματα για την ιστορία της πλατείας τριών συμμάχων από την κατασκευή της μέχρι και σήμερα.

Τέλος, στο τρίτο κομμάτι της εργασίας μας, αναπτύσσουμε την πρόταση μας, ως ιδέα και ως σχεδιασμό.

2. Ορισμός πλατείας

Η πλατεία αποτελεί ένα από τα κύρια συστατικά στοιχεία του ευρωπαϊκού αστικού χώρου. Η ιστορική της διαδρομή της προσδίδει μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά, καθώς εξ ορισμού είναι ένας ανοικτός δημόσιος χώρος. Αυτός μπορεί να υποδεχθεί ποικίλες χρήσεις που αφορούν τη συλλογική ζωή της κοινωνίας των πολιτών.¹

Αν θέλουμε να ορίσουμε γενικά τι είναι η πλατεία μέσα στο χώρο, πρέπει να μελετήσουμε τι σκοπό εξυπηρετούσε ανά τους αιώνες και πως έχει μεταβληθεί στον χρόνο και στον τόπο στον οποίο διαμορφωνόταν. Κι αυτό γιατί η πλατεία δεν είναι κάποιο αρχιτεκτονικό δημιούργημα, δεν είναι ένας όγκος με χαρακτηριστικά που μπορεί να τα επιβάλλουν οι μηχανικοί οι οποίοι την κατασκεύασαν. Η πλατεία είναι η ύπαρξη πολεοδομικού κενού, η ανυπαρξία όγκου, ένα δημόσιο πέρασμα για τους βιαστικούς περαστικούς, μια ευκαιρία για συνέντευξη σε μη ιδιωτικό χώρο, μια **δυνατότητα**. Μπορούμε να πούμε ότι η πλατεία αποτελεί την μεγαλύτερη ένδειξη ύπαρξης δημόσιου χώρου στην σύγχρονη αστική πόλη. Ένας χώρος που τον διασχίζουν και τον χρησιμοποιούν εκατοντάδες άνθρωποι καθημερινά, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, ο καθένας για τον δικό του λόγο: η ξεκούραση, η αναμονή, η επικοινωνία, η διασκέδαση, η ψυχαγωγία, η διεκδίκηση (πχ πολιτικές συγκεντρώσεις και διαδηλώσεις) αλλά και η μοναξιά, η κούραση, ο ύπνος (για ανθρώπους χωρίς στέγη). [εικόνα 1]

Η πλατεία μπορεί να υπάρχει αιώνες σε ένα σημείο στον πολεοδομικό χάρτη, αλλά αδυνατεί να κρατήσει ακέραια τα χαρακτηριστικά της εποχής στην οποία δημιουργήθηκε, διότι περισσότερο από κάθε άλλο στοιχείο στον αστικό ιστό φορτίζεται ανάλογα με την χρήση του. Και η χρήση του μεταβάλλεται ανάλογα τις ανάγκες των χρηστών. Αυτές τις ανάγκες θα προσπαθήσουμε να ανασύρουμε από την

---

¹ Απόσπασμα από την εισαγωγή του βιβλίου « Πλατείες της Ευρώπης Πλατείες για την Ευρώπη», τμήμα αρχιτεκτόνων. Πολυτεχνική σχολή και διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών αρχιτεκτονικής τοπίου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Μουσείο Μπενάκη

ιστορία της πλατείας. Από την αρχαία αγορά μέχρι την γέννηση της σύγχρονης πλατείας και το σήμερα.

Ετυμολογία

πλατεία < ουσιαστικοποιημένο θηλυκό του επιθέτου πλατύς

Ουσιαστικό

πλατεία θηλυκό

1. *επίπεδος, διαμορφωμένος χώρος μέσα σε κατοικημένη περιοχή που περιβάλλεται από κτίρια ή και δρόμους*
2. *τιμήμα του θεάτρου μπροστά από τη σκηνή όπου κάθονται οι θεατές, διαφορετικό από τα θεωρεία και τον εξώστη²*

Πρόκειται για ουσιαστικοποιημένο θηλυκό του αρχαίου επιθέτου πλατύς/εια/ύ. Η αρχική έκφραση ήταν “**πλατεία οδός**” και προσδιόριζε το μεγάλο (πλατύ/ φαρδύ) δρόμο του χωριού ή της πόλης, που συνήθως, βρισκόταν στο κέντρο της πόλης και εκτελούνταν οι εμπορικές δραστηριότητες. Σιγά-σιγά από το “**πλατεία οδός**” χάθηκε η λέξη οδός και έμεινε μόνο η “**πλατεία**”.³

Η λατινική γλώσσα ενσωματώνει τον όρο (platea) δίνοντάς του ακριβώς την ίδια σημασία. Στην εξέλιξή της η λέξη θα γίνει place, piazza, praça, plaza, platz, plein, plads, plac, piatta σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές γλώσσες, εκτός από την αγγλική, που θα προτιμήσει πολλούς αιώνες αργότερα την λέξη square, ταυτίζοντας την λειτουργία του χώρου αυτού με μια γεωμετρική μορφή που καθιερώθηκε μέσα από

---

² Ετυμολογικός και εννοιολογικός ορισμός από:
<http://el.wiktionary.org/wiki/%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1>

³ <http://www.24grammata.com/?p=14000>

την μακραίωνη εμπειρία. Η σλαβική trg εξ άλλου συνδέεται με την trgoviste που σημαίνει αγορά, παλιό παζάρι κλπ.⁴

3. Ιστορική αναφορά-Ιστορία της πλατείας

Η εξέλιξη της πλατείας στην Ελλάδα και στον ευρύτερο χώρο της νοτιοανατολικής Ευρώπης, συνδέεται άμεσα με την ευρύτερη ιστορία των πόλεων και τους μετασχηματισμούς τους, και παράλληλα με τις περιπέτειες των λέξεων και των εννοιών που αναφέρονται στον ανοιχτό και δημόσιο αυτόν τόπο του άστεως που αποκαλούμε σήμερα πλατεία. Αν επιδιώξουμε να αναζητήσουμε την «πλατεία» στον αρχαίο κόσμο τότε θα την αναζητήσουμε ως «αγορά», δηλαδή εκείνος ο τόπος ο οποίος συμπύκνωνε όλες τις δημόσιες και μαζικές λειτουργίες της πόλης (Θρησκευτικές, διοικητικές, εκπαιδευτικές κ.α.).

3.1. Αρχαίος Κόσμος

Η κλασική παράδοση της ελληνικής αρχαιότητας λοιπόν, δεν περιέχει την πλατεία με την σημερινή της έννοια. **Στην αρχαία πόλη ο ιδρυτικός αστικός τόπος είναι ο ελεύθερος χώρος της αγοράς.**

Αποτελούσε διοικητικό, φιλοσοφικό, εκπαιδευτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και κυρίως το οικονομικό κέντρο της πόλης⁵. Αναγκαίος για θρησκευτικές τελετές και για την απόδοση δικαιοσύνης από την κοινότητα στα αρχαϊκά χρόνια, ο χώρος της αγοράς μετασχηματίζεται για να υποδεχθεί την πολιτική λειτουργία και γίνεται στα

---

⁴ Σελ.19 απ' το βιβλίο « Πλατείες της Ευρώπης Πλατείες για την Ευρώπη», τμήμα αρχιτεκτόνων. Πολυτεχνική σχολή και διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών αρχιτεκτονικής τοπίου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης- Μουσείο Μπενάκη

⁵ Από το λεξικό του Wikipedia για την αρχαία αγορά της Αθήνας

κλασικά χρόνια τόπος συναντήσεων και ανταλλαγών. Χωρίς σαφείς χαράξεις μέχρι τότε, η αγορά αποκτά κανονικό σχήμα στο πλαίσιο των απόψεων του Ιππόδαμου⁶

---

⁶ Ο **Ιππόδαμος ο Μιλήσιος** ήταν αρχαίος Έλληνας αρχιτέκτονας, πολεοδόμος, φυσικός, μαθηματικός, μετεωρολόγος και φιλόσοφος, θεωρούμενος και ως ο «πατέρας της πολεοδομίας». Ο Ιππόδαμος, έζησε τον 5ο αιώνα π.Χ., στην ακμή δηλαδή της κλασικής εποχής. Εκπόνησε σχέδια ελληνικών αποικιών που είχαν τάξη και κανονικότητα, σε αντίθεση με τον συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο αναπτύσσονταν οι πόλεις μέχρι εκείνη την εποχή, ακόμα και η Αθήνα. Θεωρείται επίσης ο εισηγητής της ιδέας ότι ένα σχέδιο πόλεως μπορεί να ενσωματώνει μια λογική κοινωνική διάταξη.

Το σύστημα ρυμοτομίας του Ιππόδαμου εφαρμόστηκε αργότερα και σε άλλες πόλεις, όπως απέδειξαν ανασκαφές στις Κασσώπη, Πριήνη, Ολυνθος Μεσσήνη και Αλεξάνδρεια. Η αγορά της Αίγιρας είναι οργανωμένη σύμφωνα με το ιπποδάμειο σύστημα, με προσανατολισμό Β. - Ν. Το σύστημα αυτό βασιζόταν στη χάραξη παράλληλων δρόμων, που τέμνονται κάθετα, ώστε να δημιουργούνται οικοδομικά τετράγωνα και κανονικές πλατείες και ονομάστηκε **Ιπποδάμειος νέμησις**^[5]. Τα οικοδομικά τετράγωνα είχαν χαραχθεί με ακρίβεια και χωρίστηκαν σε οικοπέδα ίσου εμβαδού. Οι δρόμοι ήταν ευθύγραμμοι και ευρείς και οι πλατείες ευρύχωρες. Οι θέσεις των διοικητικών κτιρίων, των ναών και των κατοικιών ήταν καθορισμένες με ακρίβεια. Για να εξασφαλίσει την υγιεινή λειτουργία των πόλεων ο Ιππόδαμος σχεδίαζε την υδροδότησή τους, φρόντιζε να εφοδιάζονται με άφθονο νερό και τις προσανατόλιζε έτσι ώστε οι κατοικίες να έχουν ήλιο το χειμώνα και δροσιά το καλοκαίρι. Πρόβλεψε κλίσεις στους δρόμους για την απομάκρυνση των νερών της βροχής. Τοποθετούσε τους ναούς και τα δημόσια κτίρια σε περιβλεπτες και οχυρές θέσεις, ώστε να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και να εξασφαλίζεται η άμυνά τους.

Κατ' αναλογία, δύο χιλιετίες αργότερα, κατά την εποίκηση της Αμερικής, ο κάναβος προτιμήθηκε στα σχέδια των πόλεων των βορειοευρωπαϊκών αποίκων, με πιο χαρακτηριστικό την αποθέωσή του στην περίπτωση της Νέας Υόρκης^[6].

Κατά τον Ιππόδαμο η ιδανική πόλη πρέπει να έχει 10.000 άνδρες κατοίκους, που με τον ανάλογο αριθμό γυναικών, παιδιών, δούλων και ξένων θα φτάνει τους 50.000 κατοίκους. Μελετώντας τα προβλήματα λειτουργίας των πόλεων διαπίστωσε ότι ήταν συνδεδεμένα με το πολιτειακό σύστημα διοίκησης. Χώρισε τους πολίτες σε τρεις τάξεις: γεωργούς, τεχνίτες και πολεμιστές. Διαίρεσε τη γη σε τρεις μορφές ιδιοκτησίας: *ιερή, δημόσια και ιδιωτική*: Η ιερή ιδιοκτησία είναι κρατική και προορίζεται για θρησκευτικές ανάγκες (ανέγερση ναών, ιερών κλπ). Η δημόσια είναι ιδιοκτησία που προσφέρεται για την ικανοποίηση των αναγκών των πολεμιστών και είναι και αυτή κρατική. Η τρίτη μορφή ιδιοκτησίας είναι ατομική. Ο κάθε γεωργός έχει τη δική του γη, που δεν θα έπρεπε να ξεπερνά κάποιο όριο.

[εικόνα 3]. Η ελληνιστική και ρωμαϊκή πόλη διαθέτουν αγορά με γεωμετρική μορφή, ελεύθερη στο κέντρο και με στεγασμένη κιονοστοιχία περιμετρικά. Με την στοά επικοινωνούν μικροί κτιριακοί χώροι που αποδίδονται σε διάφορες δημόσιες αλλά και ιδιωτικές λειτουργίες.^{7,8}

3.2. Η εξέλιξη στην Ανατολή και στην Δύση

Η πλατεία ακολούθησε διαφορετική εξελικτική πορεία στην ευρωπαϊκή Δύση και στην Ανατολική Μεσόγειο (και ειδικότερα στην ελληνική επικράτεια). **Η Αναγέννηση ανέπτυξε ιδέες οι οποίες εξέλιξαν την σημασία της πλατείας μέσα στον αστικό χώρο του δυτικού κόσμου**, πράγμα το οποίο δεν ανιχνεύεται στην Ανατολή.

Έπειτα από την πτώση της οθωμανικής αυτοκρατορίας στην ελληνική επικράτεια και την γέννηση του ελληνικού κράτους τον 19^ο αιώνα, η επί Όθωνα⁹ εξουσία στράφηκε

Οι νόμοι οργανώνοντας σε τρεις κατηγορίες, την απροκλητη επίθεση, τη ζημία, και την ανθρωποκτονία και οι δικαστές επρόκειτο να ανταποκριθούν σε τρία θέματα, τα δημόσια θέματα, τα θέματα σχετικά με τους αλλοδαπούς, και τα θέματα σχετικά με τα ορφανά. Όλοι οι άρχοντες της πόλης θα πρέπει να είναι εκλεγμένοι. Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι ο Ιππόδαμος: «...πρώτος των μη πολιτευομένων επεχείρησε να είπη τι περί της αρίστης πολιτείας, διαιρέσας την μυριάνδρον τω πλήθει πόλιν εις τρία μέρη, ήτοι το περιλαμβάνον τους τεχνίτας, το τους γεωργούς και το προπολεμούν και τα όπλα έχον. Την χώραν εις την ιεράν, την δημοσίαν και την ιδίαν...».

⁷ Τα περισσότερα στοιχεία από το κείμενο έχουν παρθεί από το βιβλίο « **Πλατείες της Ευρώπης Πλατείες για την Ευρώπη**»

⁸ Μια ενδιαφέρουσα εφαρμογή για την ιστορία της Αρχαίας αθηναϊκής Αγοράς υπάρχει εδώ: <http://www3.ascsa.edu.gr/media/agora/agora.html> .

⁹ Ο Όθων-Φρειδερίκος-Λουδοβίκος, πλήρες όνομα Όττο Φρίντριχ Λούντβιχ φον Βίττελσμπαχ (*Otto Friedrich Ludwig von Wittelsbach*) (1 Ιουνίου 1815 - 26 Ιουλίου 1867), ήταν Πρίγκιπας της Βαυαρίας και πρώτος Βασιλιάς του Βασιλείου της Ελλάδος.

στην δύση και προσπάθησε να επιβάλλει τα δυτικά πρότυπα. Πράγμα βεβαίως που επηρέασε την εξέλιξη της πλατείας στα ελλαδικά αστικά κέντρα.

Ας δούμε όμως πιο αναλυτικά, την ιστορική πορεία της πλατείας στους δύο κόσμους.

3.2.1. Η Πλατεία στην ελληνική επικράτεια (ανατολική σφαίρα επιρροής)

Όπως είδαμε στο δεύτερο κεφάλαιο, η λέξη πλατεία ανήκει ετυμολογικά στην ελληνική διάλεκτο. Παρόλα αυτά, στον ελληνικό χώρο η αστική πλατεία δεν εμφανίζεται με την μορφή αυτή, ούτε στην περίοδο της Ανατολικορωμαϊκής - Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Όπως διαβάζουμε, *«μετά από τον 4^ο αιώνα μ. Χ και τον ειρηνικό ή βίαιο εκχριστιανισμό του ανατολικού κόσμου, η πολιτική λειτουργία της αγοράς σταδιακά χάνεται, όπως εξ άλλου και ο αστικός χώρος που της αντιστοιχούσε. Η πλατεία και οι στοές καταλαμβάνονται από εργαστήρια και μαγαζιά. Η πολιτική εξουσία ασκείται από το παλάτι, ενώ οι διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα στις γειτονιές και στα θρησκευτικά κτίρια. Η λέξη αγορά σημαίνει απλά τον χώρο και την δραστηριότητα των εμπορικών ανταλλαγών»¹⁰.*

Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι η ζωή των κατοίκων της πόλης υπάρχει στους δρόμους, χωρίς συγκεκριμένη αναφορά σε κάποια πλατεία (όπως συμβαίνει σήμερα)

3.2.1.1. Οθωμανικές επιρροές στους ελλαδικούς πληθυσμούς

Η οθωμανική κατάκτηση τον 15^ο αιώνα εξέλιξε την έννοια της πλατείας στην σημερινή ελληνική επικράτεια, αλλά και πάλι την κράτησε πίσω στην σημασία της αγοράς όπως νοηματοδοτήθηκε στα πρώτα χριστιανικά χρόνια (εμπορικός τόπος). Η ζωή αναπτύσσεται γύρω από τα θρησκευτικά κτίρια και στο «τσαρσί¹¹» που ήταν

---

¹⁰ Απ' το βιβλίο « Πλατείες της Ευρώπης Πλατείες για την Ευρώπη»

¹¹ Τσαρσί: αγορά, παζάρι (βικιλεξικό)

«τόπος εμπορικών συναλλαγών που διαμορφώνεται ως πλέγμα εμπορικών δρόμων, εξειδικευμένων στην πώληση ενός είδους (υφασμάτων, υποδημάτων, δερμάτων, οικιακών ειδών κλπ)»¹².

Εντοπίζονται αδόμητοι χώροι σε διάφορες περιοχές (πχ αρχαίος υπόδρομος στην Θεσσαλονίκη [εικόνα 4]) οι οποίοι εξυπηρετούν μερικές λειτουργίες της πλατείας (περίπατοι, παζάρια, πανηγύρια), αλλά προφανώς δεν έχουν προκύψει από σχεδιασμό.

Κατά την οθωμανική αυτοκρατορία, πολλοί πληθυσμοί επέλεξαν να απομακρυνθούν από τις πεδινές περιοχές (που συγκεντρωνόταν οι εξουσιαστικές δομές) και να κατοικήσουν σε δύσβατα ηπειρωτικά μέρη ή σε νησιά, ώστε να αποφύγουν την πίεση των εξουσιαστικών οργάνων. **Αποτέλεσμα ανάγκης για συνάθροιση ήταν η ανάπτυξη πλατειών, όπου συνήθως γύρω από αυτήν αναπτυσσόταν οι υπόλοιπες δημόσιες λειτουργίες του χωριού:** Η εκκλησία, το καφενείο, το σχολείο. Ο πλάτανος κάτω του, φιλοξενούσε δημόσιες λειτουργίες και σιγά-σιγά αποτέλεσε το σημείο αναφοράς κάθε γεγονότος του τόπου: κάθε συμβούλιο, κάθε ομιλία, κάθε ψυχαγωγική ή πολιτική λειτουργία είχε ως σημείο αναφοράς της πλατεία.

3.2.1.2. Ενετικές επιρροές στους νησιώτικους πληθυσμούς (12^{ος}-17^{ος} αι)

Αρκετές παράκτιες και νησιώτικες πόλεις (Ιόνια Νησιά, στην Κρήτη, στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου και αλλού), λόγω της ενετοκρατικής κυριαρχίας, αναπτύχθηκαν σύμφωνα με ιταλικά πρότυπα: μία περισσότερο ή λιγότερο οριοθετημένη διάταξη της πλατείας, το πηγάδι και η κρήνη, πλαισίωση με δημόσια κτήρια, όπως το παλάτι του κυβερνήτη, η λότηζια¹³, ο καθεδρικός. Βέβαια καθώς οι ξένοι κυρίαρχοι αποσύρονται

---

¹² Απ' το ίδιο βιβλίο

¹³ «Η Λότηζια ήταν ένα είδος επιμελητηρίου, ένα κέντρο για τις συγκεντρώσεις και την αναψυχή των ευγενών, όπου έπαιζαν και τυχερά παιχνίδια, ήταν δηλαδή και λέσχη. Από τους εξώστες ανακοίνωναν οι κήρυκες τα διατάγματα της πολιτείας, από εκεί ο Δούκας μιλούσε στο λαό, ή παρακολουθούσε τις λιτανείες και τις πομπές. Αλλά και πολιτικά γεγονότα εκτυλίσσονταν πολλές φορές κάτω από τις στοές της. Το είδος αυτού του δημόσιου οικοδομήματος υπήρχε σε

σταδιακά από τον 16^ο αιώνα έως την αρχή του 18ου αιώνα, οι πλατείες δεν ακολουθούν τις εξελίξεις στις μητροπόλεις.

3.2.1.3. Η πλατεία στο νέο ελληνικό κράτος (19^{ος} αιώνας)

Καθώς ο πόλεμος συνεχίζεται, έτσι ώστε το νεοϊδρυόμενο ελληνικό κράτος να κατακτήσει κι άλλες περιοχές από την πλέον αδύναμη οθωμανική αυτοκρατορία, αφήνει πίσω του κατεστραμμένους τόπους, οι οποίοι είναι οικονομικά δύσκολο να ξαναφτιαχτούν. Η εξουσία, όπως είπαμε και πριν, στρέφεται προς την Δύση και αναζητά την ιδεολογία εκείνη που θα την εντάξει σε αυτό που λέμε δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. Η γερμανική νεοκλασική ιδεολογία γίνεται των λεξιλόγιο της ελληνικής αστικής τάξης, που όπως και στην Γερμανία έτσι και εδώ, γίνεται η προσπάθεια να συνδεθεί η αρχαιοελληνική δημοκρατία (μέσω της κλασσικής αρχιτεκτονικής και τέχνης) με τις σύγχρονες δημοκρατίες, ώστε να δημιουργηθεί η αίσθηση της ιστορικής συνέχειας [εικόνα 5] – να θεωρηθεί ότι ο τρόπος που αναπτύχθηκε η αστική δημοκρατία έχει τις ρίζες της (το παρελθόν της) στις αρχαίες δημοκρατίες. Βέβαια, λόγω της οικονομικής κατάστασης του ελληνικού κράτους, αυτό δεν κατάφερε ποτέ να ολοκληρωθεί σε τέτοιο βαθμό, όπως μπορούμε να πούμε για άλλες δυτικές πόλεις.

Με την υιοθέτηση πολεοδομικών σχεδιαστικών προτύπων των νέων καιρών, οι παλιές ανατολίτικες - βαλκανικές πόλεις μεταμορφώθηκαν ακολουθώντας τις χαράξεις των στρατιωτικών μηχανικών του 19ου αιώνα, τον γερμανικό νεοκλασικισμό¹⁴ στη συνέχεια, και αργότερα την πολεοδομική μορφολογία της École des Beaux Arts¹⁵ στις αρχές του 20ού αιώνα. Οι πολεοδομικές παρεμβάσεις

κάθε πόλη της βενετικής κυριαρχίας και η ύπαρξή του στη νέα αποικία της Κρήτης αναφέρεται από τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους το 1269.» (απόσπασμα από <http://www.clab.edc.uoc.gr/seminar/xandakas/logia.htm>)

¹⁴ *Νεοκλασικισμός είναι ένα πολιτιστικό κίνημα που έκανε την εμφάνισή του στην Ευρώπη στα μέσα του 18^{ου} αι. και στις αρχές του 19^{ου} αι. Χαρακτηρίζεται από την τάση αναβίωσης του κλασικισμού σε διάφορες μορφές της τέχνης. Βάση του αποτελεί η αναζήτηση συμμετρίας και*

της ελληνικής πολιτείας ήταν ελάχιστες στα Ιόνια Νησιά ή τα Δωδεκάνησα: οι προηγούμενοι κυρίαρχοι, ενετοί και άλλοι, είχαν διαμορφώσει ένα αρχιτεκτονικό απόθεμα που ανταποκρινόταν στα νέα πρότυπα της χώρας.

Όπως λοιπόν και για τα υπόλοιπα αρχιτεκτονήματα έτσι και οι πλατείες διετελέσαν για το νέο ιδεολογικό λεξιλόγιο συγκεκριμένους συμβολισμούς: οι αντιλήψεις περί ελευθερίας του πολίτη, τα ατομικά του δικαιώματα και οι ελευθερίες του εγγαράχτηκαν σε ένα νέο χώρο μέσω του οποίου η εξουσία φαίνεται προσιτή σε όλους. **Η πλατεία εκφράζει τη δημόσια σφαίρα στις φυσικές, πολιτικές και κοινωνικές της διαστάσεις.**

Στα νέα πολεοδομικά σχέδια του 19^{ου} αιώνα (της Αθήνας [εικόνα 6], της Σπάρτης [εικόνα 7], του Αιγίου, του Άργους, του Πειραιά, της Πάτρας, της Ερέτριας, της Κορίνθου, της Θήβας, της Μεγαλόπολης, κ.α.) οι πλατείες συναρθρώνουν τις μεγάλες οδικές αρτηρίες της πόλης, υποδέχονται τα νέα δημόσια κτήρια και παρέχουν τον ανοικτό χώρο που επιτρέπει την ανάπτυξη του δημόσιου βίου και της κοινωνικότητας των κατοίκων. Η Πλατεία Συντάγματος¹⁶ και η Πλατεία Ομονοίας¹⁷ στην Αθήνα αποτελούν δύο παραδείγματα πλατειών με σχεδιασμένα με τα παραπάνω πρότυπα.

αρμονίας των μορφών καθώς επίσης και η επιδίωξη ισόρροπων και σταθερών συνθέσεων. Πρωτεργάτες του είναι ο Γερμανός ερευνητής και καλλιτέχνης Γιόχαν Ιωακείμ Βίνκελμαν με το έργο «Ιστορία της Τέχνης της Αρχαιότητας» (1764). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας», Γ. Μπαμπινιώτης, σελίδα 897

¹⁵ *Η Σχολή Καλών Τεχνών ιδρύθηκε το 1648 από το Γάλλο ζωγράφο και θεωρητικό της τέχνης Σαρλ Λε Μπρεν (Charles Le Brun, 1619 – 1690), ως «Βασιλική Ακαδημία Ζωγραφικής και Γλυπτικής», και αποτελεί δημόσιο ίδρυμα. Στεγάζεται σε διάφορα κτίρια, το πιο μεγαλοπρεπές από τα οποία είναι το «Μέγαρο Σπουδών» (Palais des Etudes) του 19ου αιώνα. Πολλοί διάσημοι Γάλλοι και αλλοδαποί ζωγράφοι, γλύπτες και αρχιτέκτονες έχουν σπουδάσει στα εργαστήρια τη σχολής. (απόσπασμα από το Wikipedia)*

¹⁶ Όλα τα σχέδια που προτάθηκαν μεταξύ 1833 και 1836 (των Σ. Κλεάνθη και E. Schaubert, του L. von Klentze και του F. von Gaertner) αρθρώθηκαν γύρω από τρεις πλατείες, με διαφορετική μορφή και λειτουργία που βρίσκονταν στις κορυφές ενός τριγώνου απέναντι στην Ακρόπολη, επιτρέποντας έτσι στην νέα πόλη να αναπτυχθεί δίπλα στον ιστορικό πυρήνα. Η μεγάλη ορθογωνική πλατεία (διαστάσεων 240×150 μ.) που χωροθετήθηκε στην ανατολική κορυφή του τριγώνου, διαμορφώνεται τελικά για να υποδεχθεί το βασιλικό παλάτι, την σημερινή Βουλή των Ελλήνων. Παρά τις μεταμορφώσεις της η πλατεία

3.2.2. Η Η αστική πλατεία στον Δυτικό Κόσμο

3.2.2.1. Η αστική πλατεία τον Μεσαίωνα¹⁸

Συντάγματος ουδέποτε έχασε τον βασικό της χαρακτήρα ως πολιτικής πλατείας και χώρου διεκδικήσεων, όπως μας θυμίζει εξ άλλου το όνομά της. Η πλατεία Συντάγματος σήμερα συγκεντρώνει μια πληθώρα λειτουργιών και φιλοξενεί πολυάριθμες εκδηλώσεις πολιτικού, κοινωνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα.

¹⁷ Σύμφωνα με το αρχικό πολεοδομικό σχέδιο της Αθήνας των Κλεάθη και Ζάουμπερτ (1834), ο χώρος προοριζόταν για την ανέγερση των Ανακτόρων. Στη συνέχεια αποφασίστηκε η ανέγερση του Ναού του Σωτήρος, προκειμένου το έθνος να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του προς το Θείο για την απελευθέρωση. Ο έρανος, όμως, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα και το ποσό που συγκεντρώθηκε διατέθηκε για την ανέγερση του ναού της Μητροπόλεως. Ο χώρος διαμορφώθηκε σε πλατεία το 1846 και αρχικά πήρε το όνομα Πλατεία Ανακτόρων και στη συνέχεια Πλατεία Όθωνος, προς τιμή του βασιλιά. Αποτελούσε το βορειότερο άκρο της πόλης και το τέρμα του εξοχικού περιπάτου των Αθηναίων της εποχής. Το 1862 μετονομάστηκε σε Πλατεία Ομονοίας, όταν στο χώρο αυτό συγκεντρώθηκαν και έδωσαν όρκο «ομονοίας» οι αρχηγοί των αντιπάλων πολιτικών μερίδων, οι οποίες είχαν προκαλέσει λόγω του δυναστικού αιματηρές ταραχές στη χώρα. (απόσπασμα από <http://www.sansimera.gr/articles/324>)

¹⁸ **Μεσαίωνας** ονομάζεται η χρονική περίοδος της Ευρωπαϊκής ιστορίας που διαδέχεται την περίοδο της Αρχαιότητας και τελειώνει με την περίοδο της Αναγέννησης. Διήρκεσε περίπου 1000 χρόνια, από την κατάλυση του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους (476 μ.Χ.) και το θάνατο του Ιουστινιανού Α' (565 μ.Χ.), του τελευταίου βυζαντινού αυτοκράτορα που διαπνεόταν από το όραμα της αναβίωσης της παλαιάς Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και της παγκόσμιας κυριαρχίας της, ως και την εποχή της κατάληψης της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους (1453 μ.Χ.) και την ανακάλυψη της Αμερικής (1492 μ.Χ.) από τον Κολόμβο. Ο Μεσαίωνας έμεινε γνωστός ως η περίοδος των Σκοτεινών Αιώνων. Επηρεασμένοι από τη σύγκριση με την περίοδο της Αναγέννησης και της έντονης καλλιέργειας των ανθρωπιστικών επιστημών, οι ιστορικοί, κυρίως της εποχής του Διαφωτισμού, χαρακτήρισαν το Μεσαίωνα περίοδο θρησκευτικού φανατισμού και οπισθοδρόμησης, μη λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η κατάλυση του Βυζαντίου από τους Τούρκους επέτρεψε τη μετακίνηση των διανοούμενων της Κωνσταντινούπολης στις πόλεις της Ιταλίας με αποτέλεσμα την Ιταλική Αναγέννηση. (Wikipedia)

Με την σημερινή μορφή της η αστική πλατεία ανάγεται στον δυτικό Μεσαίωνα. Ο μεσαίωνας επινοεί την πλατεία που είναι οργανικά δεμένη με την πόλη, και υποδέχεται λειτουργίες που δεν προορίζονται για το εσωτερικό των κτιρίων και απευθύνονται σε ολόκληρη την κοινότητα. Στο χώρο της πλατείας, που άλλοτε προέκυπτε ως αποτέλεσμα σχεδιασμού και άλλοτε όχι, λειτούργησαν οι ανοιχτές και οι μόνιμες αγορές, γίνονταν θρησκευτικές και πολιτικές τελετές, γιορτές και εκτελέσεις, αλλά και οι καθημερινές ανεπίσημες συναντήσεις των κατοίκων [εικόνα 8].

3.2.2.2. Αναγέννηση¹⁹ - Νεοκλασικισμός

Την πλατεία -συλλογική δημιουργία του Μεσαίωνα- διαδέχεται η σχεδιασμένη πλατεία της Αναγέννησης που προτάσσεται της πόλης ως όχημα μέσω του οποίου επιβάλλεται η γεωμετρία ως έκφραση ενός νέου πολιτισμού. Η πόλη οργανώνεται με

---

¹⁹ Η **Αναγέννηση** (αγγλικά: *Renaissance*, ιταλικά: *Rinascimento*, γαλλικά: *Renaissance*, από τα συνθετικά *ri-* «ξανά» και *nascere* «γεννιέμαι»^[1]) ήταν ένα πολιτιστικό κίνημα που τοποθετείται προσεγγιστικά ανάμεσα στο 14ο και το 17ο αιώνα, ξεκινώντας στην Ιταλία κατά τον ύστερο Μεσαίωνα, από όπου και εξαπλώθηκε στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ο όρος χρησιμοποιείται επίσης ως ονομασία της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου, μα με μεγαλύτερη ελευθερία καθώς το κύμα των αλλαγών που επήλθαν δεν εξαπλώθηκε με την ίδια ταχύτητα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ως πολιτιστικό κίνημα, επέφερε την άνθηση της λογοτεχνίας, της επιστήμης, της τέχνης, της θρησκείας και της πολιτικής επιστήμης, καθώς και την αναβίωση της μελέτης κλασικών συγγραφέων, την ανάπτυξη της γραμμικής προοπτικής στη ζωγραφική και τη σταδιακή, αλλά ευρέως διαδεδομένη, μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση. Παραδοσιακά, αυτή η πνευματική μεταμόρφωση είχε ως αποτέλεσμα να θεωρείται η Αναγέννηση γέφυρα μεταξύ του Μεσαίωνα και της Σύγχρονης Εποχής. Αν και κατά την Αναγέννηση έλαβαν χώρα επαναστατικές καινοτομίες σε πολλά πνευματικά πεδία, καθώς και κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές, είναι ίσως περισσότερο συνυφασμένη με τα ρεύματα που διαμορφώθηκαν στο χώρο της τέχνης, αλλά και τη συμβολή παν-επιστημόνων όπως ο Λεονάρντο ντα Βίντσι και ο Μιχαήλ Αγγελος, οι οποίοι ενέπνευσαν τον όρο *Homo Universalis* (*Καθολικός Άνθρωπος*). (Wikipedia)

βάση τις αρχές της Κλασσικής πολεοδομίας που χρησιμοποιεί ως αφετηρία τον δημόσιο χώρο (δρόμος –πλατεία), τον οποίο και οργανώνει με αυστηρά γεωμετρικές χαράξεις. Οι αλληγορίες και το συμβολικό νόημα του σχεδιασμού της Αναγέννησης εγκαταλείπονται: ο αστικός χώρος αντιμετωπίζεται θεατρικά, ως η σκηνή που εκτυλίσσεται ο δημόσιος βίος και πραγματοποιούνται οι κοινωνικές συναναστροφές. Οι λειτουργικές ανάγκες της πόλης υποχωρούν, η πλατεία ανάγεται σε κεντρικό αστικό χώρο και απαντά σε αξιώσεις γοήτρου και αφαιρετικούς κώδικες που αναδεικνύουν τις ηγεμονικές ομάδες. Παραδείγματα είναι οι ιταλικές πλατείες του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα, των *places royales* στην Γαλλία [εικόνα 9], των *grand'places* στην Φλάνδρα ή των *plaza mayor* στην Ιβηρική Χερσόνησο. Η περίοδος του Νεοκλασικισμού, στερεί στον χώρο της αστικής πλατείας, το βασικό χαρακτηριστικό του κεντρικού ελεύθερου χώρου, καθώς εκεί τοποθετεί πάνω σε «βάθρο», κτίρια - μνημεία και περιορίζει έτσι την ελευθερία της κίνησης, στον εναπομείναντα χώρο, περιμετρικά αυτής της νησίδας. **Την περίοδο αυτή η αστική πλατεία, αποτελεί ουσιαστικά μια «προθήκη», όπου εκτίθεται το αρχιτεκτονικό έργο, χάνοντας την ζωτικότητα της και την πραγματική σημασία της για την πόλη [εικόνα 10].**

3.2.2.3. Βιομηχανική περίοδος – 20^{ος} αιώνας

Στην βιομηχανική πόλη η πλατεία συρρικνώνεται σε κόμβο κυκλοφοριακό, ενώ η κοινωνική ζωή μετατίθεται στο εσωτερικό κλειστών χώρων.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, η πλατεία αποκτά μνημειακές διαστάσεις, προκειμένου να αποτελέσει την αρένα για την επίδειξη στρατιωτικής δύναμης. Κατά την κυριαρχία του Μοντέρνου κινήματος η πλατεία εξαφανίζεται μέσα στον άμορφο ελεύθερο χώρο που περιβάλλει τα κτίσματα. Επανέρχεται στο δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα μέσα από την κριτική και νοσταλγική διάθεση που την ανάγει σε σύμβολο μιας χαμένης αστικότητας. Στόχος τους τίθεται η αναβίωση των παραδοσιακών αξιών των παλιών πλατειών, ως πολυλειτουργικών κέντρων, σημείων αναφοράς και κοινωνικής συνάθροισης. Η προσπέλαση της πόλης, οργανώνεται κυρίως χωρικά, με νέες δομές

δημόσιων δικτύων, που αντιτίθενται, στη «στέγαση» της κοινής ζωής και δράσης, σε κλειστούς χώρους εμπορικών κέντρων. Ο σχεδιασμός, αποτελεί, το βασικό εργαλείο, προς αυτή την κατεύθυνση. Συχνά όμως, η προσπάθεια «απόλυτης τακτοποίησης», ενός τόσο δυναμικού και ζωντανού στοιχείου, όπως η πόλη και η πρόθεση για πρόβλεψη της εξέλιξής της, δημιουργεί χώρους, άκαμπτους, που μπορεί να διαθέτουν τα αντικειμενικά, χωρικά χαρακτηριστικά, μεγέθους, σχήματος και λειτουργίας, αλλά δεν γίνονται μέρος της ανθρώπινης ύπαρξης στην πόλη²⁰.

---

²⁰ Από site GreekArchitects (σύντομο url: <http://goo.gl/FESR2S>)

3.3. Γενική ιστορική επισκόπηση

Μέσα από το ταξίδι στον χρόνο, μπορούμε να διακρίνουμε κάποια σημαντικά στοιχεία που διαμόρφωσαν (και διαμορφώνουν) την πλατεία στο σήμερα:

-η πλατεία έχει τις ρίζες της στην αρχαία αγορά –ως τόπος συνάθροισης και κοινών δημόσιων λειτουργιών

-η αστική πλατεία ,με την σημερινή μορφή, πρωτοεμφανίστηκε στον Μεσαίωνα (ως θρησκευτικός χωρικός περίγυρος) και διαμορφώθηκε ιδιαίτερος την Αναγέννηση.

-Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η πλατεία είναι αποτέλεσμα της ανάγκης της νέας άρχουσας τάξης –της αστικής, που παίρνει την εξουσία από την φεουδαρχική τάξη- να εγκαθιδρύσει ένα νέο μοντέλο οικονομικής και πολιτικής κυριαρχίας μέσα από ένα πιο «φιλελεύθερο» λεξιλόγιο. Η πλατεία δημιουργείται με το νεοκλασικό λεξιλόγιο που σχεδιάζεται όλη η πόλη: συμμετρία, συμβολισμοί, ευθύγραμμες κινήσεις, διαχειρίσιμος χώρος .

-Στον ελλαδικό χώρο επί τουρκοκρατίας, η πλατεία είναι η αγορά (με την σημερινή έννοια), ενώ βλέπουμε ότι μετατρέπεται σε χώρο συνάθροισης και κέντρο της πόλης, στα ηπειρώτικα χωριά που αναπτύσσονται επί τουρκοκρατίας. Η πλατεία στο ελληνικό κράτος προσπαθεί να ακολουθήσει τις δυτικές εξελίξεις και εισάγει τον νεοκλασικισμό καθυστερημένα. Αδυνατεί όμως να τον εγκαθιδρύσει ολοκληρωτικά ακόμα και στην μητρόπολη, λόγω των πολέμων και των αναταραχών. Γενικά, η πλατεία στην Ελλάδα, αναπτύχθηκε περισσότερο ως ανάγκη ,μιας και αποτέλεσε την εστία που οι κάτοικοι μιας περιοχής μαζευόντουσαν για κάθε δημόσιο γεγονός. Η πλειοψηφία των ελληνικών πόλεων δημιουργήθηκαν (ή επεκτάθηκαν) ακανόνιστα χωρίς κάποιο κεντρικό σχεδιασμό, αλλά σύμφωνα με τις ανάγκες της εποχής και την οικονομική κατάσταση των κατοίκων. Αντίστοιχα, οι περισσότερες πλατείες προέκυψαν με αυτόν τον τρόπο (εξαιρέσεις υπάρχουν και έχουν αναφερθεί ήδη).

4. Η Πλατεία ως έννοια

4.1. Πρόσβαση – κινήσεις

Η πρόσβαση του πεζού στον χώρο της πλατείας, το πέρασμα του από την ευρύτερη πόλη και τους δρόμους της σε έναν συγκεκριμένο τόπο με μορφή και αίσθηση, μπορεί να λεχθεί ως *μετάβαση*. **Η κίνηση στην πλατεία οργανώνεται με διαφορετικό τρόπο από ότι στον δρόμο.** Ο δρόμος στις πόλεις, οριζόντιος και ευθύγραμμος, επιβάλλει στον πεζό (πέρα από τα αυτοκίνητα) να κινείται και εκείνος ευθύγραμμο χωρίς να μπορεί να επιλέξει την διαδρομή που επιθυμεί. Όταν όμως ο πεζός βρεθεί σε μια πλατεία, μπορεί να επιλέξει την διαδρομή του, χωρίς να χρειάζεται να ακολουθήσει μια προκαθορισμένη. Η καθημερινή κίνηση του ανθρώπου, μέσα στην πόλη καθορίζεται άμεσα, από την προσωπική του διάθεση: σε κατάσταση βιασύνης αναζητά τον πιο σύντομο δρόμο διασύνδεσης της θέσης του με τον προορισμό του, άλλοτε πάλι, μετατρέπει αυτή την κίνηση σε περίπατο, εκτρέπεται από την σύντομη πορεία και ακολουθεί κινήσεις με στόχο την «περιπλάνηση» στην πόλη και την οπτική και κινητική του επαφή με το αστικό τοπίο. Η μετάβαση από την πόλη στον χώρο της πλατείας και αντίστροφα, αποτελεί μια τέτοια σωματική και ψυχολογική εναλλαγή.

Ο χώρος της πλατείας, κυρίως λόγω της δομής του, αυτής του «κενού», μέσα στο πλήρες, καθώς και της κατάληξης «αστικών διαδρομών», συντελεί στην αναγνωσιμότητα της πόλης και την αίσθηση του προσανατολισμού. Η πλατεία ως χώρος, ταυτίζεται τόσο λόγω της λειτουργίας του όσο και λόγω της μορφής του, με την έννοια του κέντρου στην πόλη. Η θέση της πλατείας, μέσα στην πόλη-χωρικό δίκτυο και η πορεία που ακολουθούμε από και προς αυτή, καθορίζει συχνά τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και «διαβάζουμε» το αστικό περιβάλλον, ώστε να το κατανοήσουμε και να είμαστε σε θέση να το περιγράψουμε. Η κεντρικότητα, αποτελεί χαρακτηριστικό της αστικής δομής, η οποία εκφράζεται στο χώρο της πλατείας, από τις πρώτες της μορφές, κυρίως λόγω του σχήματός της, που υποβάλλει τον διερχόμενο, στην αναφορά του, σωματική και ψυχολογική, σε ένα

σημείο. Το κέντρο ταυτίζεται στο επίπεδο της κοινωνικής οργάνωσης της πόλης, με το ζωτικότερο σημείο της, όπου λαμβάνουν χώρα, σημαντικά γεγονότα, συναντήσεις, συναλλαγές και πολιτικές εξελίξεις.

Για να εξηγήσουμε τι εννοούμε με την *δυνατότητα* πρέπει να αναρωτηθούμε κάποια άλλα πράγματα πρώτα.

Ο τρόπος χρήσης ενός κτιρίου μεταβάλλεται σύμφωνα με τον λόγο για τον οποίο κατασκευάστηκε. Δηλαδή ένα κτίριο κατοικιών θα χρησιμοποιηθεί από μια περιορισμένη ποσότητα ανθρώπων με συγκεκριμένο τρόπο και διάθεση. Αντίθετα ένα δημόσιο κτίριο (πχ εφορία, εμπορικό κέντρο) θα κατασκευαστεί έτσι ώστε να φιλοξενεί πολύ κόσμο με την κίνηση του να είναι γρήγορη και συνεχής. Άρα ο σχεδιαστής του κτιρίου πρέπει να το διαμορφώσει έτσι, ώστε να μπορεί να είναι όσο των δυνατών πιο λειτουργικό χωρίς να παραβλέπει την ιστορία του τόπου, την προσωπική του άποψη και της ανάγκες της εποχής. Η πλατεία, είναι μία χωρική δομή που πρόεκυψε από την παράθεση κτιρίων γύρω από έναν ελεύθερο χώρο, όχι με τυχαίο τρόπο, αλλά κυρίως μέσα από την πρόθεση των κατοίκων της πόλης, να εντάξουν το «κενό», μέσα στο «πλήρες» του δομημένου περιβάλλοντος και σε άμεση επαφή. Πρόκειται για μία πρωτογενή ανάγκη του ανθρώπου, για την επαφή του με τα φυσικά στοιχεία της γης και του αέρα, από τα οποία τον απομάκρυνε το «δάπεδο» και η «στέγη» της τεχνητής του κατοικίας.²¹

4.2. Σχεδιασμός

Η βασική ιδέα, στο σχεδιασμό του χώρου της πλατείας, από τη γένεσή της, είναι η δημιουργία, ενός κεντρικού, ελεύθερου χώρου, μέσα στην πόλη, σε αντίθεση με τους «περιορισμένους», εσωτερικούς χώρους των κτιρίων. Η ανεμπόδιστη κυκλοφορία του πεζού, στον οποίο απευθύνεται η αστική πλατεία, είτε ως διερχόμενου, είτε ως επισκέπτη-περιπατητή, αποτελεί την κύρια επιδίωξή της, τόσο σε κινητικό, όσο και σε οπτικό επίπεδο, ώστε ταυτόχρονα, να εξασφαλίζεται και η δυνατότητα

---

²¹ Από site GreekArchitects (σύντομο url: <http://goo.gl/FESR2S>)

προσανατολισμού μέσα στον ιστό της πόλης. Η εξασφάλιση του μέσου χώρου της πλατείας ελεύθερου και η διάταξη των παραδοσιακών στοιχείων της, μνημείων, κρηνών κ.λ.π. σε «νησίδες», από τις οποίες δεν διέρχονται οι άξονες κυκλοφορίας, προσδιορίστηκε από τον C. Sitte²² [εικόνα 11], ως μία από τις βασικές «καλλιτεχνικές αρχές», που οφείλει να διαθέτει ο χώρος. Με αυτό τον τρόπο διευκολύνεται η κίνηση ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται και η διατήρηση του οπτικού άξονα ελεύθερου. Στις Μεσαιωνικές και Αναγεννησιακές πλατείες, το ιδιαίτερο στοιχείο της κρήνης, στις πλατείες της αγοράς, τοποθετείται συνήθως δίπλα σε ένα βασικό δρόμο που εκβάλλει στην κύρια γωνία τους. Η μνήμη και η ιστορία της πόλης και της πλατείας, επιβάλλει συχνά τις θέσεις: σ' αυτό το σημείο, είναι δυνατόν να πραγματοποιούνταν κάποτε το πότισμα των ιπποζυγίων, ώστε να εξυπηρετείται η μετάβαση μέσω του δρόμου. Κάτι αντίστοιχο, συνέβαινε και με τα μνημεία, τα οποία δημιουργούσαν γύρω τους χώρους στάσης, απομακρυσμένους από τις χαράξεις που επέβαλλαν οι γύρω δρόμοι και οι βασικοί άξονες πρόσβασης, άφηναν ανεμπόδιστη την κίνηση, ενώ ταυτόχρονα, τοποθετούνταν και σε σημεία που δεν εμπόδιζαν την «οπτική ευθεία» προς κύριες πύλες εισόδου-εξόδου από τον χώρο ή σημαντικά τμήματα κτιρίων του άμεσου περιβάλλοντος. Στις μεταγενέστερες πλατείες, ιδιαίτερα του 19ου αιώνα, όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα, πέρα από τα στοιχεία των κρηνών και των μνημείων, που τοποθετούνται πια με βάση την «αρρώστια της κανονικότητας και της άκαμπτης συμμετρίας», στο κέντρο των χώρων, δημιουργώντας εσωστρεφείς πλατείες, καταργείται επιπλέον η έννοια του ελεύθερου χώρου, ο οποίος καταλαμβάνεται πια από σημαντικά δημόσια κτίρια, κυρίως εκκλησίες. Η προσπέλαση, πραγματοποιείται περιμετρικά αυτών, ενώ το «βάθρο» τους και οι μνημειακές κλίμακες ανόδου, καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της πλατείας και αποτελούν το κύριο σημείο οπτικής αναφοράς, μακριά από την ανθρώπινη διάσταση. Πρότυπο και πάλι, αποτελούν οι Μεσαιωνικές και Αναγεννησιακές πλατείες, κυρίως της Ιταλίας, στις οποίες τα παραπάνω δεν ανεγείρονται ως ελεύθερα κτίσματα, αλλά προσοικοδομούνται στα πλευρικά κτίρια, δημιουργώντας ελεύθερες πλατείες, μπροστά και στο πλάι τους. Η πρόσβαση στο χώρο και η κυκλοφορία στο εσωτερικό

---

²² Camillo Sitte (1843 - 1903) ήταν Αυστριακός αρχιτέκτονας, ζωγράφος και θεωρητικός σχεδιασμού πόλης, με μεγάλη επιρροή και κύρος στην ανάπτυξη του αστικού σχεδιασμού κατασκευής και κανονισμών στην Ευρώπη.

του πραγματοποιείται ανεμπόδιστα, ενώ σ' αυτές τις περιπτώσεις, το κτίριο, αποτελεί όριο του χώρου.

Ο τρόπος με τον οποίο σχεδιάζεται ο χώρος της αστικής πλατείας και κατά συνέπεια η εξασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης σε αυτή καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό και από τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής, στην οποία «τοποθετείται», καθώς και από τον τρόπο με τον οποίο ο δημιουργός του χώρου χειρίζεται δεδομένα, όπως οι ιδιαιτερότητες του εδάφους (μορφολογία κ.λ.π), προκειμένου να δώσει ένα άρτιο πολεοδομικά και αισθητικά, αποτέλεσμα.

Ο χώρος της αστικής πλατείας, αποτέλεσε αντικείμενο συστηματικής μελέτης, ως προς τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του και την γεωμετρία της. **O R. Krier**²³, **κατατάσσει** τις πλατείες σε κατηγορίες, με κριτήριο το σχήμα τους, που διακρίνει σε κυκλικό, ορθογωνικό και τριγωνικό, καθώς και σε σχέση με τους τρόπους σύνδεσής τους με τους δρόμους της πόλης [εικόνα 12]. Ουσιαστικά, «αγνοεί» την ιστορικότητα των χώρων, καθώς θεωρεί, ότι ο τρόπος με τον οποίο τον αντιλαμβάνεται κανείς, σχετίζεται άμεσα με τις αισθήσεις του, ενώ χαρακτηριστικά αναφέρει ότι η «καθαρότητα των γεωμετρικών και μορφολογικών χαρακτηριστικών, είναι αυτή, που μας κάνει να αντιλαμβανόμαστε τον εξωτερικό χώρο, ως δημόσιο». Ο λακωνικός τρόπος με τον οποίο αναλύει μέσα από σκίτσα του, τις τυπολογίες ουσιαστικά αποτελεί μια μελέτη του σχεδιασμού τους, με σκοπό την κατανόηση των αρχών και την αναζήτηση των στοιχείων εκείνων, που τεχνικά, προσδίδουν την ζωντάνια και τη διαχρονικότητα στον αστικό χώρο. Εντοπίζονται και πάλι σε πλατείες, όπως η Grand Place των Βρυξελλών [εικόνα 13], η Piazza di Campo [εικόνα 14] –περισσότερα για την πλατεία στο κεφ. 4.3.2-, η Place Vendome [εικόνα 15] και η Place des Vosges, στο Παρίσι, πλατείες, των οποίων τα χωρικά στοιχεία «αναμένουν να ανακαλυφθούν ξανά, κάτι που μπορεί να συμβεί, μόνο όταν οι σύγχρονοι χώροι, αποκτήσουν λειτουργικό νόημα και σχεδιαστούν στη σωστή θέση, με τις κατάλληλες

---

²³ **Rob Krier** (γεννημένος το 1938 στο Grevenmacher): γλύπτης, αρχιτέκτονας, αστικός σχεδιαστής θεωρητικός και πρώην καθηγητής αρχιτεκτονικής του Πανεπιστημίου Τεχνολογίας της Βιέννης. Ο ίδιος και ο αδελφός του Léon Krier είναι γνωστοί εκπρόσωποι της «Νέας Αστικής Πολεοδομίας» και του «Νέας Κλασικής Αρχιτεκτονικής»

προσεγγίσεις, από την ευρύτερη πόλη». Αυτές οι αναφορές, αποτελούν απόδειξη, της πραγματικής αξίας της αρχιτεκτονικής, ως προς το χρέος της να δημιουργεί χώρους, που «εικονογραφούν» τη λογική της εποχής της και εμπλουτίζουν την πόλη, με ποιότητες όπως αυτή της ευχάριστης διάθεσης, κατά την κίνηση. Χωρίς να αναφέρεται ρητά, στον όρο προσπελασιμότητα, ο Krier, παρουσιάζοντας: τη σχέση πλατείας και δρόμου στο σημείο συνάντησής τους, τη σχηματοποίηση του χώρου και τις μορφές του περιβάλλοντος που τον ορίζει, ουσιαστικά, αναφέρεται στα στοιχεία εκείνα, που καθιστούν τον χώρο της πλατείας, μέρος της κίνησης στην πόλη και σκηνικό των οπτικών εναλλαγών, με στόχο την άρτια αίσθηση. Το μέγεθος της πλατείας, αποτελεί επίσης έναν καθοριστικό παράγοντα, της κίνησης και της αίσθησης, μέσα στον αστικό χώρο. Σύμφωνα με τον Palladio «η κεντρική πλατεία της πόλης, πρέπει να είναι τέτοιου μεγέθους, όσο η δημόσια ζωή των κατοίκων το απαιτεί, δηλαδή όχι τόσο μικρή ώστε να εμποδίζει την άνεση της χρήσης, ούτε τόσο μεγάλη ώστε με μικρό αριθμό ανθρώπων να φαίνεται ακατοίκητη». Το μέγεθος, είναι ένα στοιχείο, που καθορίζει την ελκτική δύναμη του χώρου, στον άνθρωπο, κυρίως επειδή σχετίζεται με τις δικές του διαστάσεις. **Το μεγάλο μέγεθος, είναι δυνατόν να προσδίδει μνημειακότητα στο χώρο, ανάλογα πάντα με το είδος και τη μορφή των κτιρίων που τον περιβάλλουν.**

Φτάνοντας στο σήμερα, οι σύγχρονες αστικές πλατείες σχεδιάζονται έτσι ώστε να αποτελούν μια θεαματικά επιβλητική εικόνα, με τη χρήση κυρίως εντυπωσιακών, συνθετικών στοιχείων. Η πλατεία-έργο τέχνης, ή η πλατεία μουσείο, όμως, στην προσπάθεια να προβάλλει τον εαυτό της, συχνά χαρακτηρίζεται από δυσλειτουργία σε πρακτικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα, ως προς τις δυνατότητες κίνησης που προσφέρει στον πεζό, που διέρχεται από αυτόν. Σε γενικές γραμμές, παρατηρούμε μέσα από σύγχρονα παραδείγματα, ότι τα «παραδοσιακά» στοιχεία του χώρου, όπως η φύτευση, το νερό ή τα έργα τέχνης, δεν πλαισιώνουν τις σύγχρονες πλατείες, όπως τις Αναγεννησιακές, αλλά τοποθετούνται σε κεντρικά σημεία τους, έτσι ώστε να αυτοπροβάλλονται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον κατακερματισμό του χώρου, σε επί μέρους τμήματα. Η επαφή κατά την κίνηση, με διαφορετικής ποιότητας σκηνικά, καταλύει την συνοχή και την ενότητα. Σε κινητικό επίπεδο, η κατάργηση αξιών, όπως η εξασφάλιση διακεκριμένων αξόνων κυκλοφορίας και η διασπορά τους μέσα στο χώρο, συχνά προκαλεί σύγχυση στον

άνθρωπο. Τα επί μέρους στοιχεία τοποθετούνται αδιακρίτως, εμποδίζοντας την κινητική αλλά και οπτική προσπελασιμότητα στα σημεία εισόδου και **εξόδου και στο σύνολο του.**

Αρκετοί σύγχρονοι αρχιτέκτονες λοιπόν, αντιμετωπίζουν την πλατεία ως *έργο τέχνης* και όχι ως λειτουργικό μέρος της πόλης. Όμως, ακόμη κι αν η πλατεία που έχει σχεδιαστεί με «μη - λειτουργικό» τρόπο δεν καταφέρνει να εξυπηρετήσει ολοκληρωτικά την προκαθορισμένη χρήση της, δεν μπορούμε να την κρίνουμε αρνητικά αν δεν δούμε το **πλαίσιο** και το **σκεπτικό** με το οποίο έχει αναπτυχθεί.

Για να μπορέσουμε να καταλήξουμε ότι αυτή η πλατεία με αυτόν το σχεδιασμό, δεν ωφελεί την πόλη, αλλά επιβάλλει στους κατοίκους της την αισθητική του εμπνευστή της, πρέπει να μελετήσουμε την **ιστορία** της πόλης, την (οικονομική και κοινωνιολογική) **κατάσταση** της στο σήμερα, την **χρήση** της πλατείας (αν ο κόσμος κάθεται ή απλά την διαπερνά) και το **μέλλον** της. Βλέποντας και κρίνοντας την ίδια της την ιστορία, θα καταλάβουμε ότι η λειτουργία της πλατείας μεταβάλλεται, η χρήση της διαφοροποιείται ανάλογα με τις συνθήκες και τις ανάγκες και άρα η εικόνα, το μέγεθος και ο σχεδιασμός της αλλάζει. **Η αλλαγή είναι κομμάτι της μακρόχρονης ιστορίας της, άρα δεν μπορούμε να κρίνουμε αρνητικά εν γένει τον σύγχρονο σχεδιασμό.**

Καταλήγοντας, μια σημαντική επισήμανση στα παραπάνω λεγόμενα (η οποία θα αναλυθεί περισσότερο στο σχεδιασμό της πλατείας τριών συμμάχων) είναι η άρνηση της πλειοψηφίας των κατοίκων να χρησιμοποιήσει σαν τόπο χαλάρωσης και επικοινωνίας την πλατεία, κουλτούρα η οποία επιβάλλει σαν μέσο διασκέδασης μόνο τα μαγαζιά, που προσφέρουν μια «επι πληρωμή» επικοινωνία και ψυχαγωγία.

4.3. Παραδείγματα πλατειών

4.3.1. Το Forum της Πομπηίας. [εικόνα 16]

Το Forum της Πομπηίας περικλείεται από δημόσια κτίρια, ναούς και υπαίθριες ή στεγασμένες αγορές αλλά διατηρεί τον μέσο χώρο ελεύθερο. Η ιδιαιτερότητα του όμως ως κοινωνικού, πολιτικού και θρησκευτικού κέντρου, στις συνειδήσεις των κατοίκων της πόλης, τονίζεται από την μετάβαση στο χώρο, μέσα από συγκεκριμένα σημεία-εισόδους, στενά περάσματα, από τους δρόμους της πόλης, στον «κοινόχρηστο χώρο». Οι δρόμοι στο νότιο τμήμα του, που περικλείεται από κτίρια δημόσιων υπηρεσιών, καταλήγουν σε αδιέξοδα, καθώς τοποθετούνται κιγκλιδώματα. Στη βόρεια πλευρά, τοποθετούνται οι κύριες εισοδοί, εκατέρωθεν του ναού του Δία, όπου και πάλι δεν διέρχονται ελεύθερα, αλλά διασχίζουν τέσσερις πύλες εισόδου (αψίδες), αυξάνοντας τη μεγαλοπρέπεια του χώρου, αλλά και την αίσθηση της κεντρικότητας, με την έννοια του «επίσημου δωματίου» της πόλης.

Σε άλλες περιπτώσεις ρωμαϊκού Forum (**Forum Romanum**), η περίκλειση, με σκοπό την ανάδειξη του χώρου, δεν πραγματοποιείται με τόσο αυστηρά μέσα, αλλά μέσα από τη διάταξη των περιμετρικών κτιρίων και την ιδιαίτερη λειτουργία τους, διακρίνει κανείς τις επίσημες και τις έμμεσες προσβάσεις, έχοντας την αίσθηση μιας μεγαλύτερης ελευθερίας, ως προς τη δυνατότητα προσέγγισης και οικειοποίησης του.

4.3.2. Piazza di Campo (Σιένα). [εικόνα 17]

Στις Μεσαιωνικές και Αναγεννησιακές πλατείες, η πρόσβαση γενικά πραγματοποιείται από τις γωνίες του χώρου, όπου εκβάλλει ένας δρόμος κάθε φορά, ενώ μια δεύτερη κατεύθυνση διακλαδίζεται μόλις λίγο βαθύτερα, σε σημείο όπου δεν

γίνεται πια ορατό από την πλατεία. Η εκβολή δε αυτών των δρόμων, γίνεται προς διαφορετικές κατευθύνσεις, έτσι ώστε σε κάτοψη, να δίνουν την εντύπωση των βραχιόνων ενός στροβίλου. Η διάταξη δίνει τη δυνατότητα, από κάθε θέση της πλατείας, να υπάρχει το πολύ μία μοναδική θέα προς τα «έξω» και μία διακοπή του μετώπου των περιμετρικών κτιρίων. Η μέθοδος που ουσιαστικά χρησιμοποιείται, είναι ότι οι εκβάλλοντες δρόμοι, είναι τοποθετημένοι υπό γωνία, αντί για παράλληλα με τις οπτικές φυγές, οπότε τα περιμετρικά κτίρια διατέμνονται προοπτικά στα σημεία εισόδου και μέσο αυτής της κάλυψης, δεν αφήνουν κανένα κενό.

Στην **Piazza di Campo, στη Σιένα**, η αίσθηση αυτή, που από κάποιους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «εγκλωβισμός» μέσα στην πλατεία, καθώς περιορισμένες φαντάζουν οι δυνατότητες εξόδου, ενισχύεται ακόμα περισσότερο, από την κλίση του δαπέδου, προς το κέντρο του ημικυκλικού σχήματος της κάτοψής της, που τοποθετείται μπροστά στην είσοδο του κτιρίου του δημαρχείου. Το ακτινωτό μοτίβο της δαπεδόστρωσης ενισχύει την κίνηση των πεζών, προς αυτό το κέντρο.

Ο Camillo Sitte, ο οποίος τον 19ο αιώνα, είναι από τους πρώτους αρχιτέκτονες, που ασχολείται με το σχεδιασμό του χώρου της αστικής πλατείας, θεωρεί αυτή την περίκλειση των Μεσαιωνικών πλατειών, τη μέγιστη αρετή τους, που όταν καταργείται, η πλατεία αποτελεί απλά ένα «κενό, στο εσωτερικό μιας πόλης, που προκύπτει, όταν ένα οικόπεδο που περιβάλλεται από τέσσερις δρόμους, πρέπει απλώς να μείνει άκτιστο».

Η περίκλειση της πλατείας, προκύπτει ως μέσο, για τον εμπλουτισμό της πόλης και της κίνησης μέσα σε αυτή, με διαφορετικά «σκηνικά» και αισθήσεις. Ιδιαίτερα, όταν πραγματοποιείται, τόσο με τη διάταξη του οικοδομικού όγκου, όπως στην περίπτωση της Piazza di Campo, όσο και με τεχνητά μέσα, που λειτουργούν ως «πύλες», όπως η η αίσθηση παλινδρομεί, μεταξύ του «έξω», από τον στεγασμένο χώρο, αλλά «μέσα», σ' αυτό το «αστικό δωμάτιο», με «τοιίχους», όψεις των περιμετρικών κτιρίων, αψιδωτούς διαδρόμους καθώς και επί μέρους ανοίγματα, μοναδικές οπτικές και κινητικές φυγές προς την πόλη. Η εικόνα της Μεσαιωνικής και Αναγεννησιακής πόλης, αποτέλεσε, ιδιαίτερα επιτυχημένο σκηνικό για τις περίκλειστες πλατείες, χωρίς καμία επιτήδευση, στη διαμόρφωση των όψεων των κτιρίων. Οι εσωτερικές αυλές, ανακτόρων και μνημείων, αποτέλεσαν μεταγενέστερα, αντιπροσωπευτικά παραδείγματα τέτοιων πλατειών, που λειτουργούν ως ξεχωριστοί

αστικοί χώροι, με εισόδους διαμέσου τοξοτών πυλών, οι οποίες τονίζουν την μετάβαση από τον ένα χώρο στον άλλο και αυξάνουν την ποικιλία κατά την κίνηση στην πόλη (**Plaza Mayor, Μαδρίτη**). Παράλληλα, επιτυγχάνουν το «καδράρισμα» της οπτικής, προς τα έξω, μέσα από, από αυτά τα αρχιτεκτονικά στοιχεία, και δημιουργούν στον διερχόμενο την αίσθηση, ότι αυτό που παρατηρεί, είναι κυριολεκτικά η «εικόνα» της πόλης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί η **Piazza della Signori [εικόνα 18], στην Φλωρεντία**, με το Portico degli Uffici, να αποτελεί το σημείο εστίασης της θέας, προς τον ποταμό Arno.

4.3.3. Πλατεία Αγ. Πέτρου (Ρώμη) [εικόνα 19]

Ο χαρακτήρας του χώρου ως κέντρου, επιβάλλεται από την υποβλητική δύναμη του ευρύτερου περιβάλλοντός του, που μπορεί να είναι καθοριστικό. Σ' αυτή την περίπτωση, η πρόσβαση στο χώρο της πλατείας, καταγράφεται ως πρόσβαση σε έναν αστικό «προθάλαμο», ενός κτιρίου ή μίας πόλης. Η έννοια του κέντρου, τόσο ως χωρική δομή (κεντροβαρική θέση στην πόλη), όσο και θεωρητικά ως η καρδιά της πόλης, ενσαρκώνεται μοναδικά, από την **πλατεία του Αγ. Πέτρου στη Ρώμη**.

Η σχέση αυτής της πλατείας με την πόλη της Ρώμης, προσομοιάζεται με τη σχέση που είχε η αρχαία κατοικία, με το εσωτερικό της αίθριο. Η άφιξη στην πόλη, προσδιορίζεται άμεσα, από την άφιξη στην πλατεία. Ταυτόχρονα, σε ένα άλλο επίπεδο, η πλατεία του Αγ. Πέτρου, αποτελεί ένα συμβολικό κέντρο, το κέντρο του Καθολικού κόσμου, καθώς αποτελεί προθάλαμο της εκκλησίας του Αγ. Πέτρου. Σε επίπεδο σχεδιασμού, κάτι τέτοιο ερμηνεύεται, ως καθορισμός κινήσεων και πορειών κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι παραπάνω να οδηγούν στην κεντρική πλατεία. Η κύρια πρόσβαση, πραγματοποιείται από την κεντρική λεωφόρο Μουσολίνι, που χαράσσεται αξονικά ως προς την είσοδο του ναού και έχει ως αφετηρία της τον Τίβερη. Η λεωφόρος, αποτελεί, ένα μέσο «παραλαβής» του πεζού, από τους μικρότερης κλίμακας δρόμους της πόλης, που καταλήγουν εκεί κάθετα και την μετάβασή τους, στον υπαίθριο «προθάλαμο». Μ' αυτόν τον τρόπο εξισορροπείται η

έντονη αντίθεση που θα δημιουργούσε στον επισκέπτη, η μεταφορά του από τον ήπιο αστικό ιστό και τους κτιριακούς όγκους χωρίς ιδιαιτερότητα στην όψη, καθώς και συνηθισμένης, αστικής κλίμακας, στον μνημειακό και μεγαλοπρεπή χώρο της πλατείας, που κυριαρχείται από την ύπαρξη του ναού. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του χώρου και της κίνησης σε αυτόν, αποτελεί η διαδοχή τριών πλατειών, που αποτελούν ένα μεγάλης κλίμακας σύμπλεγμα [εικόνα 20].

Η piazza rusticucci, η κατάληξη της μεγάλης λεωφόρου, αποτελεί το πρώτο σημείο μετάβασης, από τον ευρύτερο αστικό χώρο και την κυκλοφορία, στο χώρο της πλατείας, είναι με άλλα λόγια ο συλλεκτήριο χώρος κατά την κίνηση. Η piazza oblique στη συνέχεια, είναι ο κύριος χώρος πρόσβασης, η καθ' αυτό πλατεία, όπου πραγματοποιείται και η κορύφωση της δραματικότητας του χώρου, με την χρήση στοιχείων, όπως η μνημειακή κιονοστοιχία, πάνω στην ελλειψοειδή περιφέρεια του χώρου, αλλά και η ύπαρξη γλυπτικών στοιχείων, όπως τα δύο σιντριβάνια και ο κεντρικός οβελίσκος. Τα στοιχεία αυτά διαφοροποιούν τον άξονα κίνησης, από τον κάθετο την είσοδο του ναού, σε παράλληλο προς αυτήν, έτσι ώστε ο δεύτερος αυτός προθάλαμος, να μην αποτελεί απλά ένα χώρο κίνησης, αλλά μια πλατεία με «μουσειακό» χαρακτήρα.

Ο τελευταίος χώρος της τριλογίας των πλατειών είναι η piazza retta, με βασικό χαρακτηριστικό την θεατρικότητα του χώρου και την δυνατότητα οπτικής «προσπέλασης» που προσφέρει, καθώς από αυτή είναι ορατό το σύμπλεγμα των πλατειών και γλυπτών, με φόντο τις μνημειώδεις κιονοστοιχίες.

Στην «Εικόνα της πόλης» ο Lynch, θεωρεί ότι τα κέντρα (nodes), είναι στρατηγικά σημεία, της πόλης, διαμέσου των οποίων αυτή αναγνωρίζεται και κατανοείται και στα οποία, ο παρατηρητής μπορεί να εισέλθει και να βρεθεί σε ένα σημείο απ' όπου θα εστιάσει στον προορισμό του ή στο σημείο αναχώρησής του.

Η πλατεία όμως, αποτέλεσε το σημείο σηματοδότησης της εισόδου στην πόλη ή τη εξόδου από αυτή, και σε πρακτικά αντίστοιχη θέση, σημείο μετάβασης από τον εξωαστικό στον αστικό χώρο. Με άλλα λόγια η προσπέλαση αυτού του πρώτου χώρου, καθόριζε την πρόσβαση στην πόλη και δημιουργούσε στον επισκέπτη την πρώτη εντύπωση. Το στοιχείο της εισόδου, αποτελεί ένα σημαντικό συστατικό του

αστικού χώρου, υπογραμμίζει την μετάβαση, διαμέσου όλων των διαδρομών, που διεισδύουν στα όρια κάθε διακεκριμένου χώρου της πόλης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η **Piazza del Popolo**, που αποτελούσε είσοδο-έξοδο της Ρώμης, από και προς βορρά, διαμέσου της μνημειακής αψίδας, της Porta del Popolo, που είναι χτισμένη πάνω στο εξωτερικό τείχος της πόλης του 272 π.Χ. [**εικόνα 21**]

Η πρόσβαση στο χώρο της πλατείας, πραγματοποιείται μέσα από τρεις κύριους άξονες : κατά την κατεύθυνση B-N η κύρια χάραξη της Strada del Corso, που οδηγεί άμεσα στην πλατεία του Καπιτωλίου, και αποτελούσε τον κύριο άξονα εισόδου στην πόλη. Στα δυτικά της πλατείας, η δεύτερη κύρια πρόσβαση των ρωμαϊκών χρόνων, η Via di Ripetta, η οποία μέσα από μία διάταξη πλατωμάτων και σκαλοπατιών στο τέρμα της, οδηγεί στην όχθη του Τίβερη. Το 1516, πραγματοποιείται και η διάνοιξη του τρίτου άξονα πρόσβασης από και προς τα ανατολικά, η σημερινή Via del Babuino, η οποία σχεδιάζεται στην περιφέρεια του λόφου Pincio, ακολουθώντας την φυσική του κλίση και ενώνει την πλατεία με την Piazza di Spagna και γενικά το ανατολικό τμήμα της πόλης.

Αυτή η διάταξη των τριών δρόμων, που καταλήγουν στην περιφέρεια της πλατείας, αποτέλεσε συνηθισμένο στοιχείο του αστικού σχεδιασμού στους επόμενους αιώνες, με χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτά των Βερσαλλιών, της Place de la Concorde κ.λ.π. Σήμερα, μετά την απαγόρευση της κυκλοφορίας, διαμέσου της κύριας πύλης εισόδου στο βόρειο τμήμα της, της Porta del Popolo, σε όλα τα μέσα, εκτός από το ταξί, καθώς και την πεζοδρόμηση τμήματος της πλατείας, η κίνηση του αυτοκινήτου γίνεται περιφερειακά, παραμένοντας ελεύθερος ο μέσος χώρος για την κίνηση των πεζών. Κατά πολλούς, με αυτόν τον τρόπο, όσον αφορά τη συγκεκριμένη πλατεία, καταλύεται ο ρόλος της ως εισόδου και μετατρέπεται σε μία ακόμα αστική πλατεία της Ρώμης, αφού μετατρέπεται σε έναν μουσειακό χώρο, που δεν συνδέεται οργανικά με τη ζωή στην πόλη.

Η παραπάνω άποψη, θα μπορούσε να αποτελέσει αφετηρία για διαφωνίες, καθώς η προσπέλαση της πλατείας από το αυτοκίνητο, θεωρείται ως μία από τις βασικές αιτίες της κατάλυσης του χαρακτήρα και του ρόλου της στην πόλη. Στην περίπτωση που υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης του αυτοκινήτου, αποκλείεται η πρόσβαση του πεζού. Η προσπέλαση της πλατείας, πραγματοποιείται μόνο σε οπτικό επίπεδο, ενώ ο

χώρος μετατρέπεται ουσιαστικά σε «νησίδα», που μπορείς να βλέπεις αλλά δεν βιώνεις πραγματικά, καθώς δύσκολα τον διασχίζεις.

4.3.4. Η πλατεία του Αγ. Μάρκου (Βενετία) [εικόνα 22]

Η πλατεία του **Αγ. Μάρκου στη Βενετία** αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα χώρου, που ως προς το μέγεθός της, που έρχεται σε απόλυτη αντίθεση με την ευρύτερη πόλη, τους στενούς και δαιδαλώδεις δρόμους της. Η είσοδος σε αυτή, προκαλεί άμεσα, την διαφορετική αίσθηση του μεγέθους. Η αναφορά του σχήματός της όμως, στο βασικό στοιχείο της πόλης, το Grand Canal, καθώς και η μεγαλειώδης εικόνα στοιχείων που αποτελούν τοπόσημα της Βενετίας, όπως το Duomo, το Campanile, το Palazzo Ducale, κάνουν τον επισκέπτη, να αποτελεί μέρος της σύνθεσης, χωρίς την παραμικρή αίσθηση «κατωτερότητας», σε σχέση με την κλίμακα του χώρου. Αντίθετα, σε συνδυασμό με το ακανόνιστο σχήμα, η πλατεία είναι δυνατόν να φαντάζει χαοτική, κουραστική και δυσανάγνωστη, δημιουργώντας αίσθημα ανασφάλειας.

4.3.5. Pershing Square (Los Angeles) [εικόνα 23]

Έντονο παράδειγμα σύγχρονης πλατείας η οποία σχεδιάστηκε με τρόπο που θεωρείται μη λειτουργικός είναι η **Pershing Square**. Η ανάπλαση του υποβαθμισμένου, υπόγειου χώρου στάθμευσης του 1950, στο κέντρο της πόλης, που πραγματοποιείται το 1991, έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην οπτική αναμόρφωση του χώρου, με τη χρήση έντονων χρωμάτων στα υλικά και τα συνθετικά στοιχεία του. Η πλατεία τοποθετείται σε «βάθρο», που την ανασηκώνει από τους πολυσύχναστους περιμετρικούς δρόμους.

Η πρόσβαση πραγματοποιείται μέσω αναβαθμών, από τις τρεις γωνίες του ορθογώνιου χώρου και μέσω ράμπας από την τέταρτη. Ταυτόχρονα, εξασφαλίζεται η προσπέλαση, από τα άτομα με κινητικές δυσκολίες, με τη βοήθεια ανελκυστήρων στην αριστερή πλευρά της. Αυτό ισχύει για την πρόσβαση στο κύριο επίπεδο του χώρου καθώς, η κίνηση στο εσωτερικό, εμπλουτίζεται με την παρεμβολή υπερυψωμένων τμημάτων του δαπέδου, κάποια από τα οποία λειτουργούν ως κερκίδες αμφιθεάτρου. Η κυκλοφορία, δεν είναι όμως διακριτή, καθώς επί μέρους στοιχεία, όπως παρτέρια χαμηλού πρασίνου, το κεντρικό συντριβάνι, το αμφιθέατρο, ο κήνος των δέντρων καταλαμβάνουν την μεγαλύτερη έκταση του χώρου, περιορίζοντας τις περιοχές κίνησης και λειτουργούν ως εσωτερικά εμπόδια, καταργώντας την «αρχή διατήρησης του μέσου χώρου ελεύθερου». Αυτή η πολύπλοκη σύνθεση του χώρου, σε συνδυασμό, με την έλλειψη πρόβλεψης σκίασης, καθώς και η φύτευση λειτουργεί οπτικά, και προστατευμένων χώρων καθιστικού, λειτουργούν αποτρεπτικά στην προσέγγιση του χώρου από τους κατοίκους της πόλης και την ένταξή του στις καθημερινές τους κινήσεις. Η ανύψωση του χώρου και η δυσκολία στην άμεση πρόσβαση από το επίπεδο του δρόμου, η δυσάρεστη αίσθηση της κίνησης κάτω από τον καυτό ήλιο και τις υψηλές θερμοκρασίες της πόλης, χωρίς προστασία, αλλά και οι, κουραστικά, έντονες εικόνες που προσφέρει ο χώρος, απέναντι στο αίσθημα ηρεμίας που αναζητά ο διερχόμενος, ξεφεύγοντας από την ένταση της πόλης, περιορίζουν την προσπελασιμότητα του χώρου άρα και την οικειοποίησή του από τους κατοίκους της πόλης. Η πλατεία περιβάλλεται από κτίρια, η ένταξη των οποίων στη σύνθεση της, εμποδίζεται κυρίως από την παρεμβολή του περιμετρικού δρόμου.

Βέβαια, από την άλλη πλευρά, αποτελούν ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα, της ιστορικής εξέλιξης της πόλης, που καταγράφεται στις όψεις τους και «εξιστορείται, στο σήμερα, χωρίς όμως να πλαισιώνουν την πλατεία, με την αντίστοιχη ζωντάνια του παρελθόντος. [εικόνα 24]

4.3.6. Shouwburgplein (Rotterdam) [εικόνα 25]

Ο δημόσιος χώρος, αποτελεί, για τον σύγχρονο σχεδιασμό, την ευκαιρία, να προσφέρει στην πόλη, σημεία που αυξάνουν το οπτικό ενδιαφέρον της κίνησης. Αυτή η προτεραιότητα του «βλέπω», παρά του «βιώνω», έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία πλατειών, εντυπωσιακών σκηνικών, όπως θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς την **Shouwburgplein**, στο κέντρο της πόλης του Rotterdam, που φανερώνει την πρόθεση να αναβιώσει ο δημόσιος χώρος, αντιμετωπίζοντάς τον ως μέλος του συνολικού αστικού τοπίου, ως «εικόνα» του ύφους της πόλης αλλά και του πνεύματος της εποχής, όπου η όραση γίνεται κυρίαρχη αίσθηση και η ερμηνεία των οπτικών ερεθισμάτων, μαζική τάση.

Η περιπλάνηση, στους πεζόδρομους του μεταπολεμικού εμπορικού κέντρου, καταλήγει ομαλά, στο χώρο της πλατείας, που διαμορφώνεται με ξύλινο δάπεδο, υπερυψωμένο από το επίπεδο του δρόμου, αυξάνοντας την αίσθηση συμμετοχής στο σκηνικό της πόλης. Ο απόλυτος σχεδιασμός, είναι το αντικείμενο που διαπραγματεύεται αυτή η σύγχρονη εκδοχή της αστικής πλατείας: το κουαρτέτο των 35 μ. ύψους, μεταλλικών φωτιστικών πυλώνων, σε έντονο κόκκινο χρώμα, στη ανατολική πλευρά του χώρου, μιμούνται μορφολογικά τους γερανούς κατά μήκος της απέραντης αποβάθρας του λιμανιού Europort, προσφέροντας του ιδιαίτερη «κινητικότητα», αφού οι βραχίονες τους κινούνται όπως τα ανυψωτικά μηχανήματα, δίνοντας «χορευτική παράσταση», με την εισαγωγή ενός νομίσματος στη βάση τους. Ακόμη και η σειρά των ξύλινων καθιστικών πάγκων, στην ανατολική πλευρά της, οπτικά παραπέμπει στο αίσθημα της άνεσης και της νωχελικότητας, που οφείλει να προκαλεί ο χώρος ανάπαυλας μιας πλατείας. Η πλατεία περιστοιχίζεται από τα αντιπροσωπευτικά δημόσια κτίρια (δημοτικό θέατρο, ωδείο και τον κεντρικό σταθμό), που συμμετέχουν μορφολογικά με τις όψεις τους, στην ολοκλήρωση αυτής της εικόνας που παρουσιάζει σήμερα η πόλη.

Η επανακατοίκηση ενός εγκαταλελειμμένου αστικού χώρου, σε άμεσα προσβάσιμη περιοχή της πόλης του Rotterdam, μαρτυρά πως η δημιουργία ενός οπτικού μαγνήτη, με όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά, είναι μία συμβατή με τη σύγχρονη

πραγματικότητα λύση, για την αναθεώρηση της αξίας του δημόσιου χώρου και ένα μέσο ικανό να την επαναφέρει στο επίκεντρο της δημόσιας ζωής στην πόλη.

4.3.7. Πλατεία Συντάγματος (Αθήνα) [εικόνα 26]

Η πλατεία Συντάγματος σου δίνει την αίσθηση ότι πρόκειται για την «επίσημη» πλατεία της πόλης, που και το όνομά της ακόμα, προδίδει την θέση που αυτή κατέχει στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας αλλά και στις συνειδήσεις των κατοίκων.

Η «αντιληπτική φωτοσκίαση» αυτού του τμήματος της πόλης, θα το απεικόνιζε ως ένα από τα φωτεινότερα. Η πρόσβαση διαμέσου των μεγάλων λεωφόρων και των ιστορικής και αρχιτεκτονικής αξίας κτιρίων που την πλαισιώνουν, αλλά και η θέση της στη «είσοδο» των προγενέστερων ανακτόρων και του σύγχρονου κοινοβουλίου, της έχουν προσδώσει το χαρακτήρα του κατ' εξοχήν χώρου συγκέντρωσης, πολιτικής διαμαρτυρίας και εθνικών εορτασμών.

Η πρόσβαση στο χώρο, στα πλαίσια της καθημερινής ζωής και μετακίνησης στην πόλη, πρόσφατα πραγματοποιείται και υπόγεια, με τη λειτουργία του κομβικού σταθμού του ΜΕΤΡΟ, και τις εισόδους - εξόδους του, στο επίπεδο της πλατείας. Αυτή η «εναλλακτική» διαδρομή, απέδωσε μια άλλη προσιτότητα στο χώρο, ακόμα και μέσα από τη βιαστική κίνηση των ανθρώπων, στους έντονους ρυθμούς της ζωής τους, που όμως αποκτούν την ευκαιρία οικειοποίησης του χώρου, με την καθημερινή του προσπέλαση. [εικόνα 27]

4.3.8. Πλατεία Ομόνοιας (Αθήνα) [εικόνα 28, 29, 30]

Στον αντίποδα της πλατείας συντάγματος συναντάμε την πλατεία Ομονοίας, «ομφάλιος λώρος» της πόλης και αφετηρία μέτρησης των χιλιομετρικών αποστάσεων της Αθήνας, από όλα τα σημεία της χώρας.

Το άλλο πρόσωπο της πλατείας Συντάγματος, εξελίχθηκε μαζί με την πόλη, σε κάτι περισσότερο από τον κομβικό στοιχείο ενός γραμμικού εμπορικού άξονα (Αθηνάς - Αιόλου) : γίνεται το σημείο αναφοράς μιας ολόκληρης δυτικής συνοικίας, η αφετηρία ενός άξονα βορρά - νότου, που οριοθετεί περιοχές κατοικίας διαφορετικών κοινωνικών στρωμάτων, αλλά και η αφετηρία του «ανεβάσματος», στο Σύνταγμα.

Βασικό χαρακτηριστικό, η πρόσβαση στην πλατεία πάνω και κάτω από την επιφάνεια της γης και κατά συνέπεια, η προβολή διαφορετικών εικόνων της ίδιας πόλης. Ο σχεδιασμός της από την άλλη, συνεχώς μεταβαλλόμενος, μπορεί να της δίνει άλλη εμφάνιση αρκετά συχνά, αλλά δεν της αλλάζει την σημασία που έχει για τους κατοίκους της Αθήνας. **Η Ομόνοια δεν διαθέτει την θεαματική «αίγλη» της πλατείας συντάγματος αλλά την ρεαλιστική πραγματικότητα της Αθήνας,** συγκεντρώνει χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, περιθωριοποιημένα κομμάτια (πχ τοξικοεξαρτημένους) και μετανάστες οι οποίοι περνούν από αυτήν αναζητώντας δουλειά, στέγη και τελικά ζωή.

Η πλατεία Ομονοίας μπορεί να ειπωθεί σαν την πλατεία η οποία συγκεντρώνει μεγάλη ποσότητα από τους κατοίκους του κέντρου της πόλης, πέρα από τους διερχόμενους που την αντιμετωπίζουν περισσότερο σαν σημείο συνάντησης.

4.4. Συμπεράσματα

Οι ιστορικές πλατείες, οι διαφορετικές κλίμακες και αισθητικές αρχές, οι θέσεις τους και οι σημασίες που απέκτησαν, σε διαφορετικές ιστορικές εποχές, κατέγραψαν τις ανάγκες των κατοίκων των αντίστοιχων τόπων και καιρών σε δύο επίπεδα:

-Από τη μία πλευρά αυτή της αρμονικής ενσωμάτωσής τους στο περιβάλλον τους, με την εξασφάλιση του υπαίθριου χώρου, σε διαστάσεις και θέσεις, ευνοϊκές για την κίνηση και την επαφή.

-Σε ένα δεύτερο επίπεδο, «στέγασαν», την αξίωση, για προβολή στο χώρο, σημείων, που αντιπροσώπευαν καθημερινές αλλά και ανώτερες κοινωνικές και θρησκευτικές αξίες μιας κοινωνίας ανθρώπων. Η «εικονογράφηση» τους, ως κέντρων, εισόδων, ή τοπόσημων είναι αυτή που πηγάζει από την πρόθεση ανάγνωσης και εύκολης αναγνώρισης της πόλης, της προσπέλασης, όχι μόνο ως χωρικής δομής αλλά και ως «δοχείου ζωής».

Σήμερα, η μελέτη ή η απλή περιήγηση αυτών των πλατειών, είναι αρκετή για τη δημιουργία μιας εικόνας που αφορά τη φυσιογνωμία της πόλης μιας άλλης εποχής. Πρόκειται για την αισθητική, με την έννοια των αισθήσεων, «προσπέλαση» του χώρου και του χρόνου. Πέρα όμως από τη μεταφορά της «μνήμης», σε μία σύγχρονη πραγματικότητα, οι ιστορικές πλατείες, αποτελούν χώρους, με πρόθεση να ενταχθούν σε μία καθημερινή ζωή, όπου οι παραπάνω ανάγκες ικανοποιούνται πια «ατομικά». Ο σύγχρονος σχεδιαστικός χειρισμός τους σε αυτό το επίπεδο, έχει στόχο, την «αναβίωση» της αξίας τους ώστε να εμπλουτίσει την πόλη, σημειακά, με ποιότητες που ερεθίζουν την όραση περισσότερο από τις άλλες αισθήσεις, καθώς παρουσιάζουν μία τάση επιβολής, μέσα από τη δύναμη της εικόνας και το θαυμασμό της αρχιτεκτονικής της σύνθεσης.

Όσον αφορά την κίνηση στην πόλη και την ψυχολογική επίδραση της στον κινούμενο, ο δημόσιος χώρος, θα μπορούσε να θεωρηθεί περισσότερο μέρος της διερχόμενης κίνησης, παρά προορισμός. Αυτή η θέση, του αποδίδει μία εσωστρέφεια που δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί παρά από την αντίστοιχη τάση του συνόλου της πόλης. Ο χρόνος, πολύτιμο αγαθό της σύγχρονης ζωής, επιβάλλει στην κίνηση μία ταχύτητα, που τις περισσότερες φορές, ευθύνεται για την περιορισμένη ψυχολογική επαφή με το χώρο η οποία, δεν προλαβαίνει να γίνει βίωμα.

Μ' αυτή την έννοια, η προσπέλαση των υπαίθριων χώρων της πόλης σήμερα, θα μπορούσε να ταυτιστεί περισσότερο με την αίσθηση του «βλέπω», παρά του «βιώνω», με την ενέργεια του «διασχίζω», παρά του «επισκέπτομαι».

5. Η Περίπτωση της Πάτρας

5.1. Μικρή Αναδρομή στην Ιστορία της Πάτρας

Η Πάτρα είναι η πρωτεύουσα του νομού Αχαΐας, της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και το μεγαλύτερο αστικό κέντρο και λιμένας της Πελοποννήσου. Η δημοτική ενότητα της Πάτρας, που αντιστοιχεί στην κυρίως πόλη, έχει πληθυσμό 168.034 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Ο νέος Δήμος Πατρέων, όπως προέκυψε από το Πρόγραμμα Καλλικράτης, έχει πληθυσμό 213.984 κατοίκους και αποτελεί τον τρίτο μεγαλύτερο δήμο της χώρας. Το πολεοδομικό συγκρότημα της Πάτρας είναι το τρίτο μεγαλύτερο σε πληθυσμό στην Ελλάδα μετά από αυτό της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Η Πάτρα είναι το μεγαλύτερο οικονομικό, εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο της Πελοποννήσου και της Δυτικής Ελλάδας. Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων χιλιετιών της ιστορίας της και ειδικότερα στη Ρωμαϊκή περίοδο, η Πάτρα αποτέλεσε κοσμοπολίτικο κέντρο της Μεσογείου, ενώ σύμφωνα με τη χριστιανική παράδοση είναι ο τόπος του μαρτυρίου του Αγίου Ανδρέα. Αποκαλείται «**Πύλη της Ελλάδας προς τη Δύση**», καθώς είναι διεθνές εμπορικό κέντρο, μεγάλο λιμάνι και κομβικό σημείο για το εμπόριο και την επικοινωνία με την Ιταλία και την Ευρωπαϊκή Δύση.²⁴ [εικόνα 31]

Η πατρινή κοινωνία πριν από το 1821 συνθετόταν από έλληνες, τούρκους, ρομά, εβραίους και άλλους ευρωπαίους, ενώ λίγοι από αυτούς ήταν παλιοί κάτοικοι της πόλης (δυο – τριών γενιών). Στον πόλεμο, η πλειοψηφία των κατοίκων έφυγαν από την πόλη. Ο πληθυσμός το 1829 υπολογίζεται σε 4.000 κατοίκους (οι μισοί σχετικά με πριν το 1821), οι οποίοι δεν είχαν καμία προηγούμενη σχέση με την πόλη²⁵. Πολλοί Ζακυνθinoί και Κεφαλλονίτες κατοίκησαν σε περιοχές της Πάτρας -έως τον

---

²⁴ Από το Wikipedia.

²⁵ Πληροφορίες από το βιβλίο «ΠΑΤΡΑ 1900», σελ 8, Αλέκου Μαρασλή, Πάτρα 1978, εκδόσεις Λιβάνη

Β' παγκόσμιο πόλεμο οι επτανήσιοι ήταν η πλειοψηφική κοινότητα της πόλης-πράγμα το οποίο έδωσε στην πόλη ένα ιδιαίτερο χρώμα.

Από το **1834** και έπειτα, η πόλη κοσμείται με κτίρια σύνθετου αρχιτεκτονικού ύφους, με κυρίαρχο εμβληματικό ρυθμό τον νεοκλασικισμό. Επιβλητικές προσόψεις, περίτεχνα υπέρθυρα, μαρμάρινα μπαλκόνια, ακροκέραμα, αγάλματα και με χαρακτηριστικό γνώρισμα τις στοές- ως μια βασική επιρροή από τη Δύση, με την οποία η πόλη έχει πια άμεση επαφή-προσδίδεται η υποβλητική ατμόσφαιρα και η ιδιαίτερη φυσιογνωμία του πολεοδομικού της ιστού. Οι Άγγλοι, οι Αυστριακοί και οι Γερμανοί έμποροι, καθώς και οι Ιταλοί επαναστάτες που κατέφυγαν στην Πάτρα, συγκροτούν στο τέλος του 19ου αι. την πολυεθνική παροικία, διαμορφώνοντας το πολυπολιτισμικό πρόσωπο της πόλης.

Η πολυεθνική σύνθεση των κατοίκων και η ανάπτυξη ,από το 1900, έντονης εμπορικής δραστηριότητας [εικόνα 32] –κυρίως- στο λιμάνι (ιδιαίτερα η εξαγωγική), είναι τα δύο κύρια στοιχεία που ανέδειξαν την πάτρα και την έκαναν να ακμάσει πολύ, οικονομικά και πολιτισμικά, τα πρώτα δεκαπέντε χρόνια του 20^{ου} αιώνα²⁶. [εικόνα 33, 34]

Το **1887** η **Πάτρα** συνδέθηκε σιδηροδρομικώς με τον **Πειραιά** και από το **1890** με τον **Πύργο**.

Παράλληλα με την οικονομική ευφορία των αστών, φτωχοί και άλλα ανήσυχια πνεύματα της πόλης ζύμωναν τις σκέψεις τους σε πολιτικό επίπεδο και ανέπτυξαν σημαντικό λόγο και δράση²⁷.

---

²⁶ Η εποχή από το 1900 έως τον Α' παγκόσμιο πόλεμο, ονομάστηκε η «ωραία εποχή» ή αλλιώς “La belle époque” όπως χαρακτήριζαν την ίδια περίοδο σ’ ολόκληρη την Ευρώπη.

²⁷ Η μεγάλη ιταλική παροικία και το φιλελεύθερο και άρα γόνιμο έδαφος της πόλης, βοήθησαν αρκετά ώστε να αναπτυχθούν ριζοσπαστικές πολιτικές απόψεις στις κοινότητες των κατώτερων τάξεων της πάτρας. Η εμπορική και η πληθυσμιακή επικοινωνία με την δύση συμπεραίνουμε ότι, πέρα από τα οικονομικά οφέλη που επέφερε στους επιχειρηματίες της πόλης, αποτέλεσε και πέρασμα των ριζοσπαστικών αντιλήψεων και των θέσεων που αναπτυσσόταν στις δυτικές χώρες τον 19^ο αιώνα. (πχ <http://www.anarkismo.net/article/20012>)

Η Πάτρα αναδεικνύεται μέσω του λιμανιού, σε πύλη της Ελλάδας προς τη Δύση. Η αρχιτεκτονική της εμπλουτίζεται με τα νέα ευρωπαϊκά ρεύματα που συμπληρώνουν - με τα μορφοκρατικά στοιχεία του Baroque²⁸, της Art Nouveau²⁹ και της Art Deco³⁰- το πολυσύνθετο αισθητικό ύφος που χαρακτηρίζει τα κτίρια του ιστορικού της κέντρου, ως αποτέλεσμα ενός έντονου κοσμοπολιτισμού το οποίο και εκφράζεται σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής, κατά την περίοδο της Belle époque.

Το 1902 η Πάτρα είναι η πρώτη πόλη που αποκτά τράμ, η λειτουργία του οποίου σταμάτησε το 1917.³¹

Η ιστορική γραμμή της πλατείας, μπορούμε να πούμε ότι διακόπτεται λόγω των καταστροφικών πολέμων (βαλκανικοί, πρώτος και δεύτερος παγκ. πόλεμος) [εικόνα 35, 36]. **Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος δημιουργεί μια τομή όσο αναφορά την εμπορική δραστηριότητα του λιμανιού, που ακολουθείται από μια φάση απραξίας και αναδιοργάνωσης μετά την απελευθέρωση. Από το 1951-52 αρχίζει και πάλι να ανακτά το λιμάνι σημαντική εμπορευματική κίνηση, με συνθήκες κάπως αλλαγμένες βέβαια. Από το τέλος δε, της δεκαετίας του '50**

---

²⁸ Με τον όρο **Μπαρόκ** αναφερόμαστε είτε στην ιστορική περίοδο 1600 - 1750 που ακολούθησε την Αναγέννηση (ειδικότερα τον Μανιερισμό), είτε στο συγκεκριμένο καλλιτεχνικό ύφος που διαμορφώθηκε την περίοδο αυτή. Το ύφος του Μπαρόκ αποτέλεσε ένα νέο τρόπο έκφρασης που γεννήθηκε στη Ρώμη της Ιταλίας, απ' όπου εξαπλώθηκε σχεδόν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Χαρακτηρίστηκε από ένα έντονο δραματικό και συναισθηματικό στοιχείο, ενώ εφαρμόστηκε κυρίως στην αρχιτεκτονική, τη γλυπτική και τη μουσική, αλλά συναντάται παράλληλα και στη λογοτεχνία ή τη ζωγραφική.

²⁹ Βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κινήματος είναι η επιτήδευση της μορφής, κυρίως για στοιχεία που αντλούνται από τη φύση καθώς και η στενή συσχέτιση του με το κίνημα του συμβολισμού. Η Art Nouveau συνδέθηκε ακόμα με την ιαπωνική και τη γοτθική τέχνη.

³⁰ Η **Art Deco** που σημαίνει «Διακοσμητική Τέχνη», αναφέρεται σε ένα διεθνές καλλιτεχνικό κίνημα, το οποίο επικράτησε από το 1925 μέχρι τη δεκαετία του 1940. Η τεχνοτροπία της art deco έσπασε κάθε δεσμό με την επικρατούσα τότε «νέα τέχνη» (Art Nouveau) και αναζήτησε μία νέα έκφραση στην αρχιτεκτονική, τη ζωγραφική, τις γραφικές και διακοσμητικές τέχνες, το βιομηχανικό σχέδιο, το κόσμημα και τη μικρογλυπτική, τη μόδα και τα κινηματογραφικά έργα.

³¹ <http://www.e-patras.gr/web/guest/city/history-of-city>

δρομολογούνται οι εξελίξεις που οδήγησαν στο σημερινό κυρίως επιβατικό λιμάνι των Πατρών.³²

Εκτός από το εμπόριο, η Πάτρα αποκτάει βιομηχανική ζώνη και εξελίσσεται σε τρίτο βιομηχανικό κέντρο της χώρας³³.

Το 1964 η ίδρυση του Πανεπιστημίου Πατρών, δημιούργησε με νέα πληθυσμιακή κοινότητα στην πόλη, την φοιτητική, η οποία τα επόμενα χρόνια θα επηρέαζε πολύ το οικονομικό, πολιτιστικό και πολιτικό τοπίο της πόλης.

---

³² Μαρτυρίες για το λιμάνι των Πατρών πριν το 1960, Λεωνίδας Σωτηρόπουλος, Αχαϊκές εκδόσεις, Πάτρα 1993, σελίδα 8.

³³ Τη λειτουργία των εργοστασίων οινοποιίας "Αχαΐα-Κλάους" (1872), και Άμβουργερ (1890-1911), συμπληρώνουν οι νέες μονάδες, οινοπνευματοποιίας «Β.Γ.Σπηλιόπουλος» (1895), ζυθοποιίας «Μάμου" (1908-1976), φανελοποιίας & πλεκτικής "Βασιλείου Μαραγκόπουλου" (1927-1971), Χαράλαμπου Κρητικού (1862-2000), χαρτοποιίας "Ε.Γ.Λαδόπουλος" (1932-1991), κλωστοϋφαν-τουργίας "Πειραιϊκή-Πατραϊκή" (1932-1992), οινοπνευμάτων & σαπυνοποιίας "ΒΕΣΟ" (1930-1985), κυλινδριόμυλοι «Χ.Γ.Τριάντη» (1918), μετέπειτα αλευροβιομηχανίας "Μύλοι Αγίου Γεωργίου" (1936-1990), ελαστικών "Pirelli" (1950-1986), ζυμαρικών "Μίσκο" (1953-2000) και άλλων βιοτεχνικών μονάδων και εργαστηρίων.

5.2. Πολεοδομικός σχεδιασμός

Στην πάτρα εκδηλώνεται από νωρίς η επέμβαση του κράτους στο αστικό τοπίο με συγκεκριμένους στόχους. Λίγες μέρες μετά από την παράδοση της πόλης στους γάλλους, τον Οκτώβριο του 1828, ο κυβερνήτης Καποδίστριας ανέθεσε στον μηχανικό Σταμάτη Βούλγαρη³⁴ να εκπονήσει το σχέδιο της Πάτρας. Στα σχέδια που κατέθεσε τον γενάρη του 1829, ο Βούλγαρης προτείνει μια συμμετρική πόλη [εικόνα 37] με δύο κυρίως στόχους:

α) η νέα πόλη, στην θέση της πεδιάδας κατά μήκος της ακτής, να ανταποκριθεί στον οικονομικό ρόλο που καλείται να παίξει ως χώρος ανταλλαγών, ανοιχτός προς το εξωτερικό, και

β) η παλιά πόλη (άνω πόλη) να χρησιμοποιηθεί ως κατοικία σχεδιάζοντας μια καινούρια στην θέση της παλιάς.

Το σχέδιο του βέβαια, δεν ολοκληρώθηκε ποτέ.³⁵

---

³⁴ Ο Σταμάτης Βούλγαρης γεννημένος το 1774 στην Κέρκυρα, θα κατατεθεί στον γαλλικό στρατό το 1799 και το 1817 θα πολιτογραφηθεί Γάλλος. Γυρνάει στην Ελλάδα το 1828 όπου θα του ανατεθεί από τον Καποδίστρια η εύρεση της κατάλληλης τοποθεσίας στο Ναύπλιο ώστε να ανεργηθεί οικισμός για τους πρόσφυγες του πολέμου. Ακολουθεί η ανέθεση και άλλων πολεοδομικών σχεδίων: η διαρρύθμιση των πόλεων του Ναυπλίου, της Τριπόλεως, του Άργους.^[31] Η κορυφαία όμως πολεοδομική δουλειά του Βούλγαρη είναι ο σχεδιασμός της πόλεως των Πατρών.

³⁵ Στοιχεία πάρθηκαν κυρίως από το βιβλίο «Πάτρα 1828-1860, μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19^ο αιώνα», Νίκος Μπακουνάκης, εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα 1988. Περισσότερα για το σχέδιο πόλης της Πάτρας στην σελίδα 33 του βιβλίου.

5.3. Πλατείες της Πάτρας

5.3.1. Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Α'

Η Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Α' ,πιο γνωστή ως Πλατεία Γεωργίου Α', είναι η κεντρική πλατεία της Πάτρας. Δημιουργήθηκε επί κυβερνήτη Καποδίστρια και με το σχέδιο που συνέταξε ο απεσταλμένος του κυβερνήτη Σταμάτης Βούλγαρης το 1829. Κατά καιρούς έχει αλλάξει πολλές ονομασίες. Ξεκίνησε ως Δημοκρατίας, άλλαξε σε Καλαμογάρτη (επειδή εκεί βρισκόταν η οικία της Οικογένειας Καλαμογάρτη), Όθωνος, Κεντρική, Θωμόπουλου, Εθνική, Παλλιγενεσίας και από το 1863 Γεωργίου Α' προς τιμήν του βασιλέως Γεώργιου Α'.

Το 1875 τοποθετήθηκαν τα δύο σιντριβάνια που υπάρχουν και σήμερα ,τα οποία παραγγέλθηκαν στην Ιταλία και στοίχισαν 70.000 δρχ το ένα. Υπέρογκο ποσό με τις οικονομικές δυνατότητες της τότε Ελλάδας και Πάτρας. Ήταν η πλατεία του πολιτικού και πολιτιστικού γίνεσθαι της πόλης, ο χώρος που φιλοξενούνταν οι πιο σημαντικές δραστηριότητες. Στα καφενεία της πλατείας τραγουδούσαν Ιταλοί αοιδοί. Δεν πρέπει να μας ξαφνιάζει το γεγονός, γιατί η Πάτρα της Μπελ Επόκ, αποτέλεσε σημαντική πολιτιστική πόλη και οι επαφές της με τη Δύση ήταν συχνές και υψηλού επιπέδου [εικόνα . Επιπλέον, οι συναυλίες όπερας τελούνταν στο θέατρο της πλατείας Γεωργίου, το γνωστό θέατρο «Απόλλων». Έχει ανακατασκευαστεί πάρα πολλές φορές με τελευταία το 2006. Αποτελεί το κέντρο των καρναβαλικών εκδηλώσεων και είναι τόπος πολιτικών συγκεντρώσεων και συναυλιών.

Το μεγεθός της είναι πολύ μεγάλο, και η επιφάνεια της είναι ελάχιστα καλυμμένη με δέντρα και άλλα διακοσμητικά στοιχεία, μιας και έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να φιλοξενεί μεγάλες εκδηλώσεις κάθε είδους. Τα δέντρα σε αυτήν την πλατεία, αποτελούν μαζί με τα δύο σιντριβάνια, διακοσμητικά στοιχεία, μιας και ο τρόπος που έχουν τοποθετηθεί δεν δημιουργούν μια εστία. Γενικά, η πλατεία είναι κομβικό

πολύβουο σημείο για την πόλη και αποτελεί για τους πεζούς μια διαδρομή, ένας τόπος συνάντησης, μια μικρή παύση. [εικόνες 38, 39, 40, 41, 42]

5.3.2. Πλατεία Αγ. Γεωργίου

Η Πλατεία Αγίου Γεωργίου (ή 25ης Μαρτίου) βρίσκεται απέναντι από το Αρχαίο Ωδείο της Πάτρας και πρόκειται για την πλατεία στην οποία ορκίστηκαν Αχαιοί μαζί με τον Π. Πατρών Γερμανό στον απελευθερωτικό αγώνα. [εικόνα 43,44,45]

Η πλατεία Αγ. Γεωργίου είναι μια μικρή πλατεία (ουσιαστικά δημιουργημένη από την συνάντηση τριών δρόμων) η οποία καλύπτεται από αρκετά δέντρα όπως επίσης η πλακόστρωση της είναι τέτοια ώστε χαμηλή φύτευση «ξεπηδάει» μέσα από τις αραιά τοποθετημένες πέτρες. Η αρκετή φύτευση και τα διπλά ξύλινα παγκάκια δημιουργούν μια εστία και την αίσθηση της ηρεμίας στον πεζό. Αντίθετα με την πλατεία βασ. γεωργίου, δεν πρόκειται για μια πλατεία που ο πεζός πρέπει να την διασχίσει για να φτάσει στον προορισμό του πιο γρήγορα (και οι τρεις πλευρές της ακουμπούν στους τρεις δρόμους), αλλά για μια πλατεία που ο πεζός θα επιλέξει να την διασχίσει για την αίσθηση που χαρίζει ο χώρος της ή να ξεκουραστεί σε κάποιο από τα παγκάκια της.

Η πλατεία αγ. Γεωργίου έχει λοιπόν τόσο έντονα χαρακτηριστικά τα οποία διαμορφώνουν έναν χαρακτήρα τον οποίο επιβάλλεται στον πεζό που θα επιλέξει ίσως να καθίσει σε αυτήν. Το μικρό της μέγεθος, η αρκετή της φύτευση, η τοποθεσία της (άνω πόλη) , καταλήγει ώστε να διαμορφώνει έναν εσωτερικό χαρακτήρα και να επιλέγει εκείνη την χρήση της: στην πλατεία δεν μπορούν να γίνουν μεγάλες εκδηλώσεις (λόγω μεγέθους, φύτευσης και τοποθεσίας), ούτε μπορεί να φιλοξενήσει παρέες νεών (λόγω τοποθεσίας η ανάγκη των νεών για συναναστροφή διακόπτεται).

5.3.3. Πλατεία Όλγας

Η πλατεία είναι γνωστή με το όνομα της γυναίκας του βασιλιά Γεωργίου Α΄, Όλγας, αλλά η πρώτη της ονομασία ήταν πλατεία Ομονοίας. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι σ' αυτή την πλατεία έπαιζε ως παιδί ο Κωστής Παλαμάς, καθώς η οικία του βρισκόταν λίγο πιο πάνω επί της Κορίνθου, στη διασταύρωση με την Κολοκοτρώνη. Σύμφωνα με το αρχικό πολεοδομικό σχέδιο προοριζόταν για αγορά δημητριακών, κατόπιν, όμως, δενδροφυτεύτηκε και ονομάστηκε «Της βασίλισσας το περιβόλι». Μετά την πτώση της Χούντας το 1974, η πλατεία μετονομάστηκε σε πλατεία «Εθνικής Αντίστασης». Ένα μαρμάρινο μνημείο αφιερωμένο στην Αντίσταση αποτελεί κεντρικό σημείο της πλατείας, η οποία διαθέτει επίσης ένα σιντριβάνι στη μέση, πολλά δέντρα και γκαζόν, ενώ περιμετρικά της βρίσκονται καφετέριες. Η πλατεία έχει ζωή και κατά τις πρωινές ώρες αλλά και τις βραδινές, όπου αρκετές παρέες προτιμάνε την πλατεία για να καθίσουν, αντί σε μαγαζί. Επίσης, η πλατεία ιστορικά φιλοξενεί πλήθος πολιτικών συγκεντρώσεων και διαδηλώσεων, λόγω και της γειτνίασης με το εργατικό κέντρο (επί οδού Κολοκοτρώνη). [εικόνες 46, 47, 48]

5.3.4. Πλατεία Υψηλών Αλωνίων

Η ονομασία της πλατείας προέκυψε από την παλαιότερη χρήση της ως αλώνι για σταφίδες, που βρισκόταν ψηλότερα από τις σταφιδαμπέλους. Ωστόσο, η περιοχή από τα Υψηλά Αλώνια μέχρι το ναό της Αγίας Αικατερίνης, ονομαζόταν «Ελληνικό», λόγω της πληθώρας των αρχαιολογικών ευρημάτων.

Το 1857 άρχισε ισοπέδωση μέρους της πλατείας και ολοκληρώθηκε το 1881 από το δήμαρχο Βεν. Ρούφο, από τον οποίο πήρε τότε και το όνομά της. Πριν λεγόταν πλατείας Άρτας. Το 1863 ορκίστηκε η εθνοφυλακή εκεί, ενώ σήμα κατατεθέν της πλατείας ήταν οι 5 βρύσες της.

Το 1883 κατασκευάστηκε εξέδρα για μουσική και εγκαταστάθηκαν 15 κρυστάλλινοι φανοί. Στη βόρεια πλευρά της πλατείας έβοσκαν πρόβατα, ενώ στο κάτω μέρος της υπήρχαν κρεοπωλεία. Το 1905 η πλατεία είχε πέντε καφενεία όπου διανυκτέρευαν. Αυτό αποτελεί στοιχείο της πληθώρας και 24ώρου βάσεως διασκέδασης και ψυχαγωγίας των Πατρινών.

Στις 22-11-1821 οι Τούρκοι καταδίωξαν τους Έλληνες μέχρι το ύψος της πλατείας. Ο βασιλιάς Γεώργιος Η΄ είχε αγοράσει έκταση 25 στρεμμάτων στη νότια πλευρά της πλατείας για να κτίσει ανάκτορο. Αυτό βέβαια δεν έγινε, καθώς ο γιος του βασιλιά, που κληρονόμησε αυτή την έκταση, την πούλησε.

Το 1944 στην πλατεία αυτή απαγχονίστηκαν αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής.

Στις 20-3-1923 έγινε τελετή αποκαλυπτηρίων του χάλκινου ανδριάντος του μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανού και στις 24-3-1952 της προτομής του Κωστή Παλαμά. Στα αξιοθέατα της πλατείας είναι και το ηλιακό ρολόι, προσφορά του Κέντρου εκπαίδευσεως τεχνικού σώματος, που τοποθετήθηκε στην πλατεία το 1953, καθώς και το Μέγαρο Γκολφινόπουλου.

Το 2008 προκηρύχτηκε διαγωνισμός για την ανάπλαση της πλατείας, έργο που ολοκληρώθηκε αρκετά αργά από το προκαθορισμένο, μόλις το 2013. Σήμερα η πλατεία αποτελεί σημείο συνάντησης για το πιο κοσμικό κοινωνικό κομμάτι της πάτρας. [εικόνα 49, 50, 51, 52]

5.4. Πλατεία Τριών Συμμάχων

5.4.1. Η ιστορία της Πλατείας Τριών Συμμάχων

«Θυμάμαι στην Πλατεία Τριών Συμμάχων ήταν το καφενείο του Γαλαξειδιώτη, στο «Μητρόπολις» το Ξενοδοχείο από κάτω. [Είχε] την νύχτα, από το πρωί εργάτες, επιβάτες που περίμεναν όλη την νύχτα, γιατί τα περισσότερα πέρναγαν νύχτα τα καράβια απο εδώ. Είχε κίνηση την νύχτα η παραλία. Του Θηνιάτη ήταν από την άλλη μεριά εκεί που είναι η Εθνική Τράπεζα, χρόνια πριν, παραγκοειδείς καταστάσεις δηλαδή, έτσι με κάτι κεραμίδια... Δίπλα προς την Ερμού, ήταν το εστιατόριο του Μπατή. Ήταν εστιατώρ πασίγνωστος σ' όλη την Πάτα. «Άλφα» εστιατώρ, δεν ήταν για λαουτζίκo, ήταν καλό, άλλο τα τηγανιτζίδικα της παραλίας για τους εργάτες... Και παραπέρα τηγάνιζε μπακαλέο για τους εργάτες ο Κεκάτος που ήτανε και οι βουτηχτάδες των Πατρών, είχανε συγκέντρωση, ήταν το πόστο τους.»

Απόσπασμα από ενθύμιο του Μιχάλη Μιχαλόπουλου (εργάστηκε στον Συνεταιρισμό Εργατών Θαλάσσης μέχρι τον πόλεμο και μετά ως σημειωτής και στο γραφείο «Μόρφu Κρωββ και Στήβενς»)³⁶

Η περιοχή πριν κατασκευαστεί η πλατεία το 1876, ήταν λίμνη και έλος [εικόνα 53]. Πριν πάρει την σημερινή ονομασία «Τριών Συμμάχων» είχε προλάβει να αλλάξει αρκετές ονομασίες: Παραλιακή, Τελωνείου³⁷, Τριών Συμμάχων, Διαδόχου Βασ.

³⁶ σελίδα 54 απ' το βιβλίο «Μαρτυρίες για το λιμάνι των Πατρών πριν το 1960»

³⁷ Ονομάστηκε έτσι γιατί κοντά βρισκόταν τότε το τελωνείο της Πάτρας. Το κτίριο του Τελωνείου καταλάμβανε ένα τμήμα της πλατείας και έκοβε στα δύο στην Όθωνος- Αμαλίας. Κατεδαφίστηκε το 1907 όταν έγινε το νέο Τελωνείο στην αρχή της οδού Καλαβρύτων (Δ. Γούναρη) όπου βρίσκεται και σήμερα.

Κωνσταντίνου Ελευθερωτού και τελικά ξανά Τριών Συμμάχων.³⁸ Η πλατεία Τριών Συμμάχων έχει πάρει το όνομά της από τις τρεις δυνάμεις -Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία- που συμάχησαν με την Ελλάδα κατά την απελευθέρωση της από την οθωμανική αυτοκρατορία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Όπως διαβάζουμε στο απόσπασμα του εργάτη παραπάνω, βλέπουμε ότι η πλατεία της τριών συμμάχων φιλοξενούσε από την αρχή της κατασκευής της, λειτουργίες του λιμανιού και καφενεία που σύχναζαν οι εργάτες της θάλασσας. Επρόκειτο λοιπόν για μια πλατεία συνδεδεμένη απόλυτα με την κίνηση του λιμανιού και κυρίως με την καθημερινότητα των εργατών ,κατά την διάρκεια της εργασίας τους ή κατά τις λίγες ώρες της ξεκούρασης τους. Την εποχή λοιπόν εκείνη ,που η οικονομία της πόλης στηριζόταν κατά μεγάλο βαθμό στο θαλάσσιο εμπόριο (και στην μεταφορά των εμπορευμάτων στην υπόλοιπη Ελλάδα με το τρένο [εικόνα 54]), η περιοχή γύρω από το λιμάνι είχε πολυχρηστική λειτουργία: ενώ εργάτες φόρτωναν και ξεφόρτωναν τα εμπορεύματα [εικόνα 55], κάποιοι άλλοι ξεκουραζόντουσαν στα παρακείμενα καφενεία και στις ταβέρνες [εικόνα 56] και άλλοι έκαναν βόλτα στον μώλο³⁹. Χαρακτηριστικά δηλαδή που έχει κάθε λιμάνι... [εικόνα 57, 58, 59, 60]

Η τριών συμμάχων λοιπόν ως άμεσα συνδεδεμένο στοιχείο με αυτό, φιλοξένησε την κίνηση του, επίσης εκδηλώσεις με (κυρίως) θρησκευτικό ή πολιτικό περιεχόμενο⁴⁰

---

³⁸ Οι ονομασίες της πλατείας βρέθηκαν στο βιβλίο «Οι πλατείες της Πάτρας» Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998

³⁹ «Ο μώλος ήταν το μέρος στο οποίο σύχναζα όταν ήμουν νέα. Εκεί πήγαινα με την παρέα μου τα απογεύματα. Ήταν ένα μέρος που υπήρχαν πολλά κέντρα διασκέδασης. Εκεί έβλεπα πολλούς γνωστούς μου και πολλούς εργάτες των σταφιδεργαστασιών. Μερικοί από αυτούς μ' ενοχλούσαν αφού ερωτοτροπούσαν μαζί μου. Οι περισσότερες γνωριμίες πάντως γινόντουσαν στον μώλο. Αυτά είχα να σας πω» συνέντευξη από πατρινή μεγάλης ηλικίας στο site: <http://2gym-patras.ach.sch.gr/Patras%27port.htm>

⁴⁰ Στις 11 Μαρτίου του 1918 έπαιξε η Μουσική του Β' Σώματος Στρατού υπό τον μαέστρο Μαθαρίκο και στις 9 Ιουνίου του 1919

άκουσε το διάσημο οξύφωνο Ερρίκο Καφαγιάν με συνοδεία κλειδοκύμβαλων. Υποδέχτηκε με ειδική μάλιστα αφίδα στο κάτω μέρος της πλατείας το βασιλιά Γεώργιο στην

[εικόνα 61, 62, 63, 64] , και τον (απ' τους πρώτους στην πόλη) θερινό κινηματογράφο⁴¹,

Από τις αρχές της δεκαετίας του '50 που το εμπορευματικό και επιβατικό λιμάνι αρχίζει ξανά να αναπτύσσεται, η πλατεία τριών συμμάχων χρησιμοποιείται και πάλι ως πέρασμα. Το 1952 ιδρύεται το ΚΤΕΛ Νομού Αχαΐας, που βρίσκεται λίγους δρόμους μακριά απ' την πλατεία, πράγμα το οποίο σε συνδυασμό με την γειτνίαση της με τον ΟΣΕ και το λιμάνι ολοκληρώνουν τον συγκοινωνιακό κόμβο που δημιουργείται στην τριών συμμάχων.

Παράλληλα, στις αρχές της δεκαετίας γίνονται προσπάθειες αναβίωσης του Καρναβαλιού⁴², πράγμα το οποίο θα επηρεάσει την πλατεία τα επόμενα χρόνια. Από τις φωτογραφίες από εκείνη την δεκαετία, βλέπουμε ότι το 1955 έγινε μια προσπάθεια αναμόρφωσης της πλατείας κατασκευάζοντας σιντριβάνι, πράγμα το

παλινόρθωση του 1935. Βρέθηκε δύο φορές στο επίκεντρο του θρησκευτικού ενδιαφέροντος της πόλης, για να υποδεχτεί είτε την Κάρα του Αγίου Ανδρέα, είτε το λείψανο (χέρι) του Αγ. Διονυσίου. Συγκέντρωσε τους Πατρινούς τον Αύγουστο του 1920 που κατέβηκαν σε αυτή για να χαιρετήσουν το Β' Σώμα Στρατού που έφευγε για τη Μ. Ασία και στις 21 Οκτωβρίου του ίδιου έτους για να αποθεώσουν τον Ελευθέριο Βενιζέλο που έφτασε με το πολεμικό πλοίο «Νάρκισσος» για την προεκλογική του επίσκεψη. (πηγή: περιοδικό free press "Τέταρτο" τεύχος 74)

⁴¹ Όπως γράφει ο Γ. Μουγγολιάς στο λεύκωμα «100 χρόνια κινηματογράφος στην Πάτρα», στις 25 Μαΐου 1913, εποχή που μεσουρανούσε στην πλατεία το παράρτημα του γνωστού ζαχαροπλαστέιου Τσουκαλά, ξεκίνησε να λειτουργεί ο κινηματογράφος «Της Παραλίας», που είχε συμβληθεί με τον παρισινό οίκο «Γκωμόν». Την πρώτη ημέρα προβλήθηκαν οι ταινίες «Περίπατος ανά τας Αθήνας» (ένα ας πούμε ντοκιμαντέρ), «Ο φόβος των εκλεκτών» (κωμωδία), «Ο πατήρ» (δράμα) και «Δια να είναιί τις ταμίας» (κωμωδία).

⁴² Το καρναβάλι στην πάτρα μετρά 180 χρόνια ιστορίας. Έχει τις ρίζες της στα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης, αλλά στα τέλη το 19^ο αιώνα και με τις χορηγίες των εμπόρων της πόλης εδραιώνεται πιο τακτικά. Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος και ο εμφύλιος θα διακόψει για μια δεκαετία το καρναβαλικό έθιμο. Ο πολυεθνικός πληθυσμός της πόλης (πχ ιταλοί επαναστάτες) και η επικοινωνία με την δύση μπορούμε να πούμε ότι ήταν οι λόγοι που η πάτρα ανέπτυξε τόσο έντονα αυτό το έθιμο.

οποίο κατεδαφίστηκε μερικά χρόνια μετά [εικόνα 65, 66]. Γενικά, η πλατεία στην πάροδο των χρόνων άλλαζε μόνο επειδή άλλαζαν οι καιροί και οι συνθήκες και όχι επειδή αναμορφωνόταν ιδιαίτερα αισθητικά η ίδια. Βλέπουμε από τις διάφορες φωτογραφίες ότι κυρίως διέθετε δέντρα περιμετρικά των ορίων της, ενώ μερική από την υπόλοιπη επιφάνεια καλυπτόταν από τραπεζοκαθίσματα .

Την δεκαετία του '60 κατεδαφίστηκαν τα σπίτια δεξιά της πλατείας (όπως κοιτάμε προς το λιμάνι) [εικόνα 67] και στην θέση τους χτίστηκε το κτίριο της Εθνικής Τράπεζας. [εικόνα 68]

Την δεκαετία του '70 χτίστηκε στην αριστερή πλευρά της πλατείας (όπως βλέπουμε προς κάστρο) το άνοιχο ρολόι, έργο του ωρολογοποιού Δημήτρη Δρακόπουλου, και κυριάρχησε στις περισσότερες καρτ ποστάλ των δεκαετιών του 1970 και του 1980 [εικόνα 69, 70].

Μαζί με το ρολόι (στην παλιά του θέση βρίσκονται τώρα το εγκαταλειμμένο κέντρο πληροφόρησης, αλλά και το έργο «Έξοδος Νίκη» του Χάρη Πρέσσα⁴³ [εικόνα 71]). Στα έργα τέχνης που κοσμούν την πλατεία θα πρέπει να αναφέρουμε και την προτομή του Jean Moreas⁴⁴, δηλ. του ποιητή και διανοούμενου Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλου

---

⁴³ Ο Χάρης Πρέσσας είναι εικαστικός καλλιτέχνης. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στην Φλωρεντία όπου και έζησε συνολικά οκτώ χρόνια. Δημιουργικά κινείται στους χώρους της Ζωγραφικής, των Κατασκευών, της Γλυπτικής της Φωτοζωγραφικής και της Εικαστικής Φωτογραφίας. Έχει δείξει την δουλειά του σε πολυάριθμες ατομικές εκθέσεις, δεκάδες ομαδικές, σε Ελλάδα και εξωτερικό καθώς επίσης έχει συμμετάσχει και σε πολυάριθμες διεθνείς διοργανώσεις. Έχει συγγράψει δύο θεωρητικά βιβλία για την Τέχνη "ΣΥΝΘΕΤΟΝΤΑΣ Βασικές Αρχές Εικονοποίησης" και "ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ Δημιουργώντας με Παράλληλα Εκφραστικά Μέσα". Έχει αναπτύξει διεθνή εκπαιδευτική δραστηριότητα αδιάλειπτα από το 1995 έως σήμερα σε Πανεπιστήμια της Ευρώπης.

⁴⁴ Ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος ή γνωστότερος με το καλλιτεχνικό ψευδώνυμο Ζαν Μορέας -Jean Moreas-, (15 Απριλίου 1856-Παρίσι 30 Μαρτίου 1910^[1]) ήταν Έλληνας λογοτέχνης. Έγραψε ποιήματα στα ελληνικά και τα γαλλικά αλλά είναι περισσότερο γνωστός για την συνεισφορά του στα γαλλικά γράμματα με το ψευδώνυμο Ζαν Μορέας. Ο πατέρας του Αδαμάντιος (γεννημένος στην πάτρα) ήταν εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, ο δε

που βρίσκεται απέναντι από την πλατεία, στην πράσινη γωνία που συναντάμε στ' αριστερά μας κατεβαίνοντας προς το Μώλο.

5.4.2. Η πλατεία στο σήμερα και η κίνηση μέσα και γύρω της.

Η πλατεία τριών συμμάχων σήμερα είναι μια πλατεία η οποία συνεχίζει να αποτελεί **συγκοινωνιακό κόμβο** (ο ΟΣΕ και τα κτελ λειτουργούν στους ίδιους χώρους αλλά το εμπορικό λιμάνι έχει πλέον μεταφερθεί), ενώ πάνω της «προεκτείνονται» τα τραπεζοκαθίσματα των εστιατορίων που λειτουργούν γύρω της (κυρίως επί Αγ.Ανδρέου). Γύρω της επίσης λειτουργούν πολλές καφετέριες και πλήθος εμπορικών καταστημάτων που κατακλύζουν τον πεζόδρομο της Αγ.Νικολάου.

Η πλατεία Τριών Συμμάχων, μπορούμε να πούμε, ότι είναι η νοητή συνέχεια της Αγ.Νικολάου [εικόνα 72, 73], ενός άξονα που ενώνει το βουνό με την θάλασσα: *κατεβαίνοντας τα σκαλιά, φτάνεις από το κάστρο (άνω πόλη) στον δυο κατευθύνσεων και έντονο αυτοκινητόδρομο της Αγ.Νικολάου , κατηγορίζοντας προς τα κάτω φτάνεις στον πολυσύχναστο πεζόδρομο με τα εμπορικά καταστήματα και τις πολλές καφετέριες, διασχίζεις την πλατεία τριών συμμάχων, περνάς τις ράγες του ΟΣΕ και περπατώντας στον μώλο, καταλήγεις στην θάλασσα.* Βλέπουμε λοιπόν ότι η πλατεία εξυπηρετεί δύο βασικές κινήσεις: **η μία κίνηση προέρχεται από «έξω» και μπαίνει «μέσα» στην πόλη** -η εμπορική κίνηση του λιμανιού, η επιστροφή απο την βόλτα στον μώλο, η είσοδος ανθρώπων στην πόλη από τα κτέλ, το πλοίο, το αυτοκίνητο. **Η άλλη προέρχεται μέσα από την πόλη και βγαίνει «έξω» .**

Η πλατεία Τριών Συμμάχων (όπως και οι περισσότερες πλατείες) εξυπηρετεί, διαχρονικά, **ανάγκες λειτουργίας του δομημένου χώρου**, αλλά και μαζικές κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτικές ανάγκες. Ο δομημένος χώρος όμως καθώς άλλαξε, μεταβλήθηκαν και οι λειτουργίες του και σε προέκταση διαφοροποιήθηκαν και οι χρήσεις της πλατείας. Το λιμάνι και η συνεχόμενη κίνηση του, ήταν το κύριο

ομόνυμος παππούς του, ηπειρώτικης καταγωγής, βρήκε θάνατο κατά την Εξοδο του Μεσολογγίου.

στοιχείο το οποίο καθόρισε την πλατεία 3^{ov} συμμάχων όλες τις προηγούμενες δεκαετίες. Ως άμεσα συνδεδεμένος λοιπόν τόπος με το λιμάνι, μετά και την μεταφορά του, η τριών συμμάχων έπαυσε να αποτελεί τόπο συνάντησης και ξεκούρασης των εργαζομένων της θαλάσσης. Ο περίπατος στον μώλο αντίθετα, με την απομάκρυνση του εμπορικού λιμανιού, επωφελήθηκε μιας και οι κάτοικοι πλέον τον χρησιμοποιούν αρκετά για την βόλτα τους. Το ενδεχόμενο του ανοίγματος του πρώην λιμανιού και της δημιουργίας περιπάτου σε όλη την παραλιακή, θα αύξανε σίγουρα την χρήση της πλατείας ως το ενδιάμεσο στάδιο προς «τα έξω».

Με αφορμή τα δύο παραδείγματα παραπάνω και με οδηγό την ιστορία της περιοχής, **αντιμετωπίζουμε σήμερα μια πόλη εντελώς διαφορετική από την «εργατούπολη» των προηγούμενων δεκαετιών** (ή και αιώνων). Μια πόλη στηριγμένη εξ ολοκλήρου στην εμπορική κίνηση του λιμανιού και στην τεράστια ανάπτυξη της βιομηχανικής και μεταφορικής της δύναμης (κυρίως από το δεύτερο μισό του 20^{ov} αιώνα), μετατράπηκε σε μια πόλη δίχως βιομηχανική λειτουργία, με ένα εμπορικό λιμάνι αποκομμένο από την οικονομία της πόλης και με μια μαζική οικονομική δραστηριότητα γύρω από τον φοιτητικό πληθυσμό της. **Μια πόλη δηλαδή, στραμμένη προς το νερό, προς τα «έξω» , έχει πλέον στραφεί προς το εσωτερικό της, προς τα «μέσα».** Ο μώλος και κάποια άλλα σημεία που πλησιάζουν την θάλασσα (θεατράκι, φάρος) είναι μια **έξοδος** από την πόλη και όχι άλλη μια προέκταση της. Για να περπατήσεις σε αυτά τα μέρη, «βγαίνεις» από τον ιστό της πόλης, δεν ακολουθείς άλλη μια διαδρομή του.

Ως συνέπεια αυτών (ή ως εξήγηση), η πλατεία τριών συμμάχων σταμάτησε να έχει ενδιαφέρον και αποτέλεσε πέρασμα για την πλειοψηφία των πεζών. Βέβαια, οι αρκετοί πλανόδιοι μικροπωλητές που την χρησιμοποιούν ως στάση και ως τόπο συνάντησης, είναι τα μόνα υποκείμενα που σύνδεσαν την παροντική χρήση με την παρελθοντική της. Οι εργάτες της θαλάσσης που χρόνια πριν συναντιόντουσαν και ξεκουραζόντουσαν σε αυτήν την πλατεία, συνδέονται σήμερα με τους μικροπωλητές που βρίσκουν στον τόπο αυτόν μια στιγμή ξεκούρασης και επικοινωνίας, σ' ένα διάλειμμα από την δουλειά. (εικονες 74 έως 82)

6. Ανάπλαση της πλατείας τριών συμμάχων

6.1. Σκέψεις και απόψεις για την πλάση πλατειών.

Η αρχιτεκτονική είναι τρόπος σκέψης και έκφρασης. Ο αρχιτέκτονας μπορεί να δείξει μέσα από το έργο του, την άποψη του για την κοινωνική ή την πολιτική κίνηση, όπως επίσης να εκφράσει τις καλλιτεχνικές και τις φιλοσοφικές του ανησυχίες. **Αν και η τελευταία λέξη (και η πιο σημαντική) ειπώνεται από τον χρήστη, ο δημιουργός έχει την δυνατότητα να πλάσει έννοιες και συμβολισμούς στον χώρο, οι οποίες μπορεί να αφομοιωθούν ή να απορριφθούν από τον χρήστη.**

Ιδιαίτερα ο ελεύθερος χώρος της πλατείας, μεταβάλλεται περισσότερο από τις οικονομικές ανάγκες των κατοίκων που σε συνδυασμό με την πολιτική, πολιτιστική κουλτούρα τους, μπορεί να μεταβάλλει εξ ολοκλήρου τον αρχικό σχεδιασμό απ' τον δημιουργό.

Με επίγνωση αυτού, η πρότασή μας προσπαθεί να εκδηλώσει επιμέρους απόψεις και ανησυχίες και να τις συνδυάσει με την ιστορία του τόπου και τις λειτουργικές ανάγκες των κατοίκων της περιοχής.

Αφορά περισσότερο μια έκφραση της ανάγκης μας να χρησιμοποιήσουμε τους δημόσιους χώρους όπως πραγματικά πιστεύουμε ότι πρέπει να λειτουργούν και την άποψη μας ότι ιδιαίτερα σήμερα, που η οικονομική κατάσταση πολλών ανθρώπων είναι άσχημη, η χρήση των δημόσιων χώρων θα έπρεπε να ενταθεί.

Σε γενικά πλαίσια λοιπόν, **επιδιώκουμε να πλάσουμε μια πλατεία που να μην απορρίπτει το παρελθόν της, αλλά να το δέχεται, να το κρίνει και να το «θυμάται».** Μια πλατεία η οποία θα γνωρίζει το παρόν, θα κρίνει την κατάσταση του ανθρώπου σήμερα, θα προσπαθεί να τον ταρακουνήσει και του υπενθυμίσει πως όλοι μπορούμε να συμβιώσουμε στον ίδιο κόσμο, στον ίδιο χώρο με άλλες αφετηρίες, με διαφορετικές κουλτούρες, θρησκείες και ενασχολήσεις. **Μια πλατεία η οποία θα προωθεί την ανάγκη για επικοινωνία, ψυχαγωγία, αθλητισμό και διασκέδαση**

χωρίς να ζητάει «αντίτιμο» ή ταυτότητα, μιας και ο χώρος θα είναι πραγματικά δημόσιος. Μια πλατεία η οποία θα απορρίπτει την ελληνική λογική ότι οι πλατείες είναι απλά «ο χώρος που τοποθετούν τα γύρω μαγαζιά τα τραπεζοκαθίσματα τους» και θα προσπαθεί να υπάρξει μέσα από τους χρήστες της και όχι μέσα από τους χρήστες των καφετεριών γύρω της [εικόνα 83].

Μια πλατεία που θα είναι ένα σημείο αναφοράς, ένας ανοιχτός δημόσιος χώρος, προσπελάσιμος σε όλους. Ένας χώρος ο οποίος θα εκμεταλλευτεί τον εαυτό της - αστικό κενό σε μια γραμμική πόλη- και θα γίνει ,μέσα στην πολύβουη και δύσκολη πόλη, ένας τόπος συνάντησης των κατοίκων της, μια δυνατότητα για επικοινωνία, ξεκούραση, παιχνίδι, ψυχαγωγία.

6.2. Σκέψεις για τον σχεδιασμό της πλατείας Τριών Συμμάχων: θέση και ιστορία

Η πλατεία Τριών Συμμάχων είναι ένα κομβικό σημείο όπου ενώνει την πόλη με τη θάλασσα. Ο σταθμός του τρένου και των λεωφορείων, το λιμάνι με τα καράβια από Κεφαλονιά, Ιθάκη και Ιταλία αλλά κ όλα τα κεντρικά μαγαζιά βρίσκονται γύρω από την πλατεία αυτή. Αδιαμφισβήτητα λοιπόν, όποιος έχει επισκεφθεί την Πάτρα έχει περάσει απ' την πλατεία αυτή.

Από τα παλαιότερα κιόλας χρόνια η Τριών Συμμάχων εξελισσόταν παράλληλα με τη πόλη της Πάτρας. Φιλοξενώντας πολλά και σημαντικά συμβάντα η πλατεία αυτή συχνά πρωταγωνιστεί και δεν παύει να αλλάζει –πέρα από ονομασίες- και χαρακτήρα. Καθώς βρίσκεται στα πόδια της πόλης ανέκαθεν προϋπάντιζε τους επισκέπτες και αποχαιρετούσε τους ταξιδιώτες. Είναι λοιπόν μια ευκαιρία να φιλοξενήσει ανάγκες της πόλης και για άλλη μια φορά, να ακολουθήσει τα δρώμενα με τον δικό της χαρακτηριστικό τρόπο.

Περνώντας αρκετό χρόνο στην Τριών Συμμάχων διαπιστώσαμε και αφουγκραστήκαμε τις ανάγκες μιας σύγχρονης πλατείας η οποία δεν θα μένει μόνο να διακοσμή την πόλη αλλά θα περνάει σύγχρονα και διαχρονικά μηνύματα.

Υπαρκτή ουσιαστικά μόνο στους μετανάστες μικροπωλητές που συχνάζουν σε εκείνην, εν αντιθέσει των περαστικών (που απλά την διαπερνούν) και των πελατών των παρακείμενων καφετεριών (που κάθονται σε αυτήν μόνο και μόνο επειδή αρκετό κομμάτι της πλατείας είναι προέκταση των μαγαζιών), καλούμαστε -διαμορφώνοντάς την- να της δώσουμε την ευκαιρία να κρατήσει περισσότερους ανθρώπους λίγο παραπάνω και να τους δώσει έναν δικό της χώρο για να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους.

Έχοντας λοιπόν αναλάβει να διαμορφώσουμε έναν τέτοιο χώρο, μας δίνεται η ευκαιρία μέσα από την αρχιτεκτονική και την φιλοσοφία (*ο δημιουργός δεν πρέπει να μένει στο φαίνεσθε -στην εικόνα- αλλά στο γίνεσθαι - στη νοοτροπία⁴⁵*), να παρακινήσουμε τον κόσμο, να τον κάνουμε να σκεφτεί, να αναρωτηθεί και ταυτόχρονα να φιλοξενηθεί από την πλατεία αυτή. Έτσι, η δική μας πλατεία σαν σύνολο φιλοξενεί δραστηριότητες που δεν περιορίζονται από την ηλικία, το φύλο ή τα ιδεώδη αλλά αντίθετα αγκαλιάζει πολλές λειτουργίες για όλους και περνά μηνύματα που αργά ή γρήγορα πρέπει να γίνουν τρόπος ζωής.

---

⁴⁵ «Όταν παλεύουμε για έναν σκοπό πρέπει να προσέχουμε ώστε αντικείμενο των επιθυμιών μας να είναι το είναι κι όχι το φαίνεσθαι» Ο Ευκλείδης ο Μεγαρέας

6.3. Κεντρική ιδέα

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, σκέψεις και προβληματισμούς καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι επιθυμούμε να σχεδιάσουμε μια πλατεία η οποία θα συγκεντρώνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. Δεν θα αποποιείται το παρελθόν της, αλλά όπου είναι δυνατόν θα το θυμίζει
2. Θα βλέπει κριτικά την σημερινή κοινωνική κατάσταση, και με συμβολικό τρόπο θα εμπλέκεται και θα σχολιάζει την πραγματικότητα
3. Θα δημιουργεί λειτουργικούς χώρους για όλες τις ηλικίες, ώστε να τονιστεί ότι σήμερα χρειαζόμαστε όσο ποτέ, ελεύθερους χώρους για όλους.
4. Θα σταθεί σε όλα τα επίπεδα δημόσια.
5. Δεν θα αποποιηθεί την ανάγκη των χρηστών της να την κάνουν «δική» τους, αφήνοντας χώρο και τόπο σε εκείνους που θέλουν να επέμβουν αισθητικά και λειτουργικά σε εκείνη και άρα να νιώσουν πιο οικεία.
6. Θα προσπαθήσει να προσελκύσει νέους που οι ασχολίες τους ενοχλούν τους «μεγάλους» και θα δημιουργήσει χώρους για εκείνους. Άλλωστε, οι ασχολίες τους δεν είναι πιο θορυβώδες από τα αυτοκίνητα και τις κόρνες των «μεγάλων»!
7. Θα φέρει κοντά τις μικρότερες ηλικίες με τις αισθήσεις τους, προτρέποντας να αφεθούν σε αυτές και να παρατήσουν για λίγο τα ηλεκτρονικά μέσα διασκέδασης και κοινωνικοποίησης.

8. Θα προσπαθήσει να ενωθεί με τον μώλο και θα αφήσει χώρο να αναπτυχθεί ο άξονας της αγ.νικολάου.

Παρακάτω θα δούμε αναλυτικά, πώς τελικά σχεδιάσαμε την πλατεία σύμφωνα με τα παραπάνω.

6.4. Σχεδιασμός και ανάλυση

6.4.1. Θέατρο 1

*ο αριθμός δίπλα στον τίτλο συνδέεται με τους αριθμούς στην κάτοψη

Ξεκινάμε λοιπόν από **το δημόσιο θέατρο** [εικόνα 84], μία λειτουργία αντιπροσωπευτική της ψυχαγωγίας, της επιμόρφωσης, της έκφρασης και του λόγου.

Ο σχεδιασμός του είναι τέτοιος ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί με διάφορους τρόπους. Προτείνουμε την χρήση της πρόσοψης του κτιρίου που «ακουμπάει» το θέατρο, ως σκηνικό μιας και σήμερα το πρώην ξενοδοχείο είναι αχρησιμοποίητο και ερειπωμένο. Ιδιαίτερα, προτείνουμε την χρήση του μπαλκονιού του 1^{ου} ορόφου, που βρίσκεται ακριβώς πάνω από την σκηνή του θεάτρου, ως επιπλέον και ανυψωμένη θεατρική σκηνή που ανάλογα με το έργο μπορεί να χρησιμοποιηθεί καταλλήλως [εικόνα 85]. Το θέατρο αυτό, μιας και βρίσκεται κοντά στην πολύβουη Αγ.Ανδρέου, αποκόπτεται από αυτήν, με ένα ξύλινο διαχωριστικό ύψους 120 εκατοστών το οποίο περιπλέκεται στα δέντρα και δημιουργεί στο τέλος της ένα άνοιγμα, η οποία αποτελεί μια ξεχωριστή είσοδο και έξοδο για τους χρήστες του θεάτρου.

Τα καθίσματα του θεάτρου 2 [εικόνα 86], σχεδιάστηκαν έτσι, ώστε να διαμορφώνονται κατάλληλα ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών τους. Σχεδιάστηκαν κάποιες διαδρομές, οι οποίες με την τοποθέτηση κατάλληλων ραγών,

τα ξύλινα στρογγυλά καθίσματα θα τρέχουν πάνω τους και θα δημιουργούν και άλλες εστίες – όταν το θέατρο δεν είναι σε λειτουργία. Τα καθίσματα αυτά δεν διαθέτουν πλάτη, ενώ μοιάζουν μορφολογικά με κομμένους κορμούς δέντρων [εικόνα 87]. Το υλικό που έχει χρησιμοποιηθεί είναι ξύλο, προέλευσης τύπου Σουηδίας (ανοιχτόχρωμο). [εικόνα 88, 89,90]

6.4.2. Parking ποδηλάτων

Επί του πεζοδρομίου της οδού Αγ. Ανδρέου (αλλά μεσα στον χώρο της πλατείας) έχει τοποθετηθεί **parking ποδηλάτων** το οποίο είναι μία διευκόλυνση για τους οδηγούς τους να τοποθετούν σε αυτό το σημείο και με ασφάλεια τα ποδήλατα τους. Ταυτόχρονα αποτελεί μια παρακίνηση για εκείνους που το επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν αυτόν τον τρόπο κυκλοφορίας, στις βόλτες ή στις χαλαρές δουλειές τους [εικόνα 91].

6.4.3. Καφενείο 3

Ακόμη μια λειτουργία της πλατείας είναι **το καφενείο** [εικόνα 92]. Είναι μία απλή τοποθέτηση τραπεζιών και καθισμάτων όπως θα μπορούσε να τα έχει εγκαταστήσει ο οποιοσδήποτε ιδιωτικός φορέας. Αυτό το καφενείο όμως φτιάχτηκε για να μπορεί ο καθένας να κάθεται ελεύθερα. Να έχει ίσκιο και να συζητά πίνοντας κάτι που έχει φέρει από το σπίτι του, χωρίς...“Φ.Π.Α.” . **Τα τραπεζοκαθίσματα είναι τοποθετημένα μόνιμα στο έδαφος**, μιας και ο δημόσιος χαρακτήρας τους το επιβάλλει. Κάθε τραπεζοκάθισμα διαθέτει ένα στρογγυλό τραπέζι (από τσιμέντο), ένα συμπαγές κάθισμα δύο θέσεων με πλάτη (από τσιμέντο) και ένα συμπαγές κάθισμα δύο θέσεων χωρίς πλάτη (από τσιμέντο με επένδυση ξύλινων σανίδων στην πάνω επιφάνεια του) [εικόνα 93]. Το κάθισμα που δεν διαθέτει πλάτη, επιλέχθηκε ως λύση

στο πρόβλημα που μας είχε προκύψει με την αδυναμία θέασης των χρηστών του καφενείου στο θέατρο (εάν σε αυτό παίζεται μια παράσταση). Πρόθεση μας ήταν τα καθίσματα κοντά στο θέατρο να αποτελούν και αυτά βοηθητικά για την παρακολούθηση κάποιας παράστασης, πράγμα το οποίο δεν γινόταν αν υπήρχε πλάτη σε κάθε κάθισμα. Η διαμόρφωση που επιλέξαμε εξυπηρετεί από την μία αυτήν την ανάγκη (μιας και ο θεατής μπορεί να καθίσει «ανάποδα» στο κάθισμα) ενώ πραγματοποιεί και την προϋπόθεση για να υπάρχουν καθίσματα στον χρόνο, να είναι τοποθετημένα σταθερά στο έδαφος. [εικόνα 94, 95, 96,97,98].

Επίσης, ένα μεγάλο κομμάτι του καφενείου καλύπτεται από **συμπαγές σκίαστρο 19**. Η θέληση μας να μπορεί να χρησιμοποιείται το καφενείο και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες αλλά και όταν βρέχει, μας ανάγκασε να πρέπει να σχεδιάσουμε κάτι συμπαγές και άρα κάτι το οποίο θα ήταν άχαρο. Επιλέχθηκε τελικά, μια μορφή την οποία συναντάμε και αλλού στην πλατεία (στον χώρο του skate) ώστε να υπάρχει σύνδεση μεταξύ των επιμέρους στοιχείων της πλατείας. Το σκίαστρο, αποτελείται από τρεις σιδερένιες «φλούδες» πάχους 10 εκατοστών και πλάτους 60 εκατοστών, οι οποίες μετά από ελαφριά καμπυλωτή κίνηση ενώνονται μεταξύ τους σε 3 σημεία . Σε αυτά τα σημεία υπάρχουν και 3 υποστυλώματα τα οποία στηρίζουν την κατασκευή στο έδαφος. Ενδιάμεσα από αυτά, υπάρχουν 11 σιδερένιες σανίδες πλάτους 20 εκατοστών, τα οποία στηρίζονται πάνω στις 3 διαδρομές. Το κενό ανάμεσα σε αυτά τα δύο, καλύπτεται από διάφανο υλικό, τύπου πλεξιγκλάς. Τα χρώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί, μιμούνται με πιο αγνό και ξεθωριασμένο τρόπο , το σημείο της διαδρομής του skate στην οποία είναι τοποθετημένο το ξυλόφωνο [εικόνα 99].

6.4.4. Εκθεσιακός χώρος

Δίπλα στο θέατρο και το καφενείο, έχει διαμορφωθεί ένας ανοιχτός χώρος ο οποίος επιδιώκουμε να αποτελέσει τόπο στον οποίο θα εκτίθενται δημόσια, καλλιτεχνικά έργα με έναν διαφορετικό τρόπο [εικόνα 100].

Οι **εκθεσιακοί πάγκοι 5** ύψους 80 εκατοστών είναι σχεδιασμένοι έτσι ώστε το έργο να τοποθετείται ανάποδα και κάτω από την πάνω οριζόντια επιφάνεια, και με έναν καθρέφτη (ο οποίος βρίσκεται με κλίση στο κάτω μέρος του πάγκου) θα αντανακλάται το έργο. Έτσι, ο πίνακας θα βλέπετε έμμεσα και όχι άμεσα, όπως επίσης και με διαφορετική οπτική γωνία που θα εξαρτάται από το ύψος του θεατή. Αυτός είναι ένας τρόπος για να δείξουμε την υποκειμενική άποψη του ανθρώπου πάνω σε κάθε έργο και να επαναπροσδιορίσουμε τη σκέψη του. [εικόνα 101,102,103].

Τα **εκθεσιακά δέντρα 7** είναι ένα είδος σχολίου για την ανυπαρξία δέντρων στην πόλη, όπως επίσης και μία ευκαιρία έκφρασης και έκθεσης ιδεών ως προς την καθημερινότητα. Στις ήδη τοποθετημένες επιφάνειες που κρέμονται από αυτά, θα εκτίθενται έργα. Τα δέντρα δεν έχουν φύλλα, ενώ μιμούνται τους κορμούς των φυσικών δέντρων ως προς το χρώμα και την υφή τους. Τέσσερα από αυτά είναι τοποθετημένα δίπλα στους εκθεσιακούς πάγκους, δημιουργώντας έτσι μαζί με τους πάγκους, έναν ελεύθερο χώρο ώστε να διαμορφώνεται κατάλληλα ανάλογα με την έκθεση που θα λαμβάνει μέρος εκεί. Επίσης άλλα δύο δέντρα είναι τοποθετημένα παράλληλα στην κύρια κίνηση των περαστικών, από την άλλη όμως μεριά της. [εικόνα 104,105,106]

6.4.5. Ανθινο ρολόι 8

Κομμάτι της προσπάθειάς μας να κρίνουμε την σημερινή κατάσταση της πλατείας και να την διαμορφώσουμε όσο των δυνατών πιο σωστά, ήταν η επιλογή μας να αφαιρέσουμε το **άνθινο ρολόι** που βρίσκεται σήμερα εκεί που σχεδιάσαμε εμείς τον εκθεσιακό χώρο.

Βλέποντας λοιπόν την ιστορία του, είδαμε ότι από την μία δεν αποτελεί κάποιο ιστορικό μνημείο ούτε έχει δωριστεί από κάποιο σημαντικό πρόσωπο για την πόλη, όπως επίσης δεν αποτελεί κάποια ακριβή κατασκευή, ή μνημείο κάποιου ιστορικού

γεγονότος. Το άνθινο ρολόι που υπάρχει σε διαφορετικά σημεία της πλατείας από το 1980, είναι σημαντικό επειδή πλέον έχει γίνει χαρακτηριστικό της πόλης και όχι για τους συμβολισμούς της.

Με αυτά τα δεδομένα, συμφωνήσαμε ότι δεν επιθυμούμε να το εξαφανίσουμε στην πρόταση μας, απλά να το μετακινήσουμε για άλλη μια φορά και να το τοποθετήσουμε έτσι, ώστε από μόνο του να δίνει χώρο στο μέλλον της πλατείας και ταυτόχρονα να συνεχίσει να επιτελεί τον ρόλο του: να «λέει» στους περαστικούς την ώρα. Έτσι μετακινήσαμε το ρολόι στην μέση της πλατείας, σημείο στο οποίο πραγματοποιείται η πλειοψηφία της κίνησης των περαστικών, και το «μπήξαμε» στο έδαφος, διακόπτοντας την συνέχεια της πλακόστρωσης της πλατείας με μια γυάλινη στρογγυλή επιφάνεια, η οποία μέσα της φανερώνει το ρολόι, ενώ από πάνω της επιτρέπει στους περαστικούς να συνεχίσουν την διαδρομή τους [εικόνα 107, 108, 109].

Το ρολόι θα είναι ακριβώς το ίδιο με το σημερινό, γιατί θέλουμε να θυμίζει στους περαστικούς το σημερινό άνθινο ρολόι, μόνο που οι φυσικοί θάμνοι που διαμορφώνουν το ρολόι θα αντικατασταθούν με ψεύτικους, μιας και η ανυπαρξία αέρα και νερού θα κατέστρεφε τα φυσικά φυτά. Επιδιώκουμε όμως αυτοί οι θάμνοι να μιμούνται όσο των δυνατών πιο σωστά τους αληθινούς και σε καμία περίπτωση να μην θυμίζουν ψεύτικους. Πιστεύουμε ότι το άνθινο ρολόι σε αυτήν την θέση από την μία αφήνει χώρο στον οποίο μπορούμε να πραγματοποιήσουμε συμβολισμούς και λειτουργίες τις οποίες το ρολόι αυτό δεν επιτελούσε και από την άλλη να μην προσβάλλουμε την ιστορία της πόλης (αφαιρώντας το εξ ολοκλήρου) και συνεχίζοντας με διαφορετικό τρόπο την λειτουργία του.

Στην άλλη πλευρά της πλατείας έχουν αναπτυχθεί κυρίως λειτουργίες για την άθληση, το παιχνίδι και την έκφραση των νέων.

6.4.6. Διαδρομές 12

Ένα μεγάλο μέρος του χώρου αυτού αποτελείται από τις **διαδρομές** –όπως τις ονομάσαμε. Διαδρομές πρόκληση για τους έφηβους που εκφράζονται με ένα ποδήλατο ή ένα πατίνι. Διαδρομές όπου δεν υπάρχουν αλλού μέσα στην πόλη και δίνουν την ευκαιρία στους νέους να συναγωνιστούν, να παίξουν, να βγουν από την καθημερινότητα του σχολείου και να εκτονωθούν και να αθληθούν. [εικόνα 109, 110,111,112]

Σχεδιάσαμε έτσι **3 κύριες διαδρομές** μικρού πάχους (10 εκατοστών) και 60 εκατοστών πλάτους , οι οποίες περιπλέκονται μεταξύ τους δημιουργώντας χώρους στους οποίους μπορεί ο χρήστης να παίξει. Κάθε μια διαδρομή ακολουθεί την δική της πορεία στον χώρο, και με καμπύλες εναλλαγές στο ύψος που βρίσκεται, αφήνει περιθώριο ώστε ο χρήστης να έχει πολλές προκλήσεις. Το μέγιστο ύψος που παίρνει κάθε διαδρομή είναι τα 80 εκατοστά.

Πέρα από τις 3 κύριες διαδρομές υπάρχουν και άλλες δύο βοηθητικές όπως φαίνεται στην κάτοψη.

Μετά από σχετική αναζήτηση για το υλικό που θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε, καταλήξαμε ότι για τέτοια επίπονη και σκληρή χρήση, το κατάλληλο υλικό είναι το ατσάλι, το οποίο θα είναι χρωματισμένο με λευκό χρώμα. Έχει επιλεγεί αυτό το χρώμα, ώστε οι νέοι πέρα από το να χρησιμοποιούν την διαδρομή για παιχνίδι, να εκφράζουν τις επιθυμίες, τις ανησυχίες, τα θέλω τους πάνω τους και να ντύνουν τις επιφάνειες αυτές με τα χρώματα και τις λέξεις τους. Επιδιώκουν λοιπόν να αποτελέσουν καμβά για γκράφιτι, ζωγραφιές, λέξεις και φράσεις και να γίνουν ουσιαστικά δικές τους.

Τέλος, η στήριξη των διαδρομών γίνεται με ατσάλινα υποστυλώματα τα οποία βρίσκονται στο κάτω μέρος των επιφανειών ανά τακτά διαστήματα. [εικόνα 113,114,115,116]

Παράλληλα με τις διαδρομές, δίνεται η δυνατότητα με διάφορους τρόπους, τα παιδιά μικρότερης ηλικίας να παίζουν στον χώρο, να «παίζουν» με τις αισθήσεις τους.

6.4.7. Παιδικό παιχνίδι

Η **άμμος 13** και το **δέντρο με τις κούνιες 14** [εικόνα 117,118,119] είναι μια μικρή παιδική χαρά που φέρνει κάθε παιδί πιο κοντά στην αίσθηση της αφής και της διασκέδασης. Γύρω από αυτά, **πολύχρωμες παιδικές φιγούρες 15** πλαισιώνουν και διαχωρίζουν (για λόγους ασφαλείας) αυτόν τον χώρο με τον δρόμο. Οι παιδικές αυτές φιγούρες είναι εμπνευσμένες από ένα αντιρατσιστικό τραγούδι που μαθαίναμε στο δημοτικό, όπου όλα τα παιδιά των χωρών και των φυλών, το ένα δίπλα στο άλλο τραγουδάνε:

«Αν όλα τα παιδιά της γης πιαναν γερά τα χέρια
κορίτσια αγόρια στη σειρά και στήνανε χορό
ο κύκλος θα γινότανε πολύ πολύ μεγάλος
κι ολόκληρη τη Γη μας θ' αγκάλιαζε θαρρώ».

Το **κουτσό** [εικόνα 120] που υπάρχει δίπλα στο χώμα, είναι το γνωστό παλιό παιχνίδι που οι παλιότεροι έπαιζαν συνεχώς με αυτό, σε αντίθεση με τους σημερινούς έφηβους που η τεχνολογία έχει κατακλίσει την καθημερινότητά τους και τους έχει αιχμαλωτίσει σε μία πηγή εύκολων και γρήγορων πληροφοριών- σε μια εικονική πραγματικότητα.

Τέλος, η ακοή υπάρχει ως αίσθηση, στο **ξυλόφωνο 10** [εικόνα 121] το οποίο αναπτύσσεται πολύχρωμο σε μεγάλες διαστάσεις πάνω σε μία από τις διαδρομές. Εκεί ο χρήστης μπορεί να προχωρήσει πάνω του –σαν γέφυρα- να παίξει μαζί του ή να το χτυπήσει και να ακούσει τους ήχους που παράγει κάθε σανίδα. [εικόνα 122, 123, 124]

6.4.8. Περιστρεφόμενα παγκάκια 9

Επόμενη λειτουργία της πλατείας που βρίσκεται στις 4 γωνίες του χώρου αυτού, είναι τα **δέντρα με τα ενσωματωμένα καθίσματα**. Καθίσματα τα οποία περιστρέφονται γύρω από το δέντρο, στην προσπάθεια του άνθρωπο να κυνηγήσει την σκιά που δημιουργεί ώστε να έχει όσο των δυνατών περισσότερο χρόνο χαλάρωσης σε αυτό. Τα καθίσματα είναι στο χρώμα του μαύρου, ενώ ακουμπάνε πάνω σε ανοιχτού τύπου ξύλινες επιφάνειες. Στον σιδερένιο άξονα που ενώνει τις τρεις θέσεις με το δέντρο, υπάρχουν ενσωματωμένες εξωτερικές πρίζες ηλεκτρικού ρεύματος, ώστε ο χρήστης να μπορεί να φορτίσει ελεύθερα την ηλεκτρική του συσκευή και να δουλέψει εκεί. [εικόνα 125,126]

6.4.9. Φωτιστικά σώματα 18 και κάδοι απορριμμάτων 6

Η πλατεία όπως και το κομμάτι που έχει διαμορφωθεί στην αρχή του μόλου της Αγ.Νικολάου (θα μιλήσουμε γι αυτό παρακάτω), καλύπτεται από **φωτιστικά σώματα** λευκοκίτρινου χρωματισμού. Προτείνουμε φωτιστικά σώματα τα οποία μπορούμε να πούμε ότι είναι επηρεασμένα από τον μίνιμαλ σχεδιασμό. Πρόκειται λοιπόν για στρογγυλά σώματα ύψους 260 εκατοστών, τα οποία διαθέτουν έναν ενιαίο λαμπτήρα κατά μήκος του σώματος και άρα φωτίζονται ολόκληρα. Το υλικό τους είναι ανθεκτικό πλεξιγκλάς το οποίο είναι επεξεργασμένο έτσι ώστε να είναι θολό και

άρα να μην αφήνει το μάτι να δει καθαρά την πηγή του φωτός. Τα σώματα είναι τοποθετημένα στον χώρο όσο των δυνατών πιο ομοιόμορφα αλλά και ανάλογα με τις ανάγκες κάθε περιοχής. Έχουμε προσέξει ώστε να φωτίζεται η κίνηση της Αγ.Νικολάου προς τον μώλο, με τέτοιο τρόπο ώστε να τονίζει αυτήν την ροή και την ουσιαστική συνέχεια του άξονα της Αγ.Νικολάου πάνω στην πλατεία και πέρα από αυτήν στην αρχή του μώλου. [εικόνα 127]

Αντίστοιχα έχουν τοποθετηθεί **κάδοι**, οι οποίοι δεν διαθέτουν ένα ενιαίο ύψος με σκοπό να τονίσουν την ανάγκη για καθαρή πόλη και ενός ευσυνείδητου τρόπου ζωής σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και άρα σε όλα τα ύψη. [εικόνα 128,129]

6.4.10. Επένδυση εδάφους

Όπως φαίνεται και στην ψηφιακή απεικόνιση της κάτοψης της πλατείας [εικόνα 130,131], **το έδαφος της είναι επενδυμένο με κυβόλιθους από τσιμέντο που συνολικά αναπαριστούν τον χάρτη της Γής**. Ο λόγος που επιλέχθηκε αυτή η απεικόνιση είναι για να δηλωθεί και με αυτόν τον τρόπο η σύνδεση της Πάτρας με την θάλασσα δια μέσου του λιμανιού της. Προσπαθήσαμε να δείξουμε με αυτόν τον τρόπο λοιπόν, την ιστορία της Πάτρας ως λιμενικό κόμβο, ως πέρασμα της Ελλάδας προς την δύση. Η πατρινή κοινωνία άλλωστε λόγω του λιμανιού της ήταν πολυεθνική, μιας και η εμπορική κίνηση του λιμανιού αλλά και η ανάγκη μεγάλων πληθυσμιακών κομματιών να μεταναστεύσουν για μια καλύτερη ζωή, έκανε την πάτρα κόμβο πολλών και διαφορετικών ανθρώπων με διαφορετική κουλτούρα, ιστορία και προέλευση. Γι αυτόν τον λόγο, ο χάρτης είναι στραμμένος προς την θάλασσα ώστε να συνδεθεί με εκείνην με τρόπο συμβολικό.

Η επένδυση αυτή δεν σταματάει στα όρια της πλατείας, βγαίνει από αυτήν και επεκτείνεται προς την Αγ.Νικολάου (από την μεριά της αγ.Ανδρέου) αλλά κυρίως επεκτείνεται προς τον μώλο (και την Όθωνος Αμαλίας) και «σταματάει» λίγο πιο πέρα από τις ράγες του τρένου. Η διακοπή σε αυτό το σημείο επιλέχθηκε ώστε να

δίνει την αίσθηση της αναμονής, της μη πραγματικής ολοκλήρωσης της δικής μας πρότασης, κάνοντας έτσι ένα σχόλιο για την αδυναμία του δήμου να μετατρέψει το λιμάνι σε ζωτικό δημόσιο χώρο προς όφελος των κατοίκων της πόλης. Αντίστοιχα, η επένδυση με τους κυβόλιθους γίνεται και στους δύο παράλληλους δρόμους της πλατείας (Αγίου Ανδρέα και Όθωνος Αμαλίας) και διακόπτεται με αφαιρετικό τρόπο όπως αντίστοιχα λειτουργεί και το κύμα της θάλασσας σε μια παραλία [εικόνα 132].

Σε αυτό το σημείο αξίζει να ειπωθεί ότι προβληματιστήκαμε αρκετά στον τρόπο που θα μειώσουμε την ταχύτητα των αυτοκινήτων σε αυτές τις αρκετά πολύβουες οδούς. Καταλήξαμε λοιπόν ότι το διαφορετικό υλικό που υπάρχει όταν διασχίζουμε την πλατεία (ο κυβόλιθος αντί για άσφαλτο) σε συνδυασμό με τις ακουστικές ταινίες⁴⁶ (ώστε να μειωθεί η ταχύτητα) και με τα φανάρια (που έχουν τοποθετηθεί στα κρίσιμα σημεία), είναι ικανά μειώσουν επιτυχώς την ταχύτητα και να αυξήσουν την προσοχή των οδηγών σε αυτά τα σημεία [εικόνα 133]. Επιπλέον, κάποια από τα φωτιστικά σώματα που βρίσκονται στα πεζοδρόμια διαθέτουν λαμπτήρες χρώματος πράσινο και κόκκινο ώστε να λειτουργούν ως «Γρηγόρης» και «Σταμάτης» για τους πεζούς που επιδιώκουν να περάσουν τον δρόμο. Έτσι, όταν επί πχ της Όθωνος Αμαλίας το φανάρι για τα αυτοκίνητα είναι πράσινο, τα επιλεγμένα σώματα θα φωτίζονται ολόκληρα με κόκκινο χρώμα και θα προειδοποιούν κατάλληλα τον πεζό ότι δεν μπορεί να διασχίσει τον δρόμο (σε όποιο σημείο της πλατείας και να βρίσκεται) [εικόνα 134,135,136].

---

⁴⁶ Οι ακουστικές ταινίες είναι κατασκευασμένες από ελαστοπλαστικό υλικό, χρώματος λευκού, το οποίο είναι αντανακλαστικό και αντλιοσθηρό. Τοποθετούνται σε σειρά, κάθετα στην κατεύθυνση της κίνησης. Το σύστημα αποτελείται από 2 λωρίδες οι οποίες τοποθετούνται η μία πάνω στην άλλη, έτσι ώστε να σχηματίζουν ένα πάχος της τάξεως των 5 χλσ., πάνω στο τελείωμα της επιφάνειας του δρόμου και σκοπό έχουν ένα ακουστικό και κραδασμικό αποτέλεσμα, αναγκάζοντας έτσι τον οδηγό να μειώσει ταχύτητα.

6.4.11. Μικρή διαδρομή 17 και χάρτες 16

Απέναντι από την πλατεία, στην αρχή του μόλου, υπάρχουν στα αριστερά δύο διαδρομές που δημιουργούν χώρους ανάπαυλας στην επιφάνεια τους. Σε συνδυασμό με την αυξημένη δεντροφύτευση στο σημείο, δημιουργείται μια εστία που ο περαστικός μπορεί να καθίσει αρκετή ώρα [εικόνα 137,138]. Οι συγκεκριμένες διαδρομές φτάνουν σε ύψος το 1,20 μ. (σε αντίθεση με τις απέναντι διαδρομές που μέγιστο ύψος έχουν 0.80μ) μιας και με αυτόν τον τρόπο δίνουν στον χρήστη την δυνατότητα να καθίσει με τον τρόπο που εκείνος επιθυμεί: να ξαπλώσει, να ακουμπήσει την πλάτη του, να καθίσει κανονικά... Η στήριξη των διαδρομών γίνεται με παρόμοια φωτιστικά σώματα που υπάρχουν στην πλατεία, τα οποία είναι κατασκευασμένα έτσι ώστε από την μία να λειτουργούν ως υποστυλώματα (στο κάτω μέρος) και ως φωτιστικά πάνω από την επιφάνεια της διαδρομής. Επίσης αυτές οι διαδρομές σε αντίθεση με το λευκό χρώμα των υπόλοιπων διαδρομών είναι επενδεδυμένες με εικόνες και γραπτά που φανερώνουν το παρελθόν του σημείου αυτού: η ιστορία του λιμανιού, των εργατών της θαλάσσης, κείμενα και φωτογραφίες τους από την εργασία αλλά και την χαλάρωση τους [εικόνα 139] ...

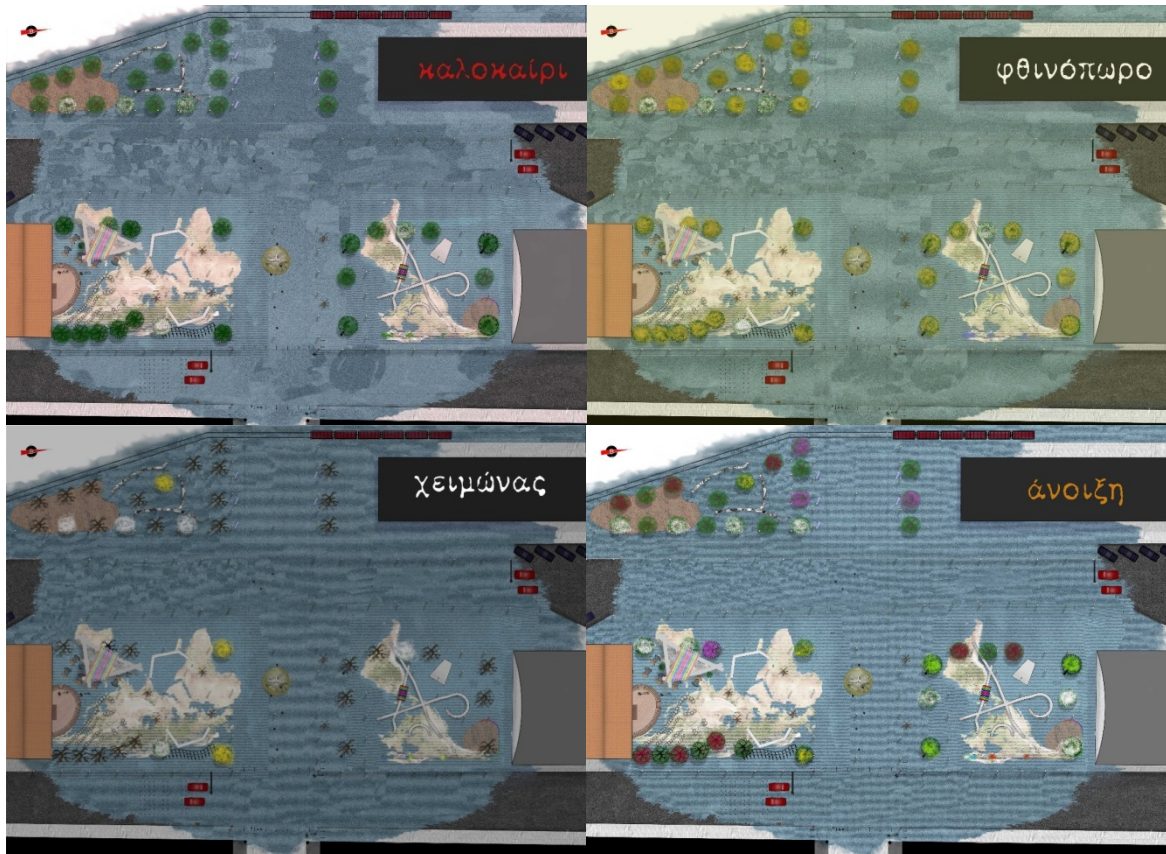
Παράλληλα στον άξονα της Αγ.Νικολάου, αφήνοντας άφθονο χώρο για την κίνηση των πεζών, τοποθετούμε και από τις δύο πλευρές του άξονα, πέντε συνολικά κατασκευές, οι οποίες διαθέτουν **ηλεκτρονικούς χάρτες** [εικόνα 140,141,142] με δυνατότητα αναζήτησης χρήσιμων πληροφοριών: δρομολόγια τρένων, λεωφορείων και πλοίων, πρόγνωση καιρού, αξιοθέατα της πόλης, άλλες πληροφορίες αλλά και προτάσεις για εκδρομές σε γύρω περιοχές (π.χ. Ολυμπία, Καλάβρυτα) . Οι κατασκευές αυτές διαθέτουν μικρή στέγη η οποία είναι καλυμμένη με φωτοβολταϊκά συστήματα παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, ώστε να είναι ενεργειακά αυτόνομη.

6.4.12. Φύτευση

Η φύτευση στην πλατεία Τριών Συμμάχων έχει γίνει έτσι ώστε να ικανοποιεί συγκεκριμένα κριτήρια:

- **Αντοχή στους ρύπους**
- **Βαθύ ριζικό σύστημα** (ώστε να μην «σηκώνει» την πλακόστρωση)
- **Όχι έντομα**
- **Όχι αγκάθια**
- **Διαδοχική ανθοφορία**

1. *Catalpa Bignonioides* (κατάληψη)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 15μ και άνω
- Χρήσεις: συγκρότηση πάρκων, δενδροστοιχίες, μεμονωμένο
- Εποχή άνθισης: αρχές Μαΐου, 20-30 μέρες
- Χρώμα ανθών: λευκό (εύοσμα)

2. *Cercis Siliquastrum* (κουτσουπιιά)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 3-10 μέτρα
- Χρήσεις: δημιουργία αλυσυλλίων, κηποτεχνία, κεκλιμένα εδάφη, μεμονωμένα
- Εποχή άνθισης: Μάρτιο-Απρίλιο, 30-35 μέρες
- Χρώμα ανθών: ροδόχροα

3. *Prunus pissardii* (δαμασκηνιά καλλωπιστική)

- Φυλλοβόλο/αιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 5-8 μέτρα
- Χρήσεις: δενδροστοιχίες, ασύλλα, νησίδες
- Εποχή άνθισης: Μάρτιο-Απρίλιο, 30 μέρες
- Χρώμα ανθών: λευκορόδινα (αρωματικά)

4. *Koelreuteria Paniculata* (κερλετόρια)

- Φυλλοβόλο/αιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 10-12 μέτρα
- Χρήσεις: διακοσμητικό, δενδροστοιχίες, μεμονωμένα
- Εποχή άνθισης: Ιούνιο, 20-24 μέρες
- Χρώμα ανθών: κίτρινα-κόκκινα

5. Lagerstroemia indica (λαγκερστρέμια)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 6-8 μέτρα
- Χρήσεις: διακοσμητικό, δενδροστοιχίες, μεμονωμένα
- Εποχή άνθισης: Ιούλιο-Σεπτέμβριο
- Χρώμα ανθών: ροζ

6. Magnolia Grandiflora (μαγνόλια)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: αιιθαλές
- Ύψος: 15-20 μέτρα
- Χρήσεις: συγκρότηση πάρκων, μεμονωμένα
- Εποχή άνθισης: Ιούνιο-Σεπτέμβριο, 4 μήνες
- Χρώμα ανθών: ωχρόλευκο (αρωματικό)

7. Mimosa Turneri (μιμόζα)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 3-4 μέτρα
- Χρήσεις: δημιουργία αλυσυλλίων, κηποτεχνία, κεκλιμένα εδάφη, μεμονωμένα
- Εποχή άνθισης: Φεβρουάριο-Απρίλιο, 3 μήνες
- Χρώμα ανθών: κίτρινο

8. Robinia Pseudoacacia (ακακία κοινή)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 15μ και άνω
- Χρήσεις: συγκρότηση πάρκων, δενδροστοιχίες, μεμονωμένο
- Εποχή άνθισης: αρχές Μαΐου, 20-30 μέρες
- Χρώμα ανθών: λευκό (εύοσμα)

9. Clematis Flammula (αγράμπελη)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 4-5 μέτρα
- Χρήσεις: Για να διακοσμήσει αψίδες, κιγκλιδώματα, τοίχους και σκέπαστρα
- Εποχή άνθισης: Ιούνιο-Σεπτέμβριο, 3-4 μήνες
- Χρώμα ανθών: αποχρώσεις του μωβ

10. Jasminum grandiflorum (γιασεμί το μεγανθές)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλές: φυλλοβόλο
- Ύψος: 6-8 μέτρα
- Χρήσεις: Για να διακοσμήσει αψίδες, κιγκλιδώματα, τοίχους και σκέπαστρα
- Εποχή άνθισης: Ιούνιο-Σεπτέμβριο, 3-4 μήνες
- Χρώμα ανθών: λευκό (αρωματικά)

11. Buxus Sempervirens (πυξάρι)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλής: αιιθαλής
- Ύψος: 6 μέτρα
- Χρήσεις: μπορντούρες, βραχόκηποι
- Εποχή άνθισης: άνοιξη, 50-60 μέρες
- Χρώμα ανθών: πράσινα

12. Chimonanthus Praecox (χειμωνανθός)

- Φυλλοβόλο/αιιθαλής: φυλλοβόλο
- Ύψος: 2-3 μέτρα
- Χρήσεις: ανεμοφράκτες, πλαίσια, μεμονωμένα, κάλυψη επιφανειών (αρωματικό)
- Εποχή άνθισης: Δεκέμβριο-Ιανουάριο, 40-70 μέρες
- Χρώμα ανθών: κίτρινα (αρωματικό)

13. Cydonia Japonica (κυδωνιά ιαπωνική)

- Φυλλοβόλο/αιθαλής: φυλλοβόλο
- Ύψος: 1-2 μέτρα
- Χρήσεις: για πάρκα, κήπους, πλαίσια, μεμονωμένα, φράχτες, φυτοδοχεία
- Εποχή άνθισης: Ιανουάριο-Απρίλιο, 30-100 μέρες
- Χρώμα ανθών: κόκκινο, ρόδινο

14. Rosmarinus Officinalis (δενδρολίβανο)

- Φυλλοβόλο/αιθαλής: αειθαλής
- Ύψος: 1-1,5 μέτρα
- Χρήσεις: πλαίσια, φράχτες, κήπους, μεμονωμένο
- Εποχή άνθισης: Νοέμβριο και Απρίλιο, 30 μέρες
- Χρώμα ανθών: ανοιχτό μπλε (αρωματικά)

15. *Viburnum Tinus* (βιβούρνο αειθαλές)

- Φυλλοβόλο/αειθαλές: αειθαλές
- Ύψος: 2-3 μέτρα
- Χρήσεις: φυτοδοχεία, φράχτες, μεμονωμένο, δενδροστοιχίες
- Εποχή άνθισης: Ιανουάριο-Απρίλιο, 100-120 μέρες
- Χρώμα ανθών: λευκό (αρωματικά)

1. Κατάλη
2. Κουτσουπιά
3. Δαμασκηιά
4. Κερλετόρια
5. Λαγκεστρέμα
6. Μαγνόλια
7. Μιμόζα
8. Ακακία
9. Αγράμπελη
10. Γιασεμί
11. Πυξάρι
12. Χειμωνανθός
13. Κυδωνιά
14. Δενδρολίβανο
15. Βιβούρνο

1. Κατάλη
2. Κουτσουπιά
3. Δαμασκηιά
4. Κερλετόρια
5. Λαγκεστρέμα
6. Μαγνόλια
7. Μιμόζα
8. Ακακία
9. Αγράμπελη
10. Γιασεμί
11. Πυξάρι
12. Χειμωνανθός
13. Κυδωνιά
14. Δενδρολίβανο
15. Βιβούρνο

1. Κατάλη
2. Κουτσουπιά
3. Δαμασκηλιά
4. Κερλετόρια
5. Λαγκεστρέμια
6. Μαγνόλια
7. Μιμόζα
8. Ακακία
9. Αγράμπελη
10. Γιασεμί
11. Πυξάρι
12. Χειμωνανθός
13. Κυδωνιά
14. Δενδρολίβανο
15. Βιβούρνο

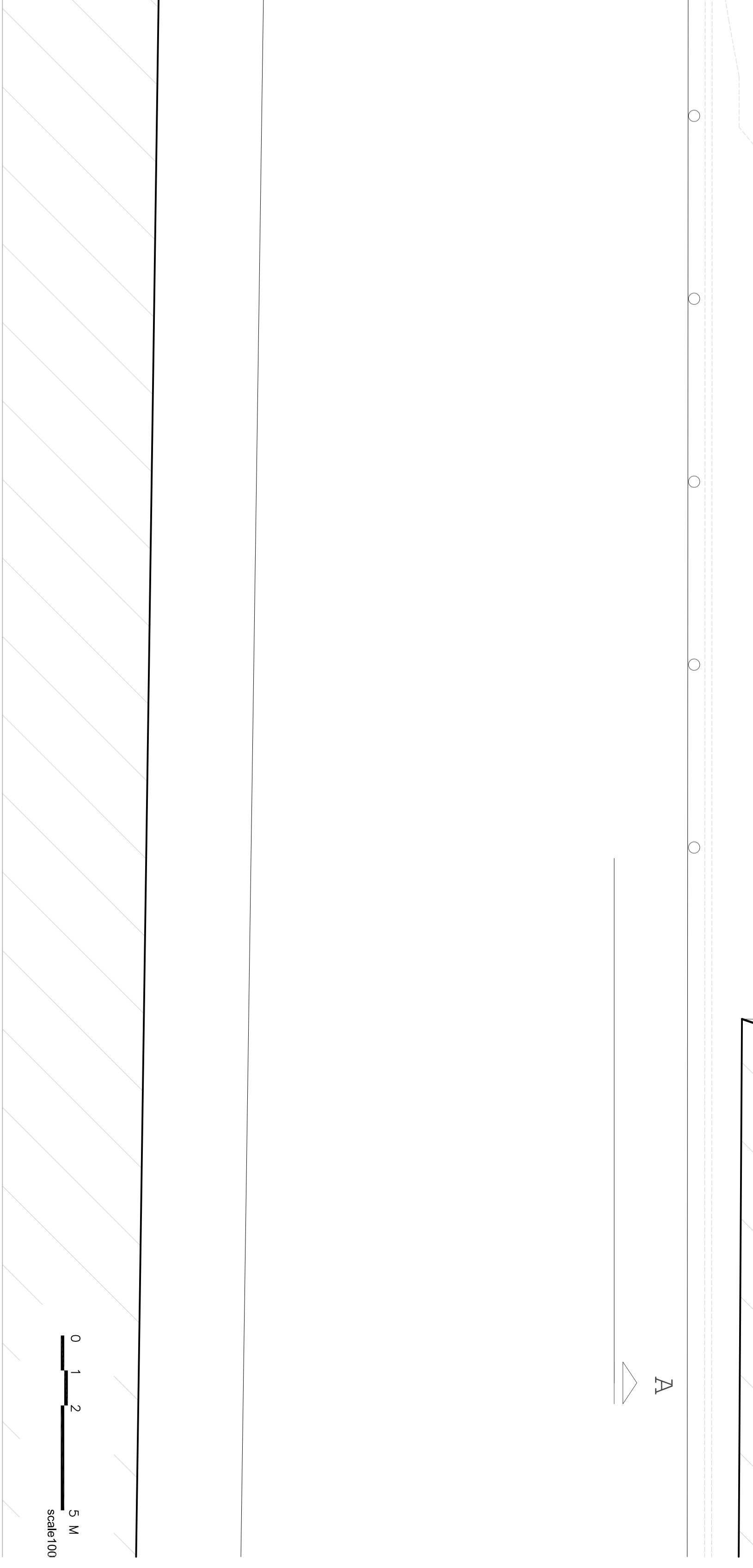
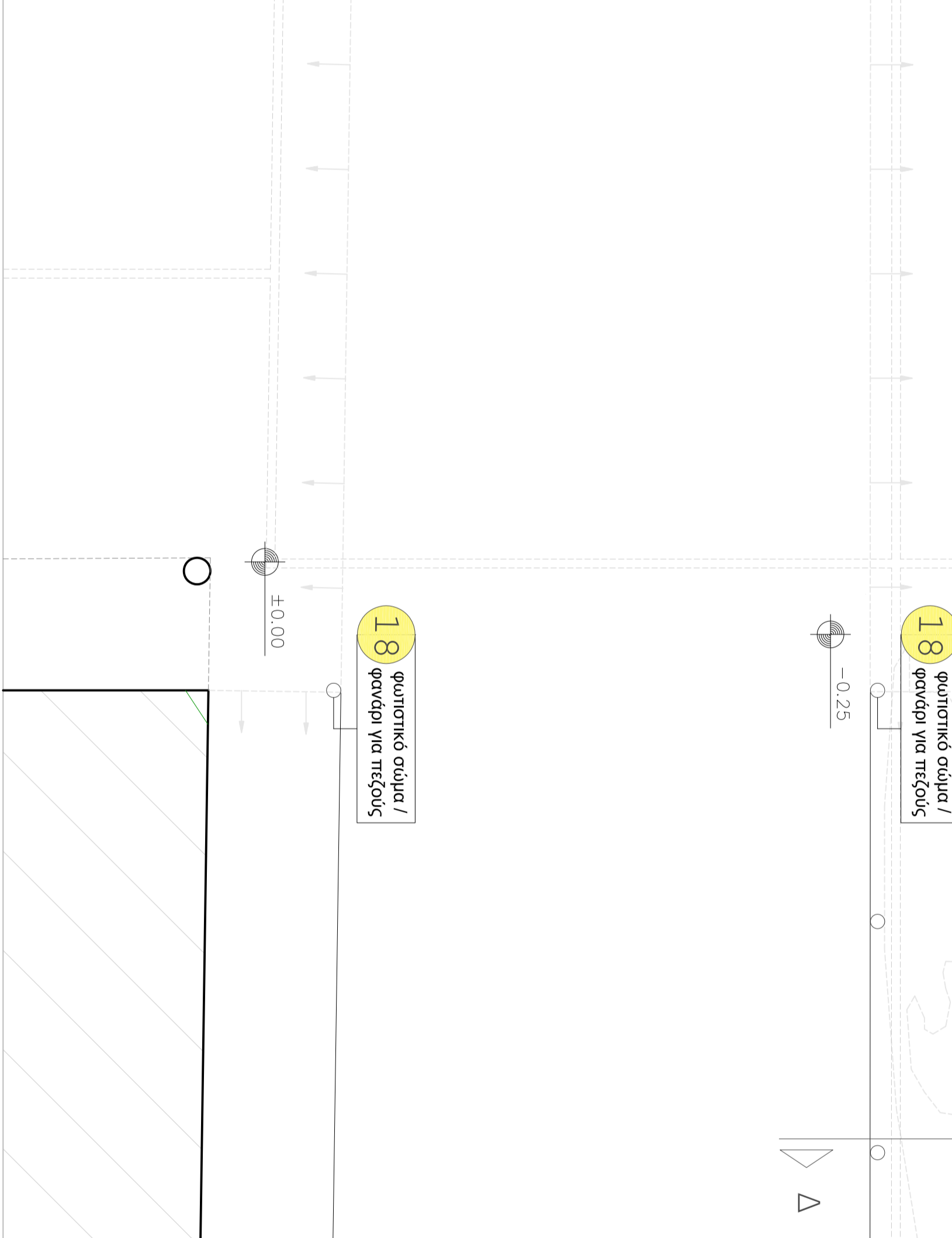
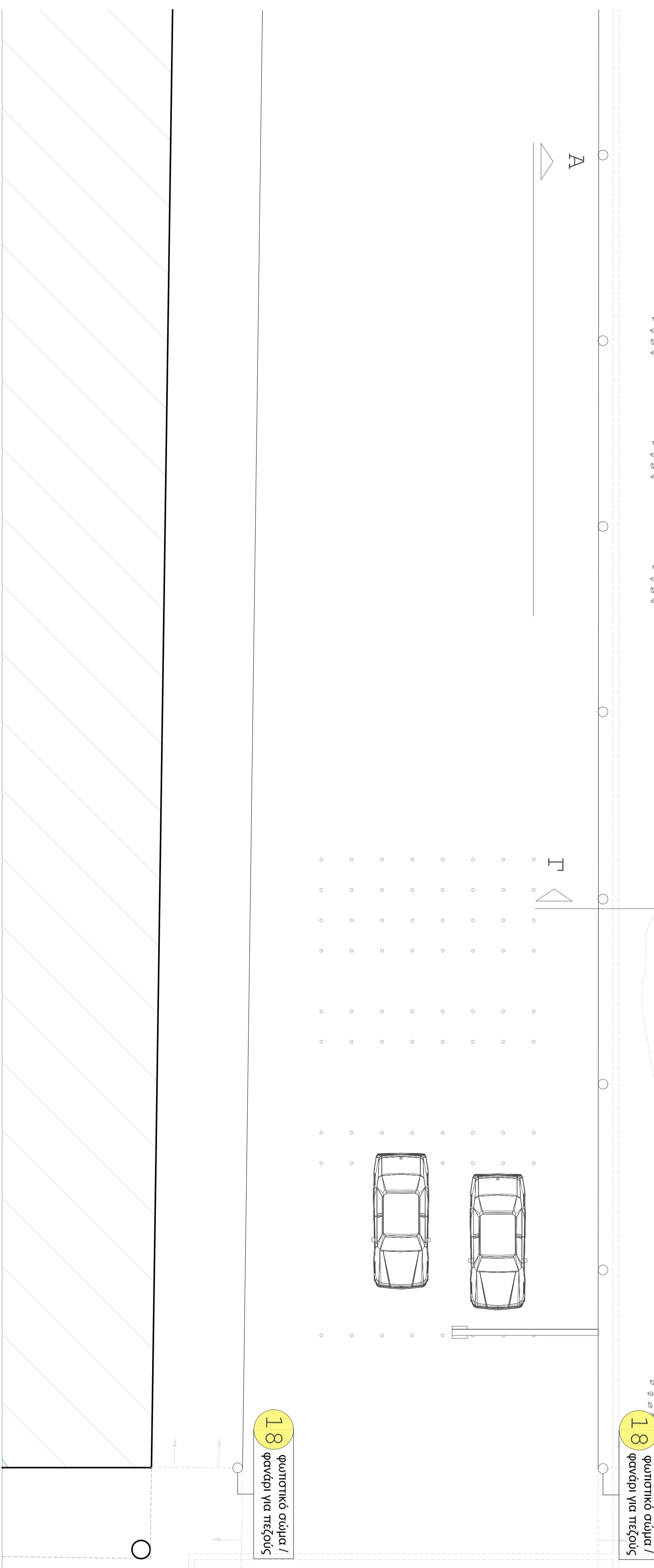
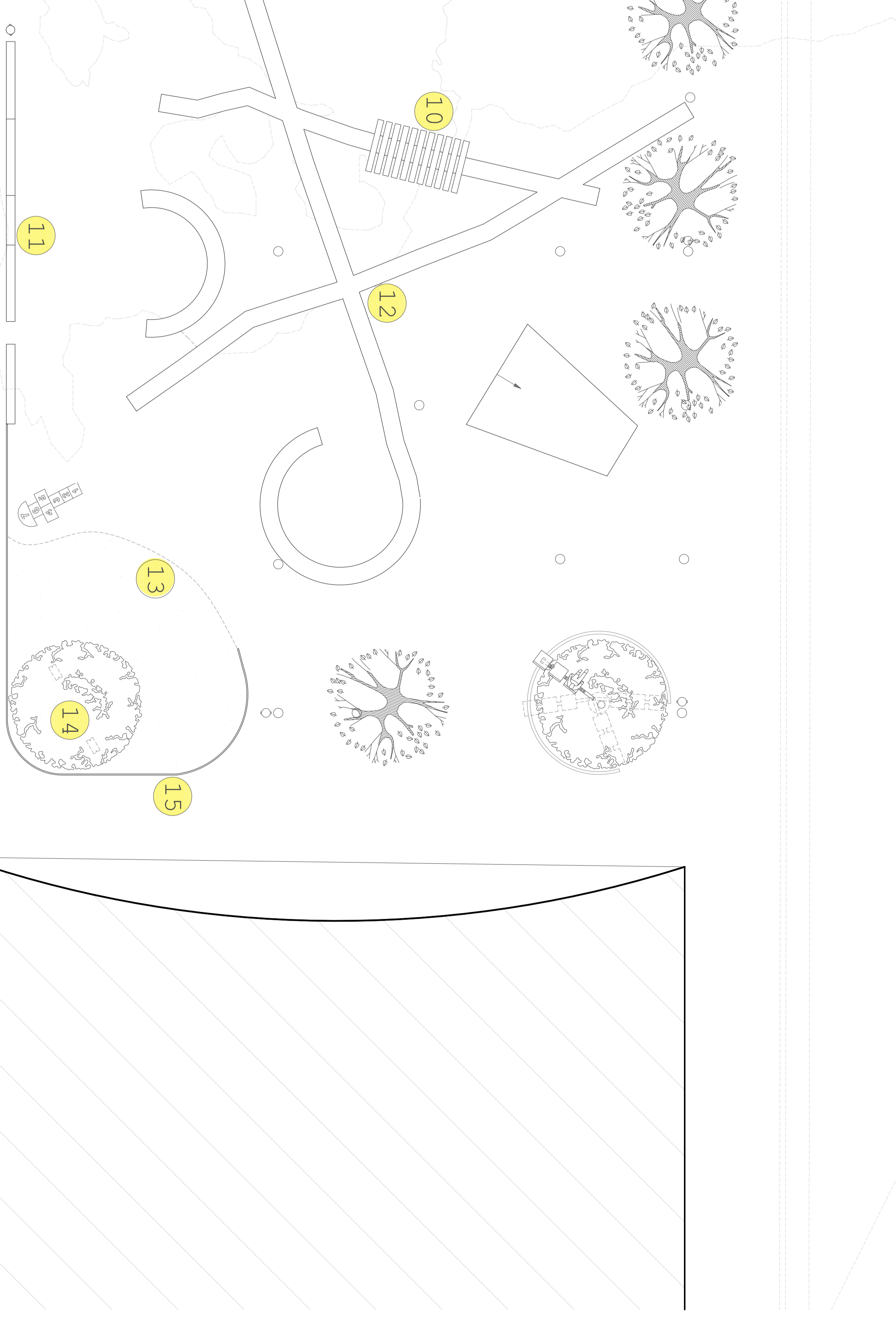
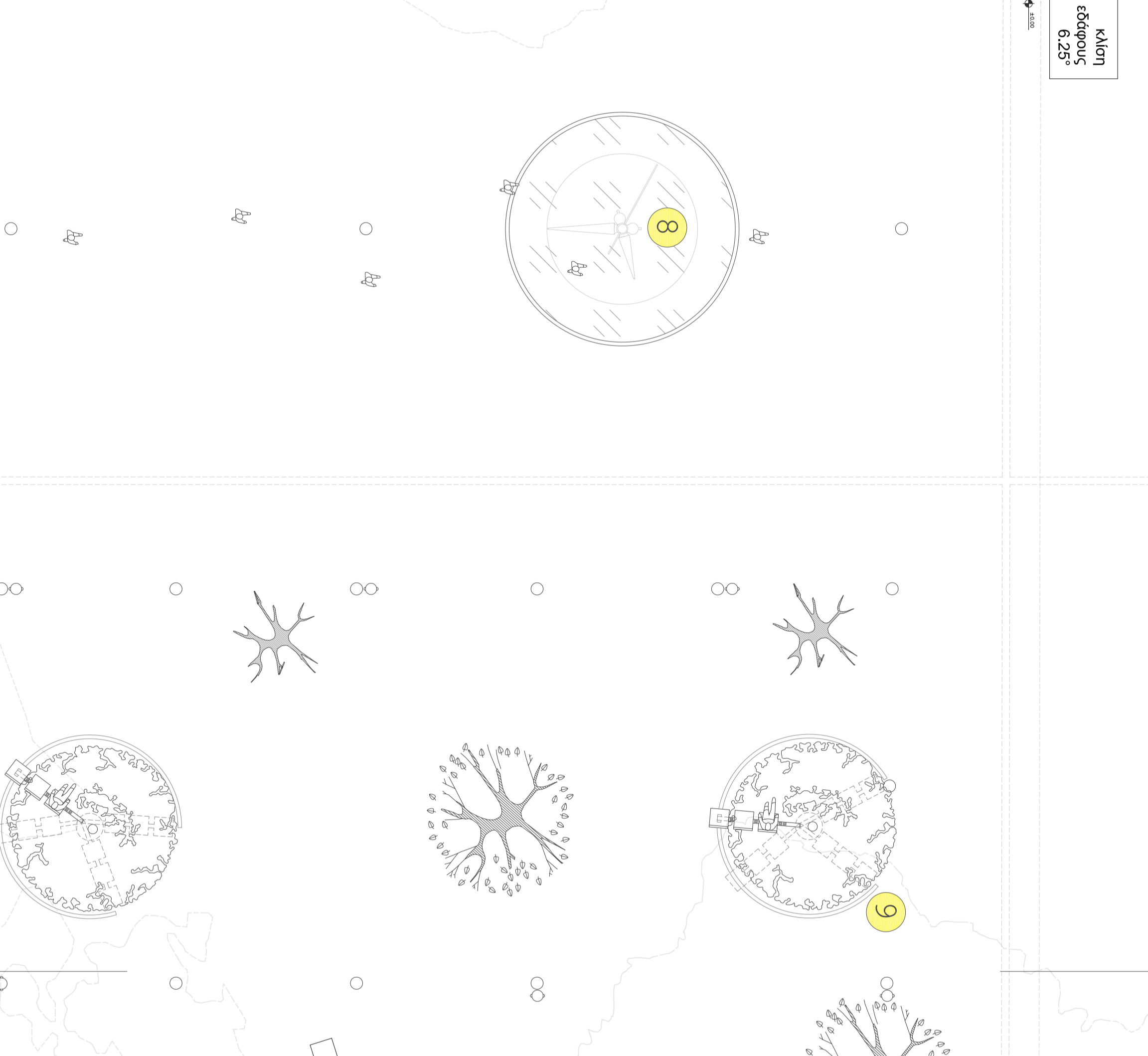
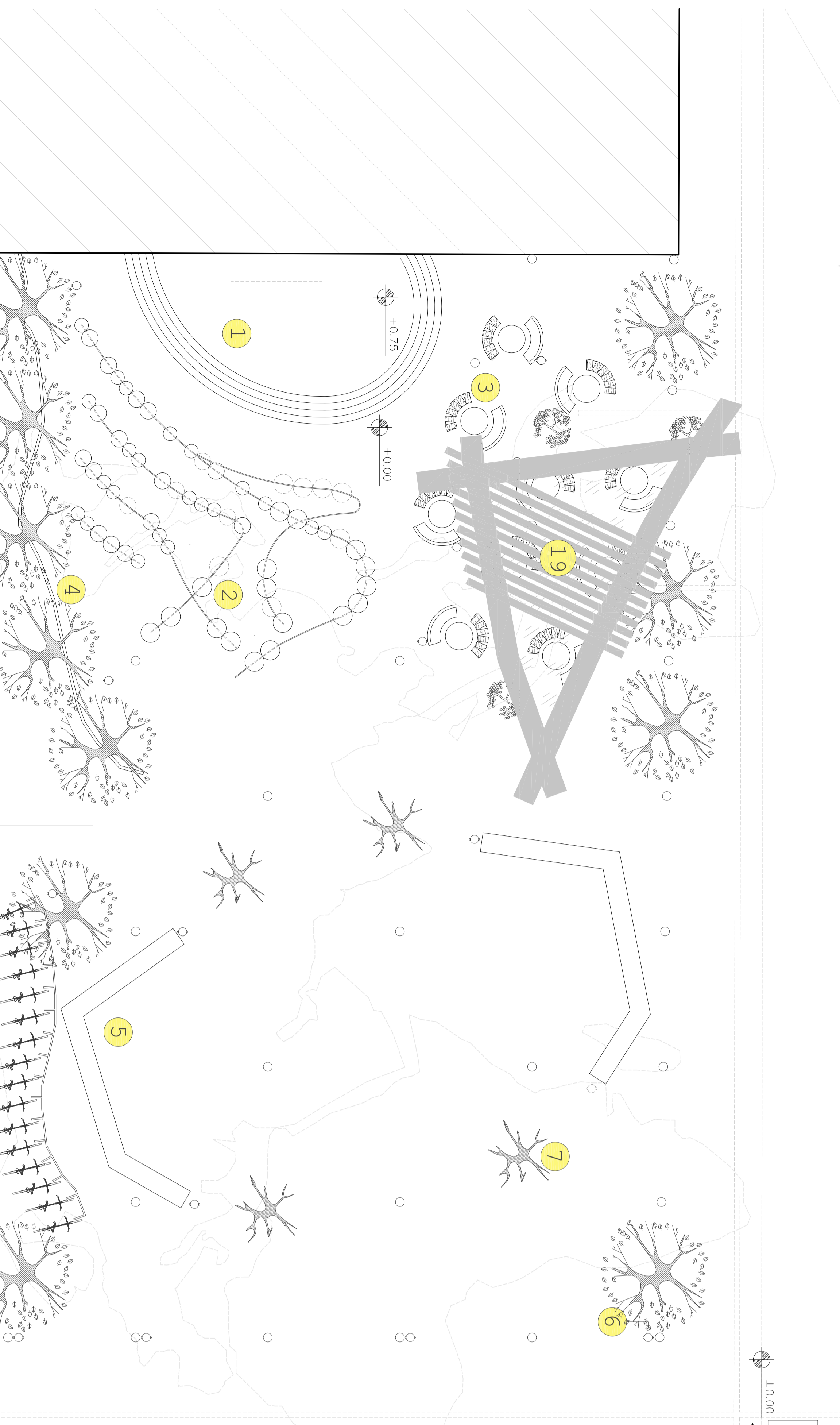
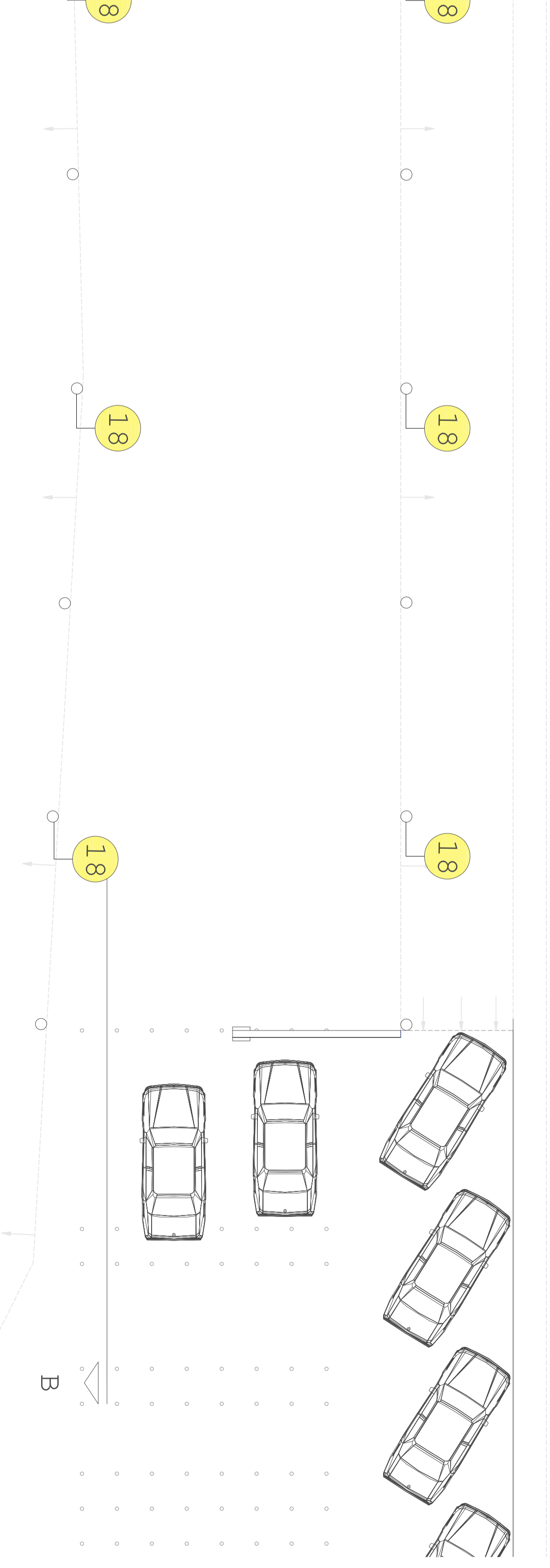
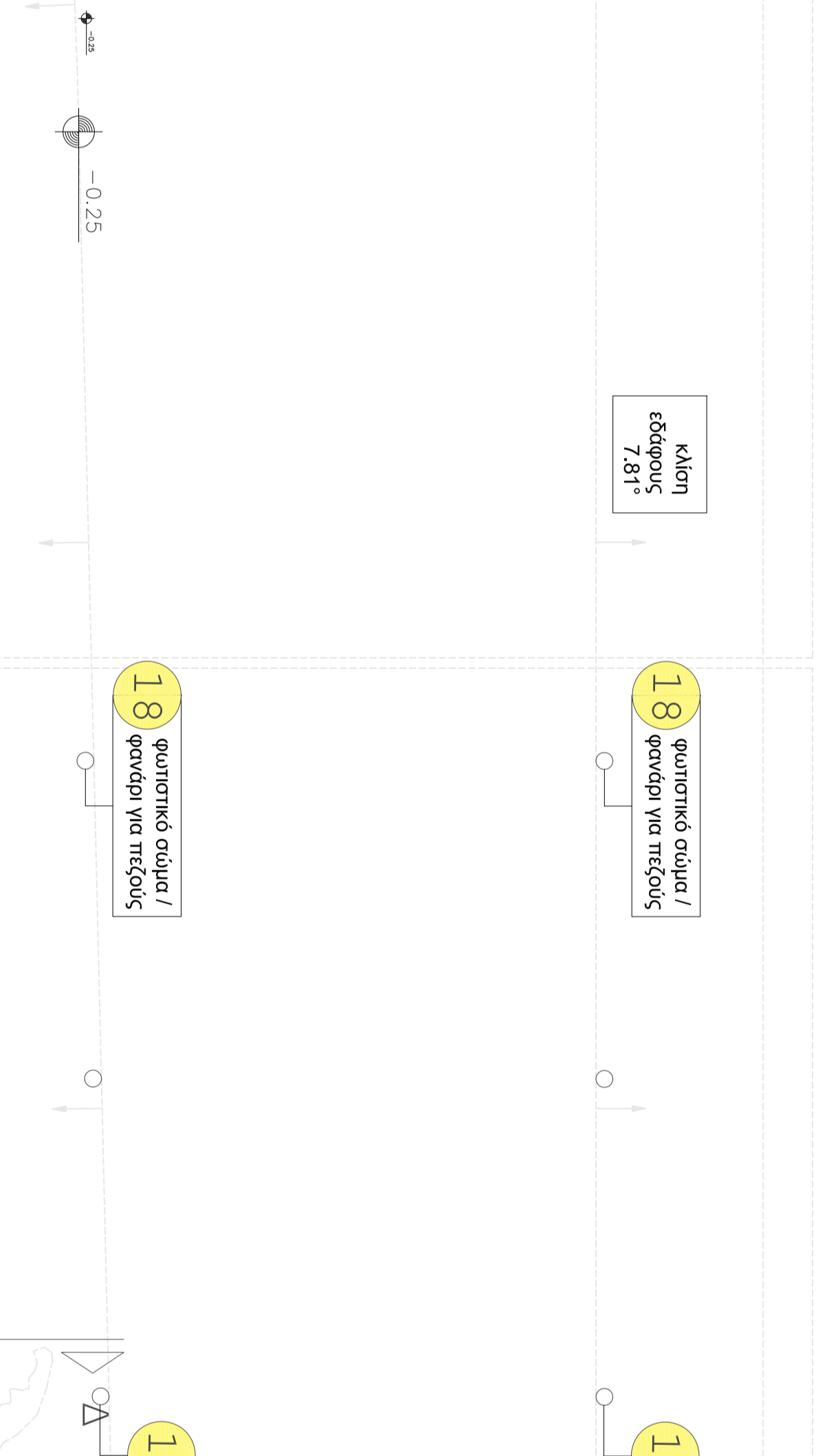
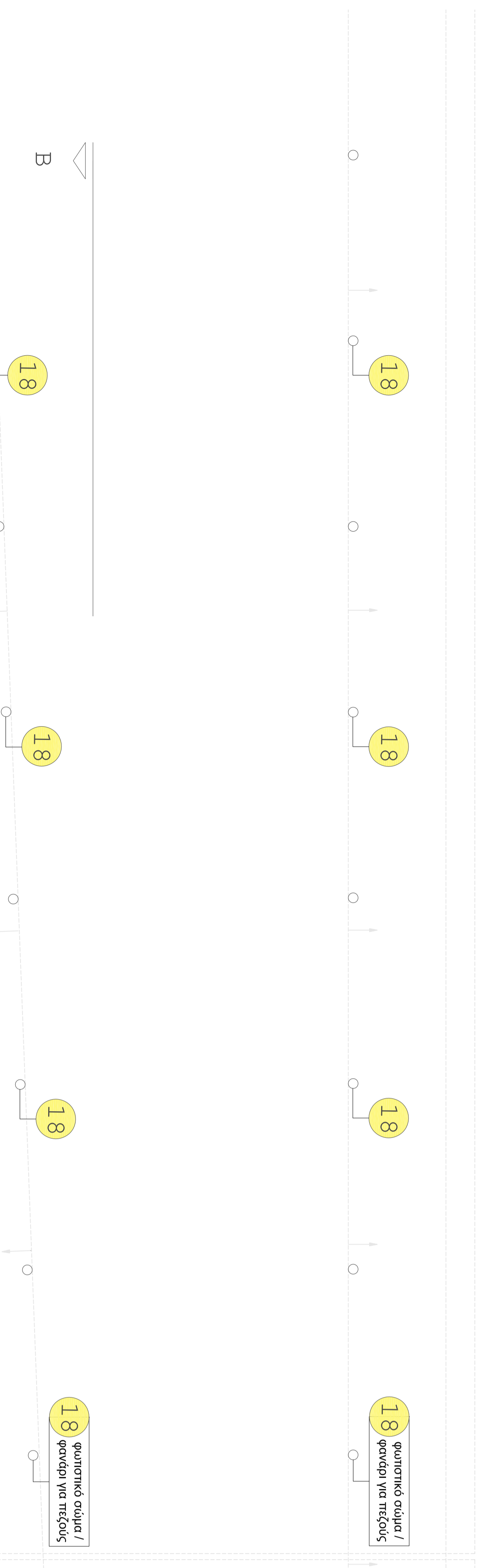
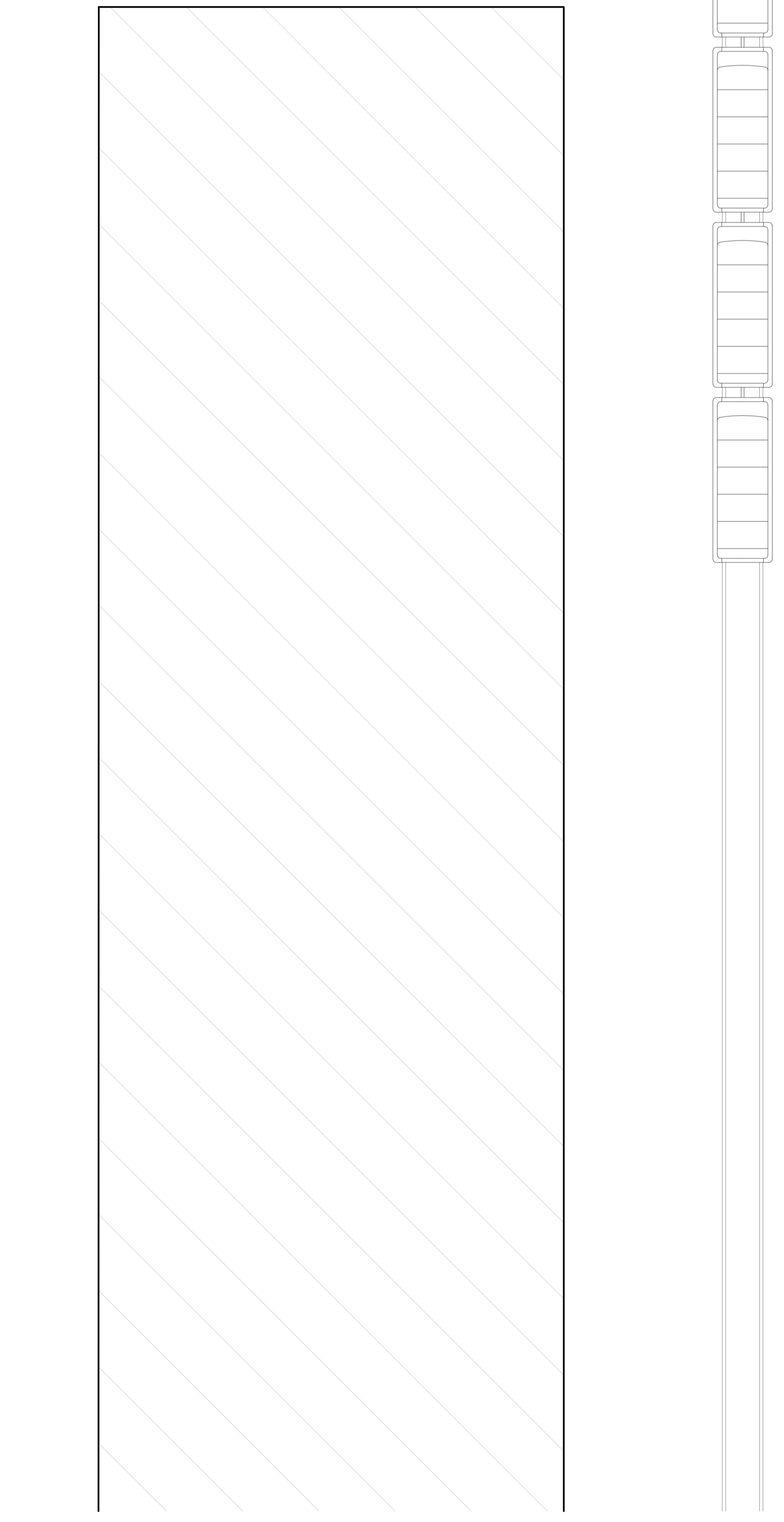
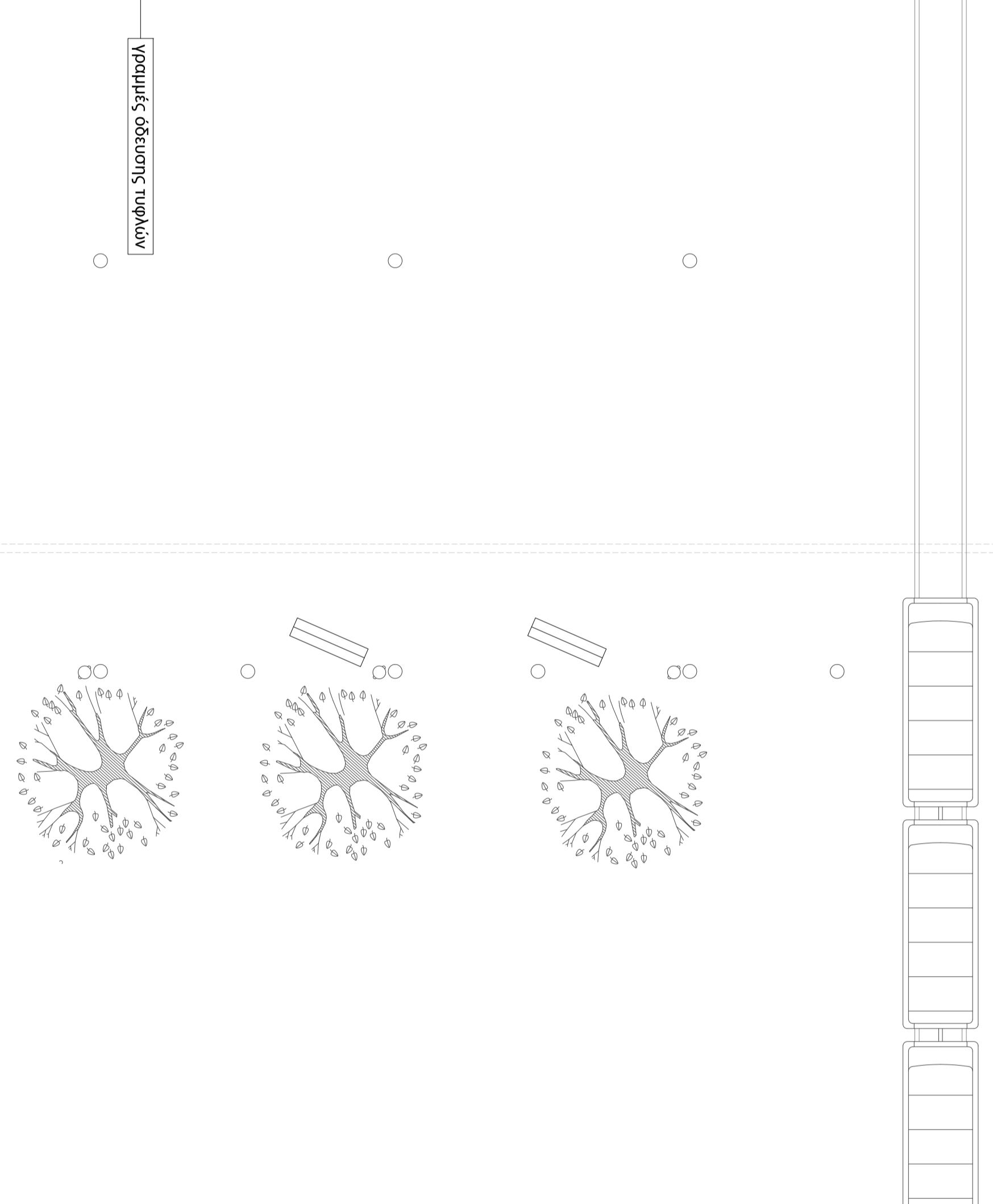
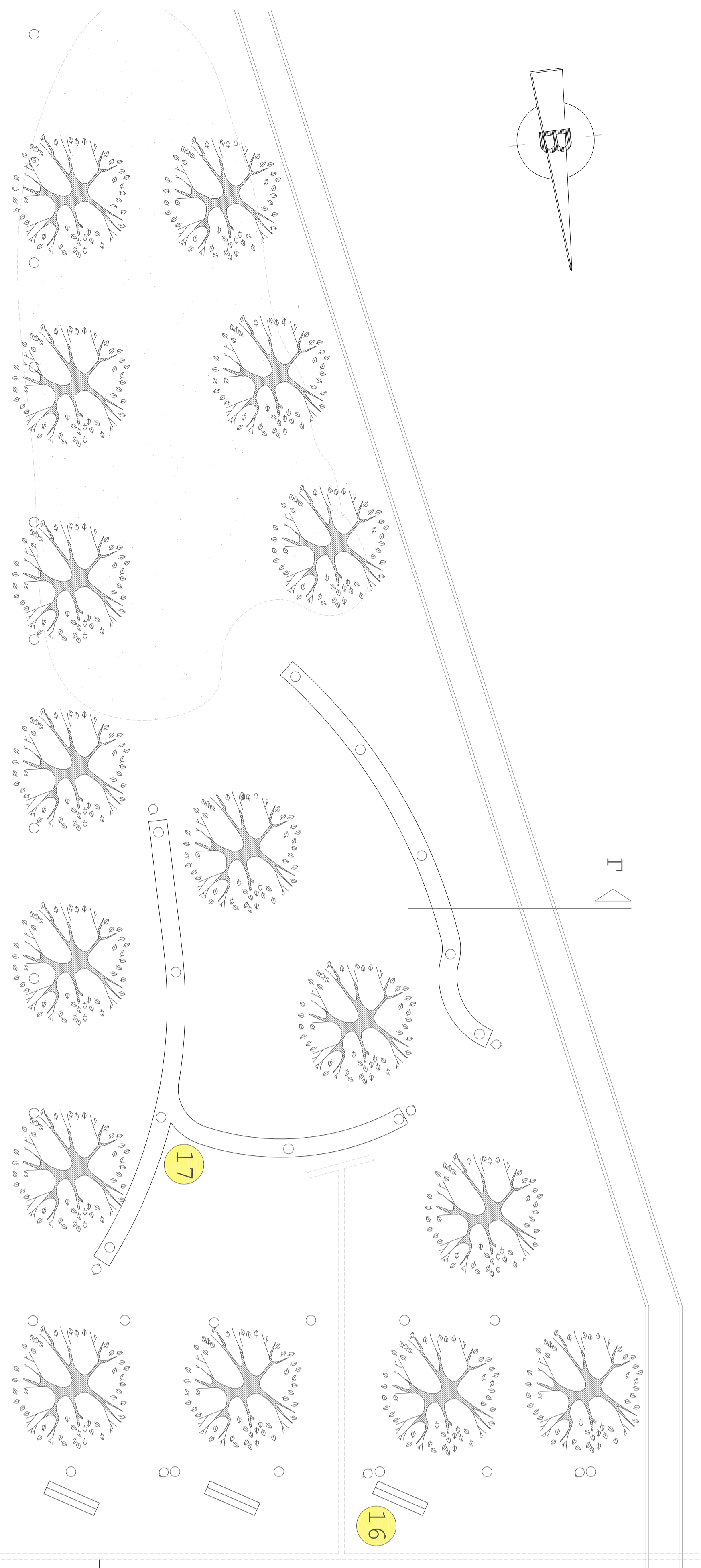
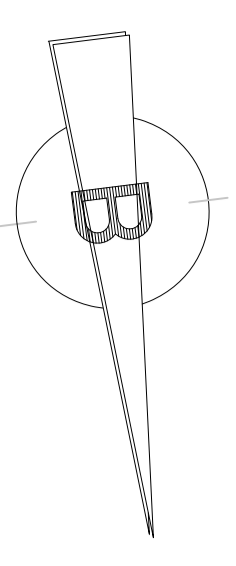

1. Κατάλη
2. Κουτσουπιά
3. Δαμασκηλιά
4. Κερλετόρια
5. Λαγκεστρέμια
6. Μαγνόλια
7. Μιμόζα
8. Ακακία
9. Αγράμπελη
10. Γιασεμί
11. Πυξάρι
12. Χειμωνανθός
13. Κυδωνιά
14. Δενδρολίβανο
15. Βιβούρνο

6.5. ΣΧΕΔΙΑ

18 **განთავსება**
განთავსება

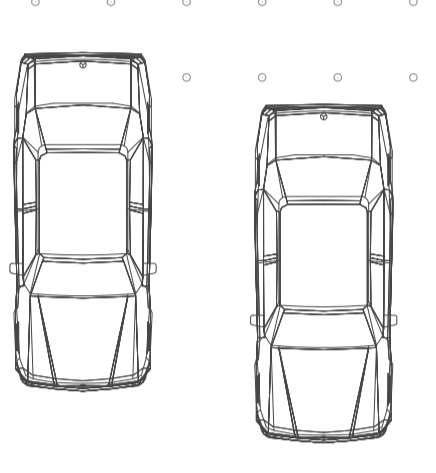
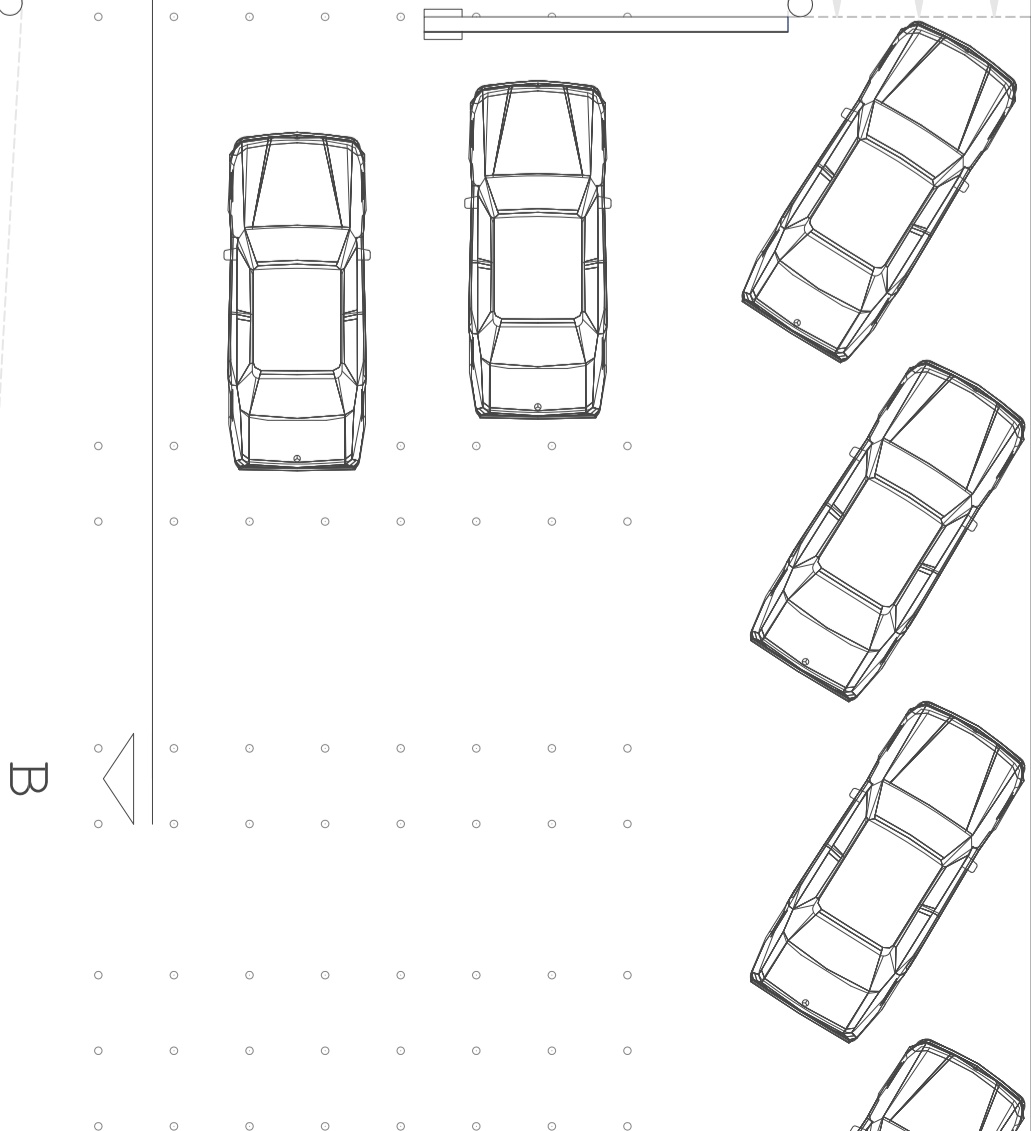
18 **განთავსება**
განთავსება

18 **განთავსება**
განთავსება

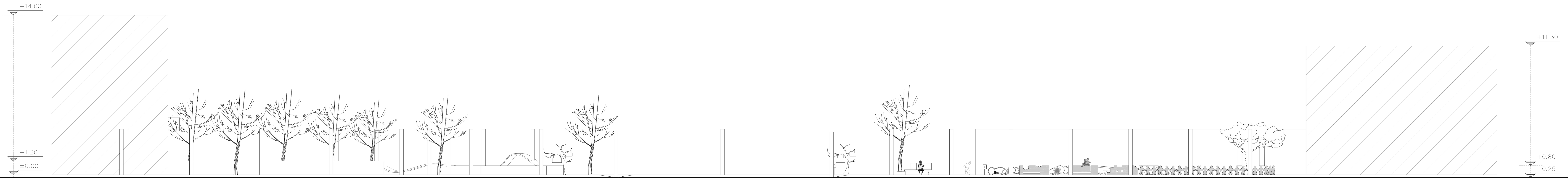
18 **განთავსება**
განთავსება

18 **განთავსება**
განთავსება

18 **განთავსება**
განთავსება

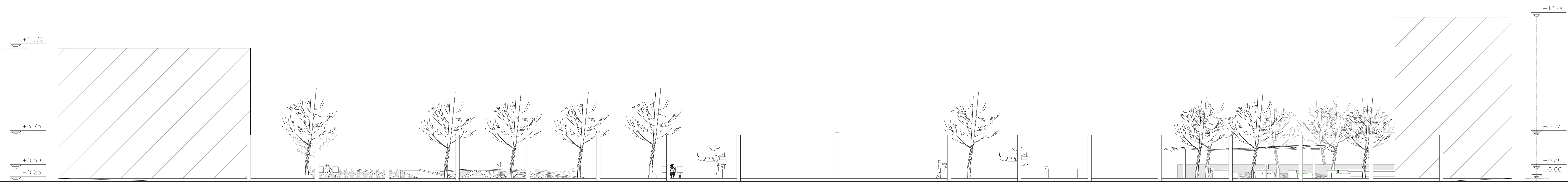

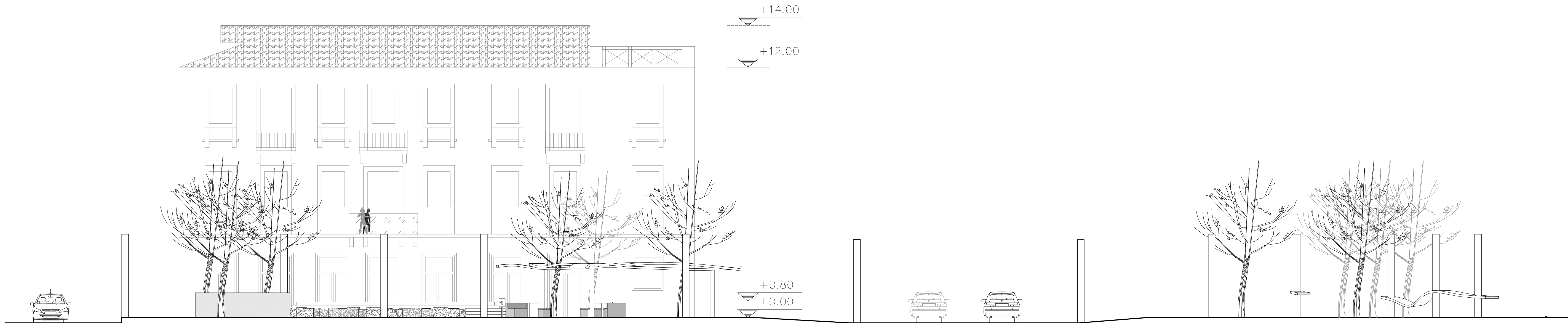
ΟΨΗ Α-Α

ОУН В-В

0 1 2 5 M
scale 100

ΟΨΗ Γ-Γ

0 1 2 5 M
scale 100

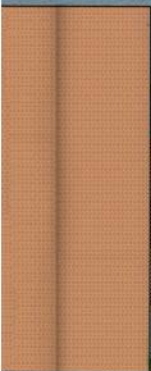
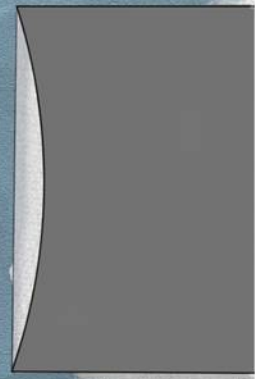
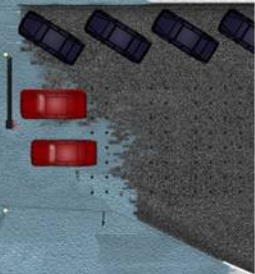
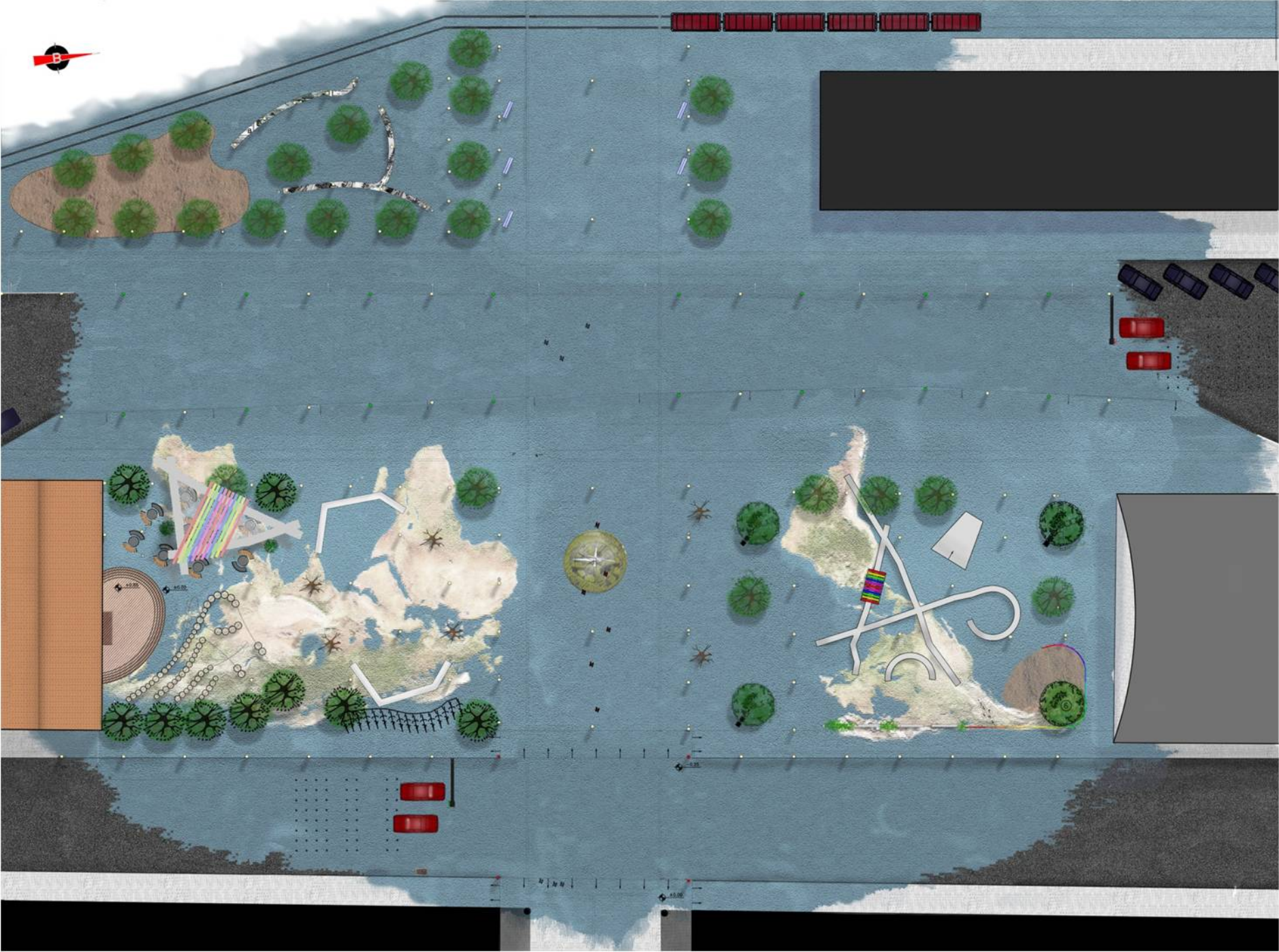

ΟΨΗ Δ-Δ

0 1 2 5 M
scale 100

6.6. ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ

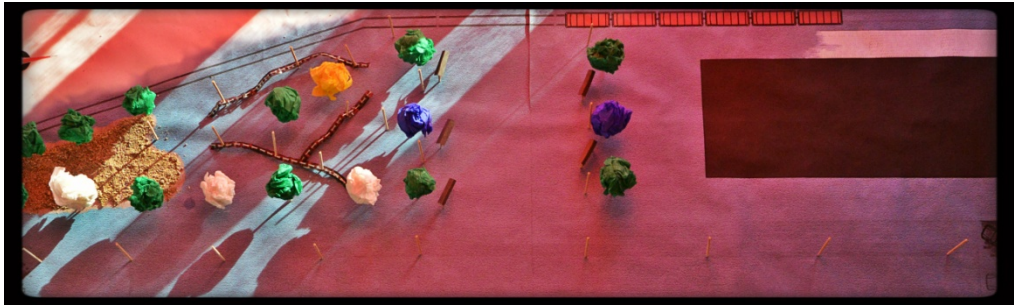
6.7. MAKETA

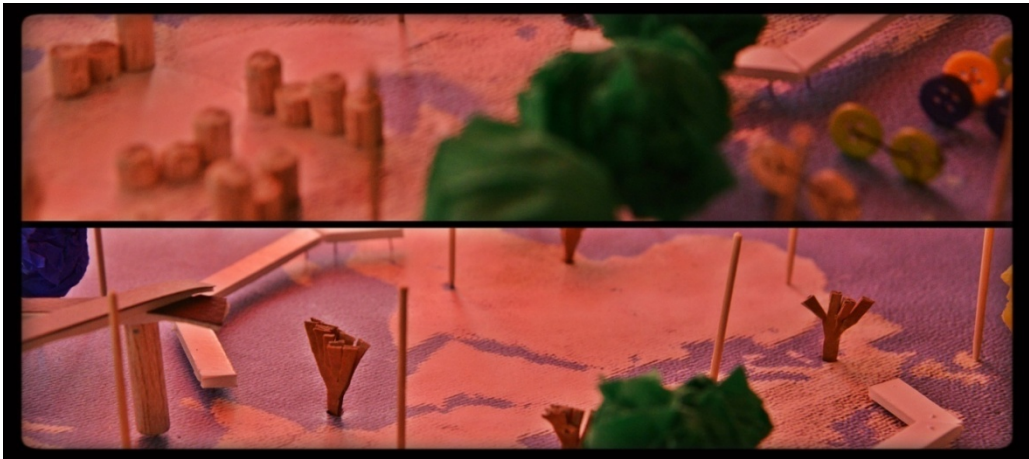

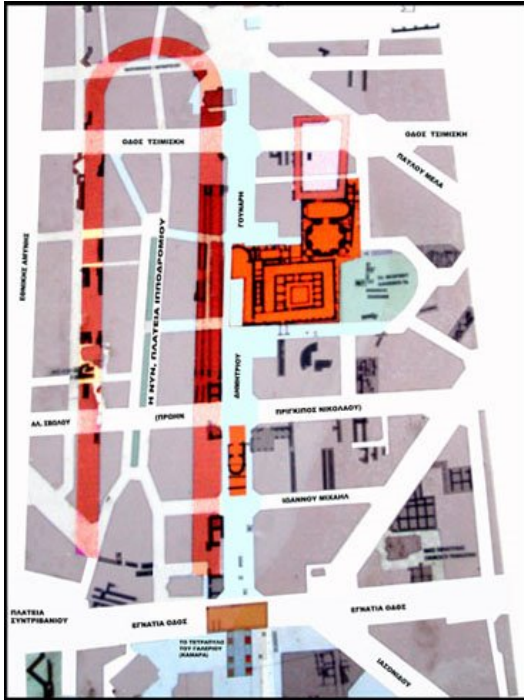

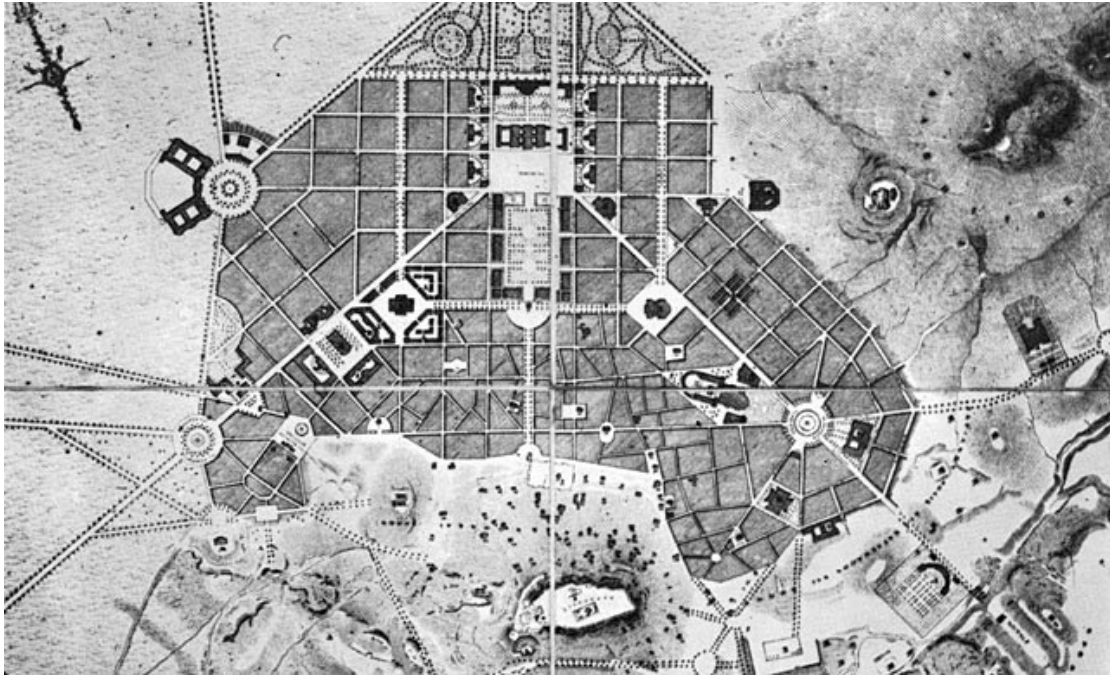

Εικόνα 4 Με κόκκινο χρώμα ο Ιππόδρομος και το Γαλεριανό ανάκτορο, το οποίο ήταν σε επαφή με την δυτική πλευρά του Ιπποδρόμου. Η αφετηρία του Ιπποδρόμου βρίσκονταν σχεδόν στην Εγνατία οδό (Εθνική Τράπεζα, Ναός της Υπαπαντής), και το «πέταλό» του στην προέκταση της Μητροπόλεως, ανατολικά. Στις μαύρες σκιές οι κερκίδες και η θεμελίωση του Ιπποδρόμου, στα υπόγεια των κτιρίων της σημερινής Πλατείας Ιπποδρομίου. Ο Ιππόδρομος ανατολικά εφάπτονταν με τα τείχη της πόλεως.

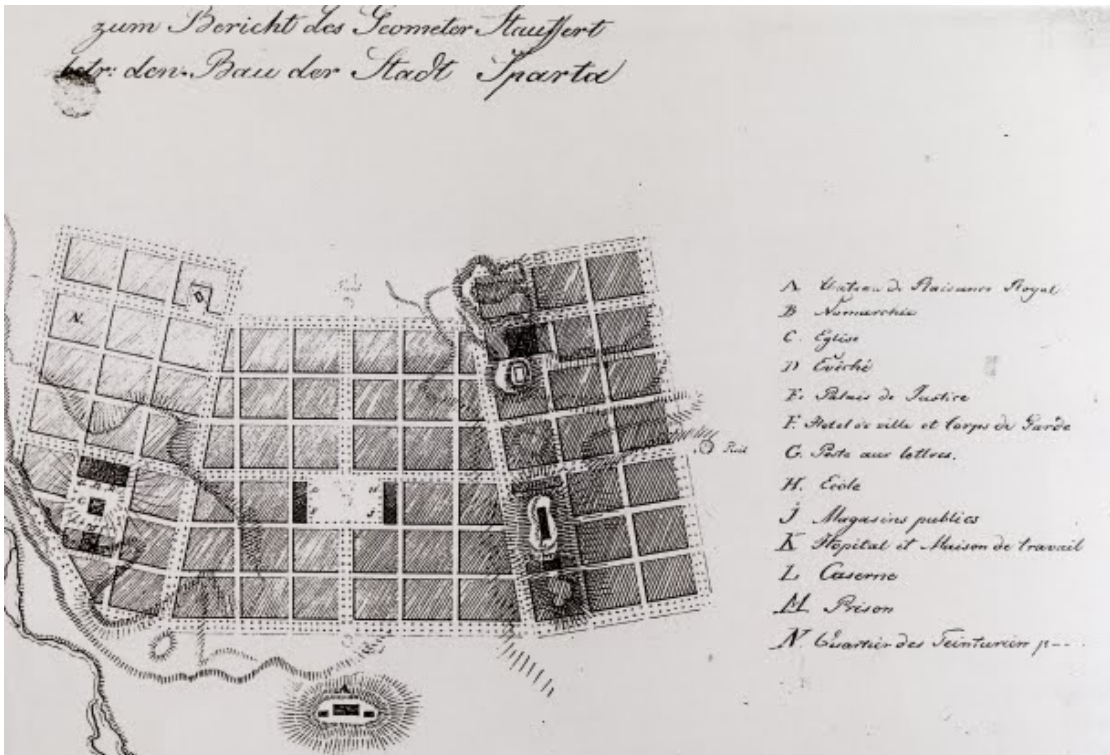

Εικόνα 5 Σύγκριση κλασικής αρχιτεκτονικής με νεοκλασική: αριστερά βλέπουμε τον Παρθενώνα (438 π.Χ., [Ικτίνος και Καλλικράτης](#)) και δεξιά το μουσείο του Βερολίνου (1872, [Friedrich August Stüler](#)).

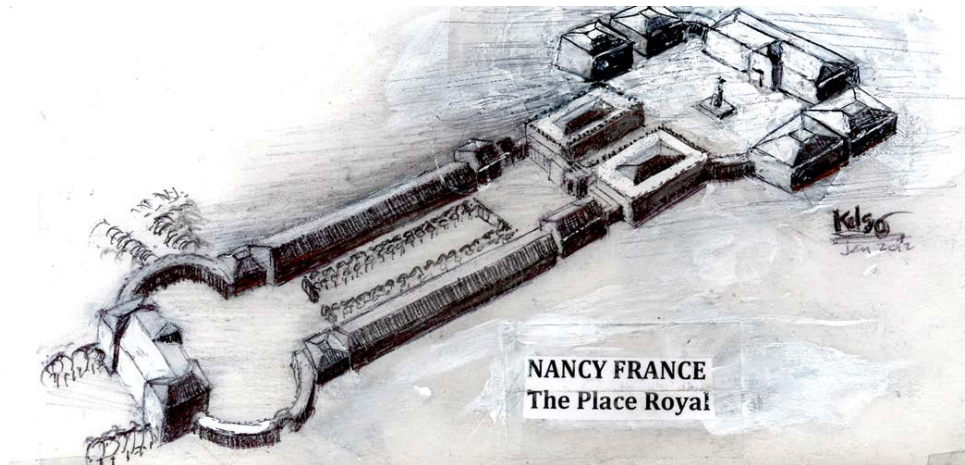
Εικόνα 6 Η πολεοδομική πρόταση των Κλεάνθη-Scahubert για την πόλη των Αθηνών του 1833 (Πηγή: Κ. Μπίρης, Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20όν αιώνα, Αθήνα 1966)

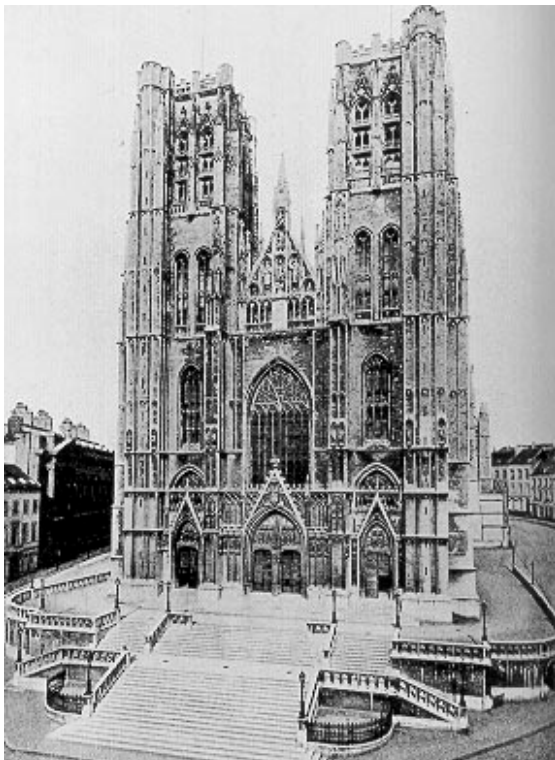
Εικόνα 7 Το αρχικό (1834) Σχέδιο Πόλης της Σπάρτης, που συντάχθηκε από τον Βαυαρό γεωμέτρη STAUFFERT.

Εικόνα 8 Rynek Główny, Κρακοβία.
Άρχισε να λειτουργεί το 1257.

Εικόνα 9 Τα Place
Royales στην Γαλλία

Εικόνα 10 Η πλατεία του 19ου αιώνα, ως
προθήκη έκθεσης του αρχιτεκτονικού έργου.

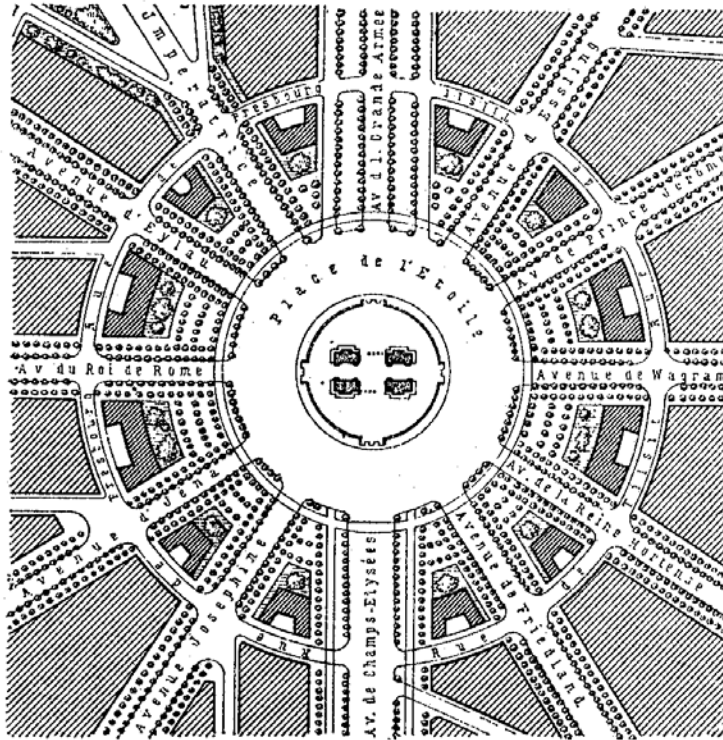
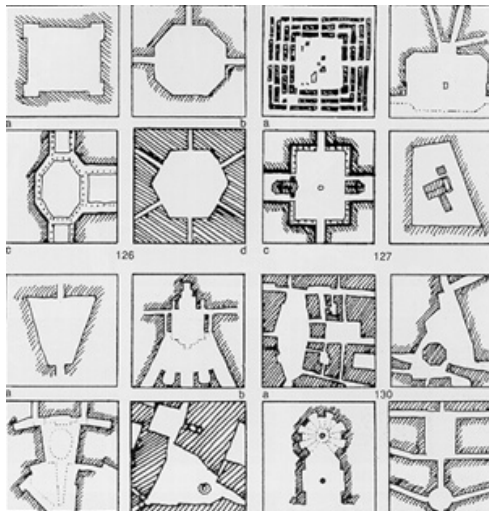

Fig. 88. Paris: Place de l'Étoile

Εικόνα 11 παράδειγμα πλατείας όπως την όρισε ο Sitte (Place de l'Étoile, Γαλλία)

Εικόνα 12 Η τυπολογία σχήματος και μεγέθους των πλατειών από τον R. Krier

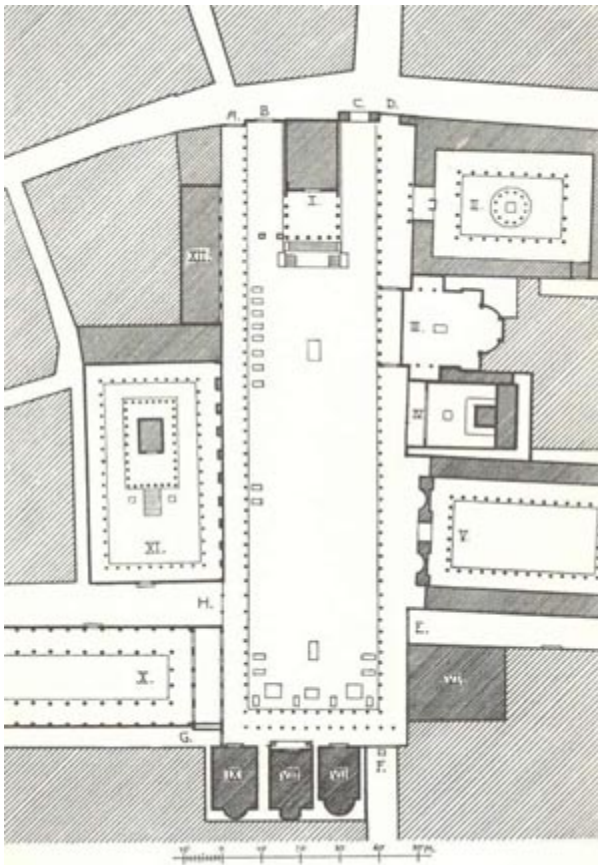
Εικόνα 13 Piazza di Campo, Σιένα, Ιταλία του 1349

Εικόνα 14 Η πλατεία Βαντόμ ανήκει στο 1ο δημοτικό διαμέρισμα του Παρισιού και βρίσκεται βόρεια του Κήπου του Κεραμεικού και ανατολικά της Εκκλησίας της Μαντλέν. Η αρχιτεκτονική της οφείλεται στον Ζυλ Αρντουέν-Μανσάρ που συνέλαβε το 1699 ένα συγκεκριμένο σχέδιο αστικοποίησης με το οποίο έπρεπε να συμμορφωθούν οι ιδιοκτήτες των κτιρίων.

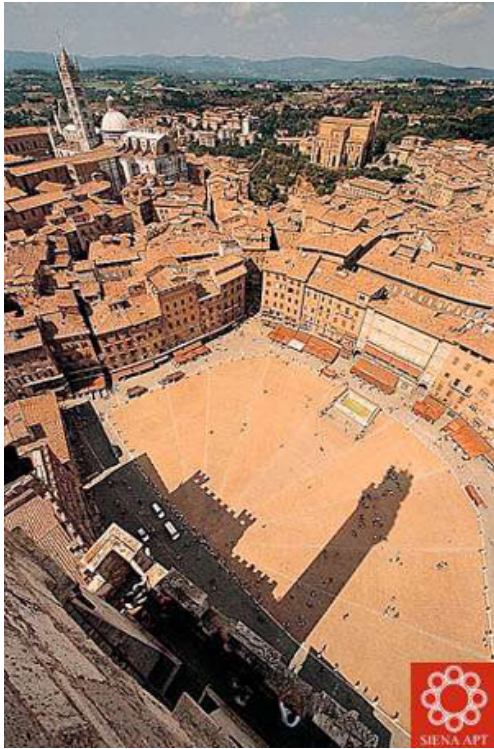

Εικόνα 15 Η Grand Place βρίσκεται στον πυρήνα της Παλιάς Πόλης των Βρυξελλών στο Βέλγιο. Είναι μια επιβλητική πλατεία του 15ου αιώνα. Στην πλατεία υπάρχουν 39 συντεχνιακά κτίρια, όπου είχαν την έδρα τους οι εμπορικές συντεχνίες των Βρυξελλών.

Εικόνα 16 Το Forum της Πομπηίας

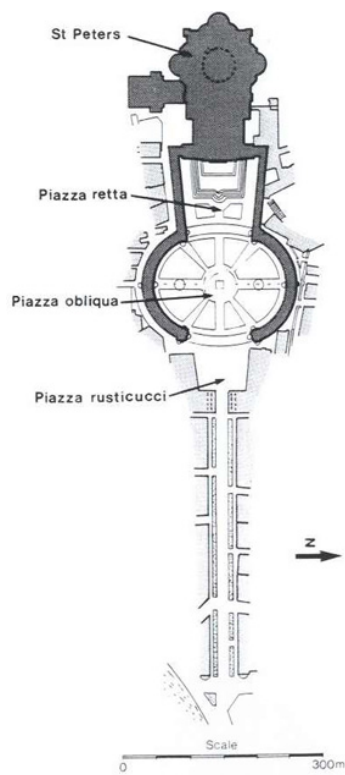
Εικόνα 17 Η Piazza di Campo στη Σιέννα και η περίκλειση του χώρου.

Εικόνα 18 Η περίκλειση της Piazza della Signoria, με το Portico degli Uffizi.

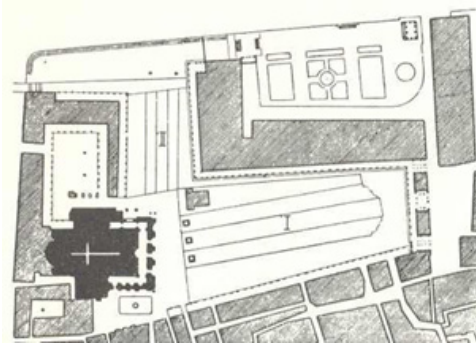
Εικόνα 19
Η πλατεία του Αγ.
Πέτρου στη Ρώμη

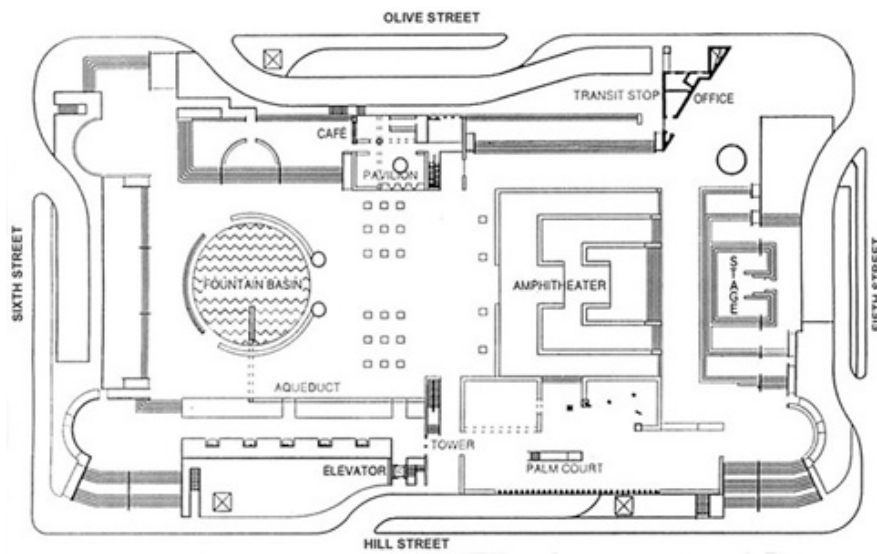
Εικόνα 20
Η διαδοχική πρόσβαση
στο χώρο της πλατείας

Εικόνα 21 Η Piazza di Popolo
και η θέση ως σημείο
εισόδου στην πόλη.

Εικόνα 22
Η πλατεία του
Αγ. Μάρκου
στη Βενετία

Εικόνα 24 Κάτοψη
της Pershing
Square, στο Los
Angeles.

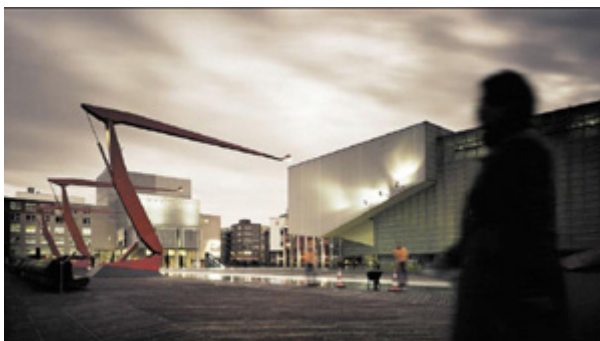

Εικόνα 25 Η Pershing Square
και η σχέση της με το
αστικό τοπίο.

Εικόνα 25 Η Showburgplein, αποτελεί «δυνατή» εικόνα της πόλης του Rotterdam.

Εικόνα 26 Πλατεία Συντάγματος αρχές 20^{ου} αιώνα.

Εικόνα 27 Η πλατεία Συντάγματος σήμερα.

1140. ΑΘΗΝΑΙ. Πλατεία Όμοιοις ΑΘΗΝΕΣ. Place de la Concorde

Εικόνα 28 Η πλατεία ομοιοίας το 1955

Εικόνα 29 Την δεκαετία του 1960, πρίν τοποθετηθεί ο γυάλινος δρομέας

Εικόνα 30 Η πλατεία το 2000.

Εικόνα 31
Εξαγωγή
Σταφίδας στο
λιμάνι της
Πάτρας το
1900.

Εικόνα 32 Με φόντο τα
προς εκ φόρτωση
εμπορεύματα. Στο βάθος η
πλατεία Τριών Συμμάχων
που τότε ονομαζόταν
διαδόχου. Ο φωτογράφος
της εποχής βρίσκεται στο
ύψος της σημερινής οδού
Βότση.

Εικόνα 33 Γενική άποψη της Πάτρας απο το λιμάνι, το 1900

Εικόνα 34
Εικόνα της κάτω
πόλης το 1900,
απο την αγ.
Νικολάου.

Εικόνα 35 Μετανάστες 3ης θέσης σε πλοίο από Πάτρα για Αμερική (1900-1928)

«Έφυγαν 2000 μετανάστες. Η παραλία των Πατρών ήταν χθες σε κατάσταση πολιορκίας. 2000 και πλέον άνθρωποι που ανήκαν σε διάφορες φυλές και εθνικότητες έτρεχαν εδώ και κει για να βρουν λέμβο, πολιορκούσαν από-θήκες, έκαναν υπερνευρικές κινήσεις που μαρτυρούσαν την βιασύνη τους. Τα πλοία μετέφεραν πλήθος κόσμου από την αρχή του πρωινού. Το ρεύμα αυτό εξακολουθούσε να είναι ογκώδες και αδιάκοπο που έφευγαν για Αμερική.» **Νεολόγος «2 Ιουνίου 1912»**

Εικόνα 36. Το 1932 στο λιμάνι της Πάτρας

Εικόνα 37 Το σχέδιο πόλης του Βούλγαρη.

Εικόνα 38. Πλατεία Γεωργίου

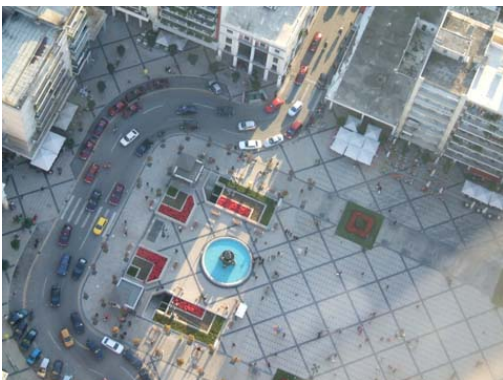
Εικόνα 39. Η πλατεία Γεωργίου 'Α από το πάνω μέρος προς την πλευρά του Δημοτικού Θεάτρου.

Εικόνα 40. Γενική άποψη της πλατείας από την Γεροκώστοπούλου.

Εικόνα 41. Η πλατεία πριν την ανάπλαση.

Εικόνα 42. Η πλατεία μετά την ανάπλαση.

Εικόνα 43 Το σχετικό μνημείο που βρίσκεται στην πλατεία.

Εικόνα 44 Η πλατεία γύρω στο 1900.

Εικόνα 45 Γενική άποψη της πλατείας

Εικόνα 46 Η πλατεία Όλγας πριν φυτευτεί. Δεξιά βλέπουμε το καφενείο «Πάγκειον» και η Τράπεζα Βιομηχανικής Πίστωσης. philipandreopoulos.blogspot

Εικόνα 47 Η πλατεία και στο βάθος φαίνεται η οδός αράτου

Εικόνα 48 Ακόμη μια άποψη της πλατείας, δεξιά φαίνεται η οδός μαιζώνος.

Εικόνα 49 Η πλατεία Υψηλών Αλωνίων το 1910.

Εικόνα 50 Η πλατεία σήμερα.

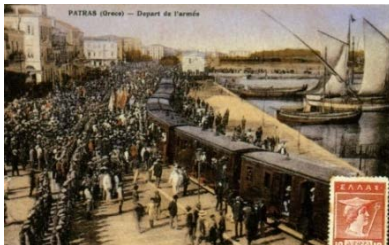
Εικόνα 51 Γενική άποψη της πλατείας. Στο βάθος φαίνεται ο ναός της Αγίου Ανδρέου.

Εικόνα 52 Τα Ψηλα αλώνια το βράδυ.

Εικόνα 53 Η Πλατεία λίγα χρόνια μετά την κατασκευή της. Αντικείμενο έρευνας ακόμη και έως τις μέρες είναι η χρησιμότητα των δύο κτιρίων που βρίσκονται πάνω στην Πλατεία. Κανείς δεν γνωρίζει πότε χτίστηκαν, γιατί, αλλά και πότε γκρεμίστηκαν. Διακρίνεται και το τραμ.

Εικόνα 54 Αναχώρηση στρατιωτών απ' τον σιδηροδρομικό σταθμό Πατρών αρχές του Αυγούστου 1920

Εικόνα 55 Η κεντρική εξέδρα Αγ.Νικολάου, γεματη εμπορεύματα (γυρω στο 1900).

Εικόνα 66. Καφενείο στην πάτρα το 1930.

Εικόνα 57 Άποψη της οδού αγίου νικολάου απο την πλατεία τριών συμμάχων (γύρω στο 1900.)

Εικόνα 58 Απο την αποβάθρα της αγίο νικολάου, στο βάθος η τριών συμμάχων.

Εικόνα 59. Αριστερά φαίνεται η πλατεία Τριών Συμμάχων, η οδός είναι η αγίου ανδρέα. Η φωτογραφία είναι τραβηγμένη από το ξενοδοχείο «Μέγα ξενοδοχείο των Ξένων» (μετέπειτα «Μετρόπολις»). Κάρτα του 1986.

Εικόνα 60. Το "Μέγα ξενοδοχείον των Ξένων" είναι το ψηλό κτίριο, επί της Αγ. Ανδρέου και δε-ξιά το παράρτημα του. Μεσοπολεμικά ονομάστη-κε «ΔΕΛΦΟΙ» και δεν είχε παράρτημα. Στο κάτω μέρος της κάρτας είναι η επέκταση της πλατείας μετά την κατεδάφιση του τελωνείου το 1907.

Εικόνα 61 Αψίδα στο κάτω μέρος της πλατείας τριών συμμάχων για τις εορτές της Εκατονταετηρίδας το 1930.

Εικόνα 62. Υποδοχή χειρός Αγ.Διονυσίου: Η πομπή ανεβαίνει απο το λιμάνι, τον πλαϊνό δρόμο απο την Τριών Συμμάχων προς την Αγ.Ανδρέου. Πίσω, το κτίριο του Λιμεναρχείου, κατασκευής 1897, που κατεδαφίστηκε γύρω στο 1940. Τα σπίτια στα δεξιά αντικαταστάθηκαν απο το κτίριο της Εθνικής Τραπέζης.

Εικόνα 63. Η υποδοχή του βασιλιά Γεώργιου μετά την παλινόρθωση του 1935. Η αψίδα είναι στο κάτω μέρος της πλατείας .

Εικόνα 64. Θεοφάνεια: μπροστά φαίνεται η πλατεία τριών συμμάχων και πίσω ο μώλος αγ.νικολάου. Κάρτα του 1925.

Εικόνα 65 Την δεκαετία του '50.

Εικόνα 66. μώλος αγ. νικολάου
,αριστερά φαίνεται το σιντριβάνι .
Αρχές 1960 (συλλογή Ν.Ε. Τόλη)

Εικόνα 67. Φωτογραφία του
1963-64: βλέπουμε δεξιά τα
σπιτάκια που υπήρχαν πριν
γκρεμιστούν.

Εικόνα 68 . Φωτογραφία τραβηγμένη
επι χούντας, στην οποία βλέπουμε το
σιντριβάνι μπροστά στα αριστερά, πιο
μακριά μας βλέπουμε το σιντριβάνι
και απο πίσω το κτίριο της Εθνικής
Τραπέζης που αντικατέστησε τα μικρά
σπίτια.

Εικόνα 69. Άποψη της πλατείας γύρω στο 1970. Στο κέντρο βλέπουμε απο πίσω το άνθινο ρολόι.

Εικόνα 70 Η μία μεριά της πλατείας το 1967. Βλέπουμε το καινούριο σιντριβάνι , ενα άγαλμα και τραπεζοκαθίσματα απο τα καφενεία γύρω.

Εικόνα 71. Η «Έξοδος Νίκη» του Χάρη Πρέσσα

Εικόνα 72. Η Αγ.Νικολάου απο την Τριών Συμμάχων

Εικόνα 73. Η Αγ.Νικολάου και στο βάθος οι σκάλες που οδηγούν στην Ανω Πόλη

antidno palace & egratia III to 2003

Εικόνα 74 Η Πλατεία το 2003

Εικόνα 75 Η πλατεία σήμερα απο τον μόλο προς την αγ.νικολάου

Εικόνα 76 Απο την Εθνική Τράπεζα προς την Αγ. Ανδρέου

Εικόνα 77 Το πρώην ξενοδοχείο Μετρόπολις

Εικόνα 78 Η εθνική τράπεζα στο βάθος, απο το ρολόι.

Εικόνα 79 Το ρολόι και στο βάθος στο ξενοδοχείο.

Εικόνα 80. Ο μόλος της Αγ.Νικολάου απο την τριών συμμαχων. Ο δρόμος μπροστά είναι η όθωνος Αμαλίας.

Εικόνα 81 Αριστερά βλέπουμε τις ράγες του τρένου και μπροστά την καφετέρια "Σταθμό". Στην φωτογραφία βλέπουμε την διαμόρφωση του χώρου πριν τον μόλο

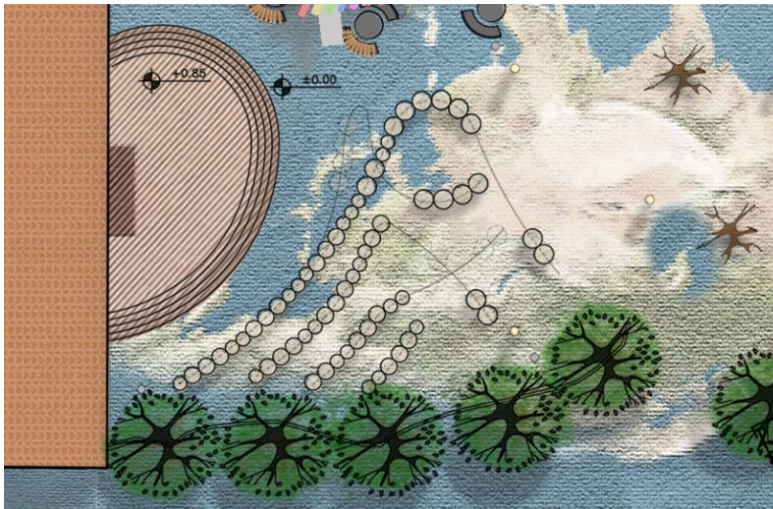

Εικόνα 82. Παγκάκια στον χώρο της πλατείας

Εικόνα 83 Η πλατεία Αριστοτέλους στην Θεσσαλονίκη γεμάτη απο κόσμο... μόνο που όλοι έχουν προτιμήσει τα τραπεζοκαθίσματα που έχουν "εισβάλλει" στον δημόσιο χώρο της πλατείας.

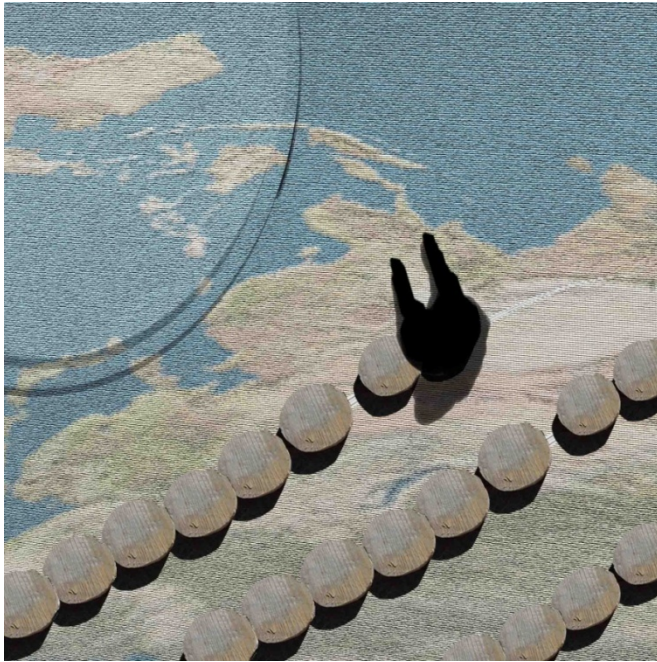
Εικόνα 84 Το θέατρο απο ψηλά σε γραφική απεικόνιση

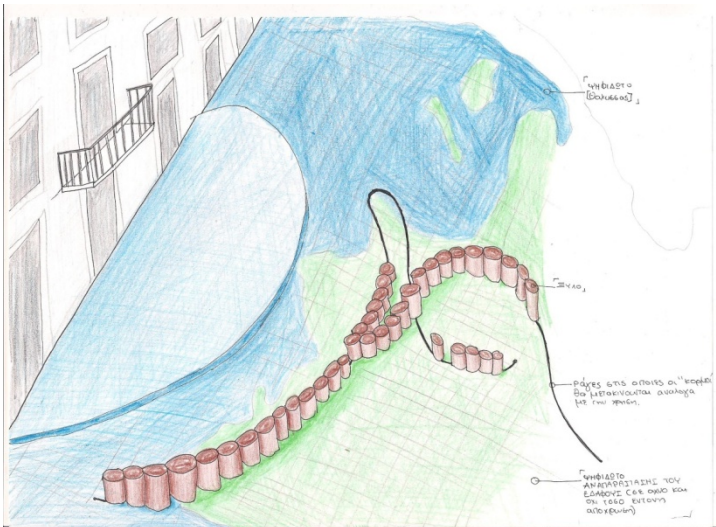
Εικόνα 85. Το πρώην ξενοδοχείο του οποία την πρόσοψη χρησιμοποιούμε ως "σκηνικό" για το θέατρο. Το σημείο που φαίνεται κυκλωμένο είναι το μπαλκόνι που προτείνουμε να χρησιμοποιηθεί ως μέρος της σκηνής. Κάτω απο αυτό θα αναπτυχθεί η υπόλοιπη σκηνή του θεάτρου.

Εικόνα 86 .
Αντικείμενα που
μας βοήθησαν
ώστε να
σχεδιάσουμε τα
καθίσματα του
θεάτρου

Εικόνα 87. Τα
καθίσματα του
θεάτρου απο
ψηλά, σε
γραφική
απεικόνιση

Εικόνα 88. Σκίτσο
απεικόνισης του
χώρου του
θεάτρου.

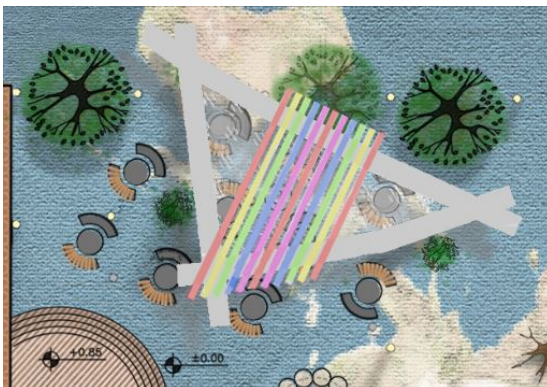

Εικόνα 89 Σκίτσο απεικόνισης του θεάτρου κατά την διάρκεια θεατρικής παράστασης.

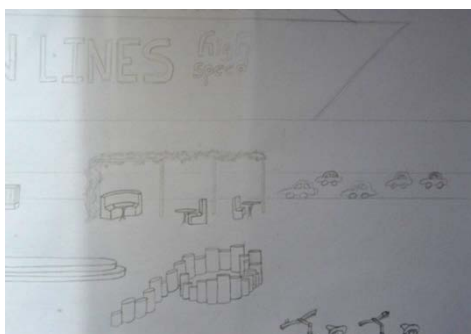
Εικόνα 91. Το parking ποδηλάτων

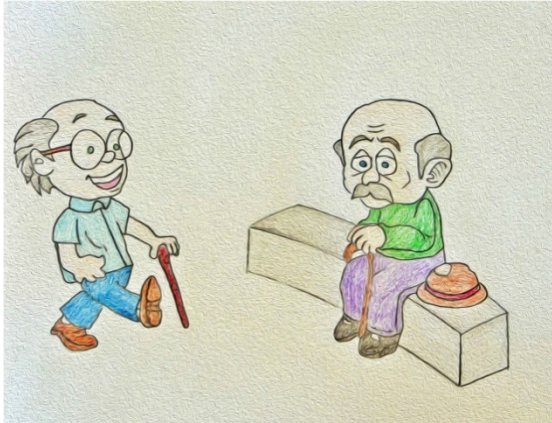
Εικόνα 92. Το καφενείο σε κάτοψη (γραφική απεικόνιση)

Εικόνα 93. Εικόνα απο παγκάκι που μας βοήθησε ώστε να καταλήξουμε στους πάγκους με τις ξύλινες σανίδες στην επιφάνεια τους.

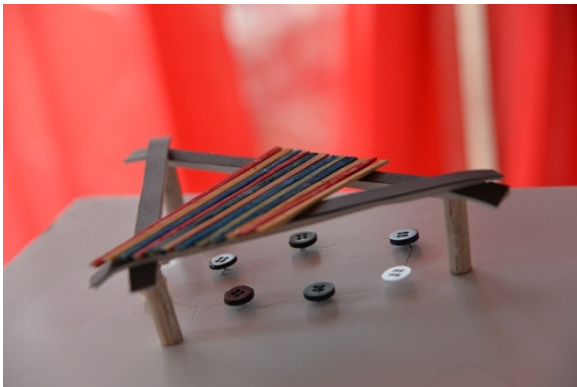
Εικόνα 94. Σκίτσο που απεικονίζεται μια πρώιμη μορφή του θεάτρου μαζί το καφενείο στο βάθος.

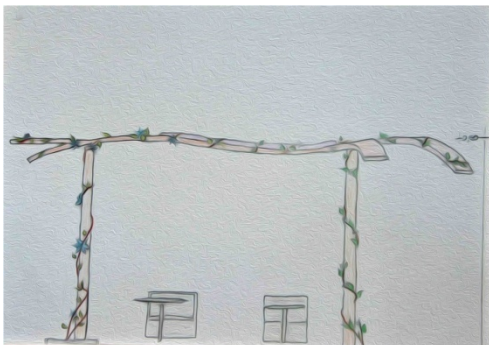
Εικόνα 95. Σκίτσο απεικόνισης μέρους των καθισμάτων του καφενείου.

Εικόνα 96. Σκίτσο μέρους των καθισμάτων του καφενείου.

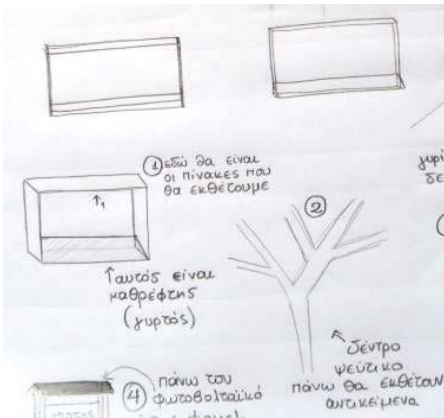
Εικόνα 97. Η μακέτα του καφενείου κατά την κατασκευή της.

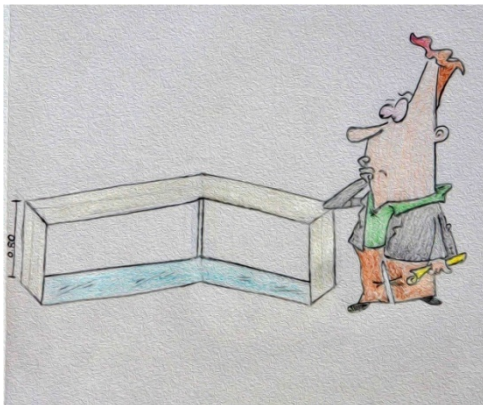
Εικόνα 99. Όψη σκιάστρου σε σκίτσο.

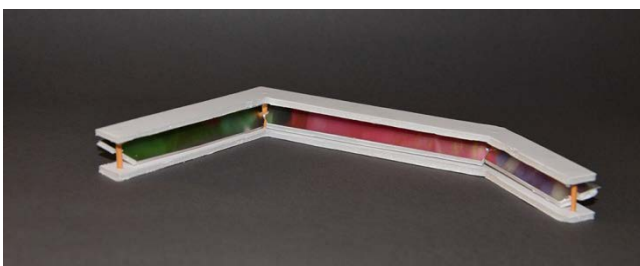
Εικόνα 100. Ο εκθεσιακός χώρος σε γραφική απεικόνιση.

Εικόνα 101. Πρώιμα σκίτσα που απεικονίζουν τους εκθεσιακούς πάγκους και το εκθεσιακό δέντρο.

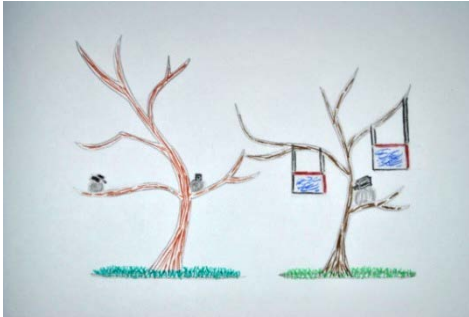

Εικόνα 102. Σκίτσο πάγκου

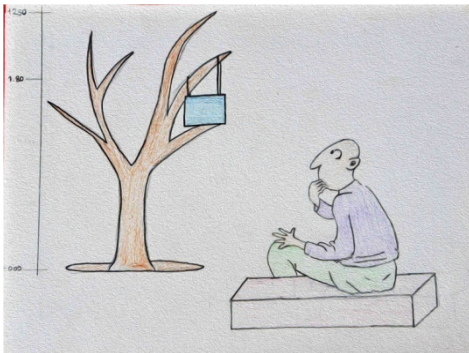

Εικόνα 103. Μακέτα εκθεσιακού πάγκου.

Εικόνα 104.
Σκίτσα
εκθεσιακών
δέντρων.

Εικόνα 105.
Σκίτσο
εκθεσιακών
δέντρων.

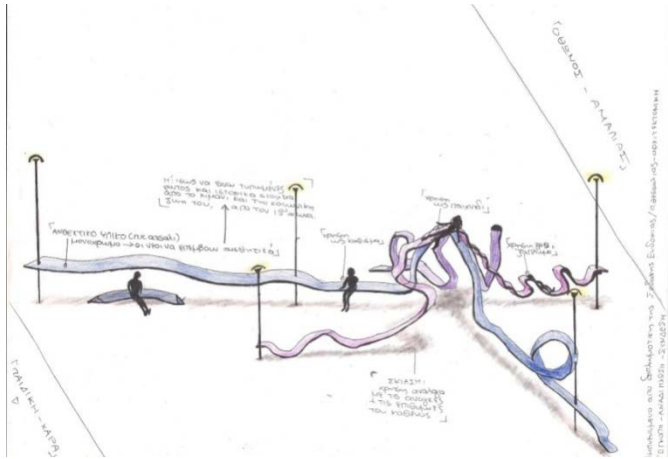

Εικόνα 107
Η πρόταση μας
για το ρολόι σε
ψηφιακή
απεικόνιση

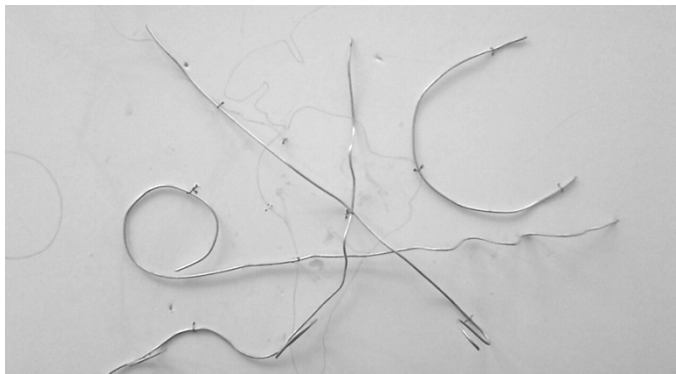

Εικόνα 108 . Όψη του
άνθινου ρολογιού

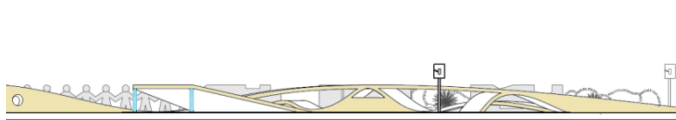
Εικόνα 109 Αρχική
ιδέα για την
δημιουργία των
διαδρομών

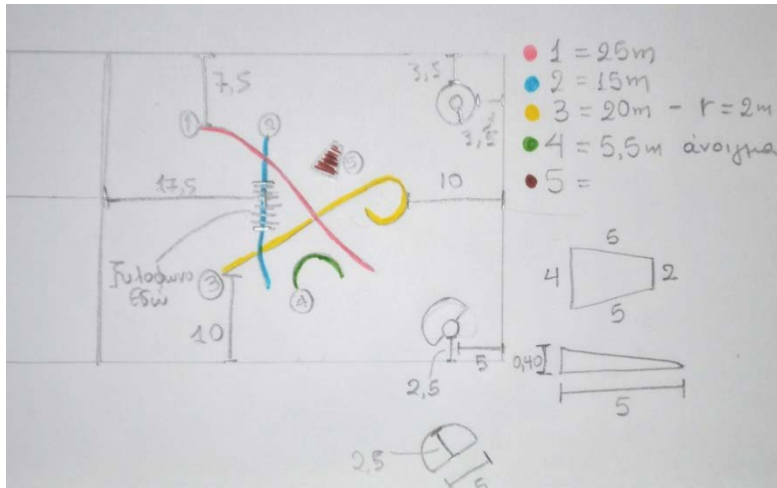
Εικόνα 110 .
Αναζήτηση του
ιδανικού
σχήματος

Εικόνα 111
Αναζήτηση
ιδανικού
σχήματος

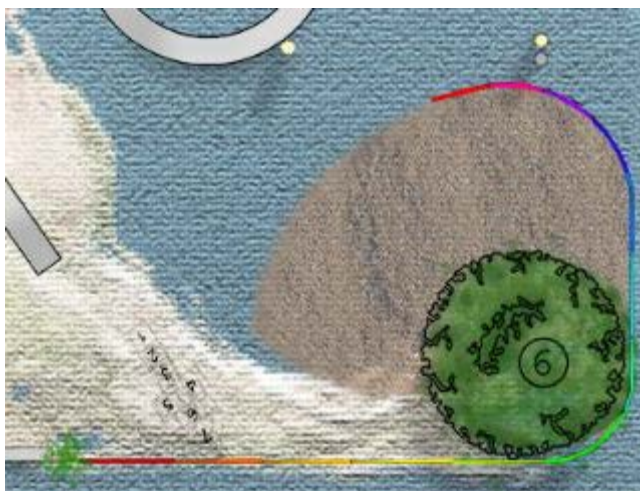
Εικόνα 112
Αναζήτηση
ιδανικού
σχήματος

Εικόνα 113 Σχέδιο στο οποίο προσπαθήσαμε να τοποθετήσουμε την διαδρομή στον χώρο.

Εικόνα 114. Ψηφιακή απεικόνιση της τελικής διαδρομής.

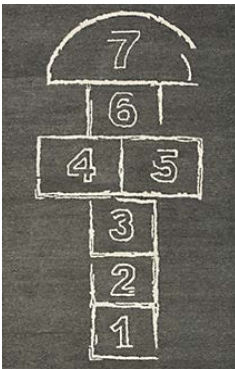
Εικόνα 117. Ψηφιακή απεικόνιση της άμμου, του δέντρου με τις κούνιες, των παιδικών φιγούρων και του κουτσό.

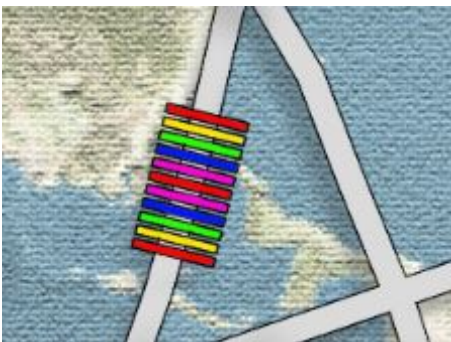
Εικόνα 118 Τελικό Σκίτσο στο οποίο φαίνεται το δέντρο με τις κούνιες και οι διαχωριστικές παιδικές φιγούρες

Εικόνα 119. Αρχικό σκίτσο

Εικόνα 120 . Το κλασικό κουτσό ως πηγή έμπνευσης

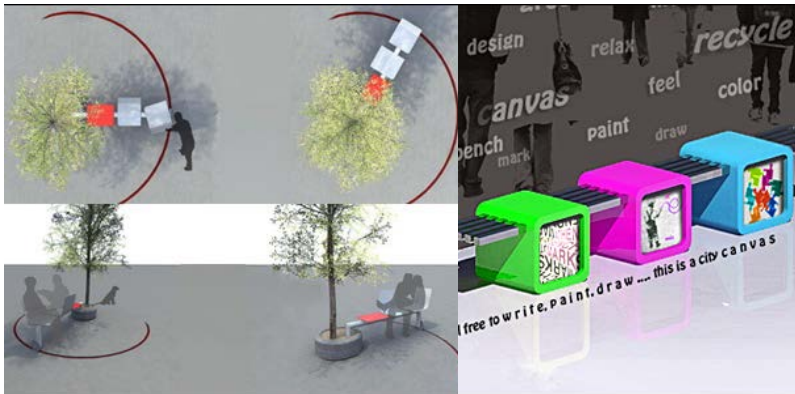

Εικόνα 121. Το ξυλόφωνο τοποθετήθηκε πάνω στην διαδρομή με τέτοιο τρόπο ώστε να χρησιμοποιείται με πολλούς τρόπους , ως παιχνίδι.

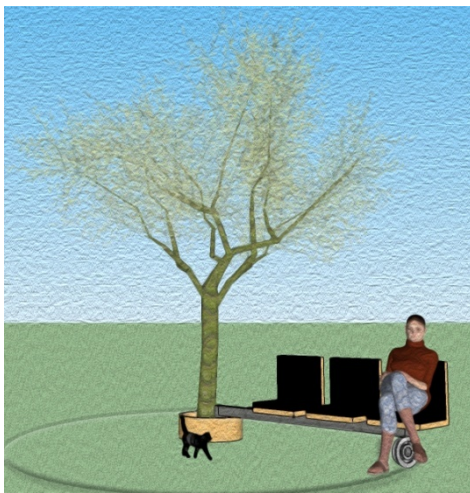

Εικόνα 122. Σκίτσο του ξυλόφωνου.

Εικόνα 125. Ιδέες απο προτάσεις αρχιτεκτόνων στον διαγωνισμό της Αθήνας για την κατασκευή πρωτότυπου δημόσιου καθίσματος. Το παγκάκι αριστερά περιστρέφεται, ενώ το δεξί διαθέτει ηλιακούς συσσωρευτές και το μετατρέπουν σε ρεύμα.

Εικόνα 126. Το παγκάκι που σχεδιάσαμε εμείς και που τοποθετήσαμε στην πλατεία.

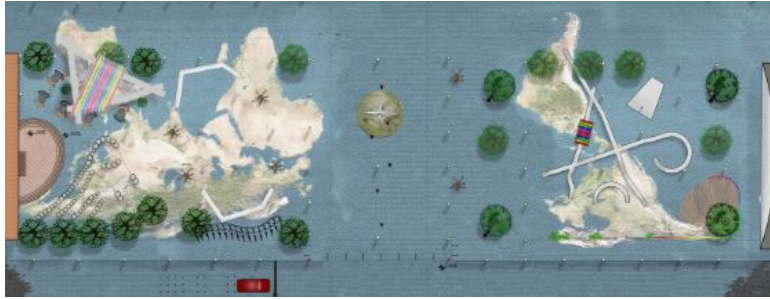

Εικόνα 127 Τα σώματα κατά την διάρκεια της νύχτας (ψηφιακή απεικόνιση)

Εικόνα 128 Σκίτσα απο τους κάδους που σχεδιάσαμε.

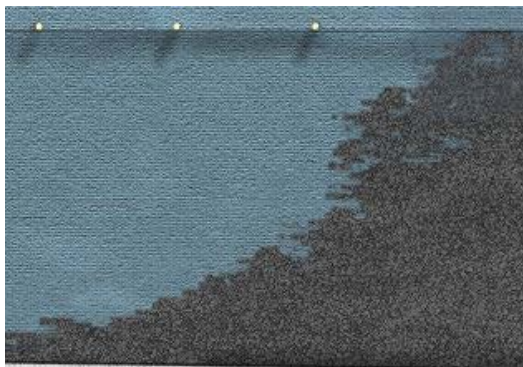

Εικόνα 130. Βλέπουμε στο έδαφος που έχει τοποθετηθεί ο χάρτης .

Εικόνα 131 . Μέρος του εδάφους αποτυπωμένο ψηφιακά.

Εικόνα 132. Διακοπή του υλικού του κυβόλιθου με την ασφαλτο.

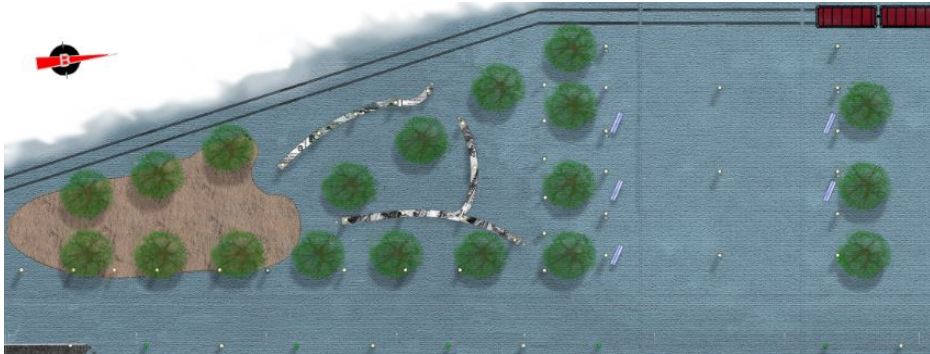
Εικόνα 133. Σε αυτήν την φωτογραφία, βλέπουμε το φανάρι και τις ακουστικές ταινίες που έχουμε τοποθετήσει, επί την Όθωνος Αμαλίας.

Εικόνα 134. Κάποια φανάρια ενδεικτικά τα οποία ενώ το φανάρι είναι κόκκινο, αυτά γίνονται πράσινα ώστε ο πεζός να αντιληφθεί ότι μπορεί να διασχίσει τον δρόμο ελεύθερα.

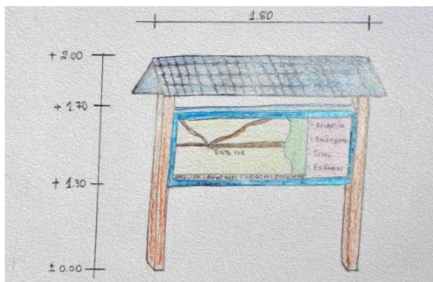
Εικόνα 137. Ένας από τους αρχικούς σχηματισμούς που είχαμε δώσει στην μικρή διαδρομή.

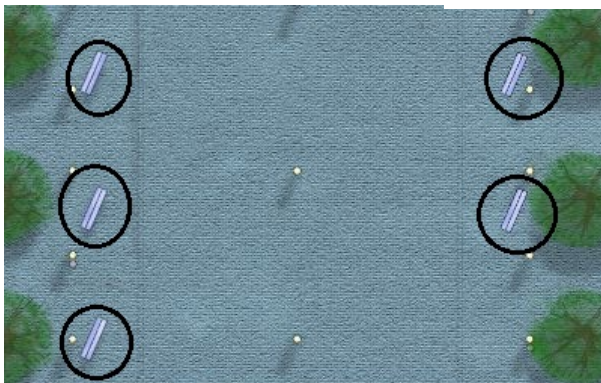
Εικόνα 138. Η γενική κάτοψη του διαμορφωμένου χώρου ως συνέχεια της πλατείας τριών συμμαχών.

Εικόνα 139. Λεπτομέρεια διαδρομής: επένδυση με παλιές φωτογραφίες.

Εικόνα 140. Ο χάρτης με την οθόνη αφής. Συνολικά έχουμε 5 στον χώρο αυτόν.

Εικόνα 141. Σε κύκλους οι χάρτες και η τοποθεσία τους.

Εικόνα 142. Η μακέτα της κατασκευής.

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «**ΠΑΤΡΑ 1900**», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδόσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6
2. «**Μαρτυρίες για το λιμάνι των Πατρών πριν το 1960**», επιμέλεια: Λεωνίδας Σωτηρόπουλος, Αχαικές εκδόσεις, Πάτρα 1993
3. «**ΠΑΤΡΑ 1870-1900** η καθημερινή ζωή της Πάτρας στην αυγή της Μπελ Επόκ,» Γιώτα Καϊκα –Μαντανικα , αχαικές εκδόσεις, Πάτρα 1998
4. «**Θέματα τοπογραφίας και πολεοδομίας των Πατρών**», ,Ι. Α. Παπαποστόλου, Εθνικό ίδρυμα ερευνών μελετήματα 13, Αθήνα 1991
5. «**Ιστορία της Πάτρας**, η εξέλιξη μιας πρωτοποριακής πόλης», πάτρα 1983, Αλέκος Αναστ. Μαρασλής
6. «**Πάτρα 1828-1860 μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19^ο αιώνα**», Νίκος Μπακουνάκης, εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα 1988
7. «**Ιστορία της πόλεως των Πατρών από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι το 1821**», Αθήναι 1888 , Πάτραι 1950, Θωμόπουλος Σ. Ν.
8. «**Οι πλατείες της Πάτρας**», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
9. «**Κοινωνική δομή και πολεοδομική οργάνωση στην Αθήνα**», Επιμέλεια: Θωμάς Μαλούτας, Δημήτρης Οικονόμου, εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
10. «**Πάτρα οδηγός**», Ευάγγελου Κ. Ματσουκη (δρος συγκοινωνιολόγος) , πάτρα 1989, de martino
11. «**Ομόνοια 2000, ταξίδι στον ομφαλό της Αθήνας**» φίλιππος φιλίππου ,εκδόσεις αγρα , φωτογραφίες: Στράτος Καλαφάτης
12. «**Πλατείες της Ευρώπης - Πλατείες για την Ευρώπη**», επιμέλεια: Μαίρη Ανανιάδου - Τζημοπούλου, Α. Καραδήμου - Γερόλυμπου Ζήτη, 2009/ 167 σελ.
13. «**Πάτρα 1947-1964. Μικρή φωτογραφική διαδρομή**» - Συλλογή Ν. Ε. Τόλη
14. «**Πάτρα, τότε και τώρα**» Νίκου Α. Μπακουνάκη, Εκδόσεις Ολκός, 2005

15. «Πάτρα, το πρόσωπο της πόλης», συλλογικό έργο, εκδόσεις Τοπίο

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ: ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

1: Σύνθεση φωτογραφιών με θέμα τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε μια πλατεία.

2: Η φωτογραφία είναι από εδώ:

<http://teachingthepast.wordpress.com/2011/01/12/%CE%B7-%CE%B5%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B2%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF-4/>

Μια ενδιαφέρουσα εφαρμογή για την αρχαία αθηναϊκή αγορά είναι στον παρακάτω σύνδεσμο: <http://www3.ascsa.edu.gr/media/agora/agora.html>

3: <http://www.fhw.gr/choros/miletus/gr/index.php>

4: http://enneaetifotos.blogspot.gr/2010/10/blog-post_9636.html

5: σύνθεση με εικόνες που βρέθηκαν στο google.

6: από το site της Αρχαιολογίας της πόλης των Αθηνών:

http://www.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_9.aspx

7: <http://spartaarchitecture.blogspot.gr/2012/02/blog-post.html>

8: <http://www.greekarchitects.gr/gr/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%B5%CF%82/%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%80%CE%B5%CE%BB%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%82-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B9%CF%82-%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B5%CF%82-id717>

9: <http://www.cctvcambridge.org/node/89480>

- 10: το ίδιο λινκ με το (8)
- 11: <http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/sitte.htm>
- 12: το ίδιο λινκ με το (8)
- 13: <http://www.italian-architecture.info/SI/SI-001.htm>
- 14:
http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1_%CE%92%CE%B1%CE%BD%CF%84%CF%8C%CE%BC
- 15: http://www.ilotsacre.be/site/en/curiosities/grand_place-brussels.htm
- 16 έως και 25: το ίδιο λινκ με το (8)
- 26: http://axion-esti.blogspot.gr/2010/05/blog-post_17.html
- 27:
http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1_%CE%A3%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%AC%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82
- 28: http://axion-esti.blogspot.gr/2010/05/blog-post_17.html
- 29: <http://axion-esti.blogspot.gr/2010/06/blog-post.html>
- 30: Φωτογραφία από βιβλίο: «**Ομόνοια 2000, ταξίδι στον ομφαλό της Αθήνας**» φίλιππος φιλίππου ,εκδόσεις αγρα , φωτογραφίες: Στράτος Καλαφάτης
- 31: <http://paliapatra.gr/index.php?/category/110>
- 32: <http://philipandreopoulos.blogspot.gr/>
- 33: σελ.54 από το βιβλίο: «**ΠΑΤΡΑ 1900**», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδοσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6
- 34: σελ 182. από το βιβλίο: «**ΠΑΤΡΑ 1900**», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδόσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6
- 35: "**Οι Ελληνοαμερικανοί**" - **Ιστορία της Ελληνικής Ομογένειας των Η.Π.Α.:**
<http://www.aspromavro.net/alx/index.php/articles1/58-photohystory2/176-omogeneia-stin-aspromavri-fotografia.html?showall=1&limitstart=>
- 36: Φωτογραφία από την συλλογή του Dorothy Burr Thompson.
<http://www.ascsa.net/id/thompson/image/2792>
- 37: σελ.60 από το βιβλίο: «**Πάτρα 1828-1860 μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19^ο αιώνα**», Νίκος Μπακουνάκης, εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα 1988
- 38: <http://paliapatra.gr/index.php?/category/87>

39: σελ96 από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδόσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6

40: σελ102 από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδόσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6

41: <http://paliapatra.gr/index.php?/category/87>

42: <http://paliapatra.gr/index.php?/category/87>

43: http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9E%CE%B5%CF%83%CE%B7%CE%BA%CF%89%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%A0%CE%AC%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%82_%281821%29 και http://sopatron.gr/40%20cr.SOP%20simera_1.htm

44:

45: <http://wikimapia.org/11112965/el/%CE%A0%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%91%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%93%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85>

46: <https://el-gr.facebook.com/pages/%CE%A3%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1/489706404392545>

47: σελ 114. από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδόσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6

48: σελ 117. από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδόσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6

49: <http://paliapatra.gr/index.php?/category/90>

50: http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A8%CE%B7%CE%BB%CE%B1%CE%BB%CF%8E%CE%BD%CE%B9%CE%B1_%CE%A0%CE%AC%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%82

51: http://lyk-arsak-patras.ach.sch.gr/wp-content/uploads/2012/05/patra_view.pdf

52: <http://iguidepatra.gr/?p=1582>

53: <http://www.dete.gr/articles/162214>

54: σελ 87 από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδοσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6

55. σελ 60 από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδοσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6
56. Copyright Sam Abell/National Geographic Stock | Men gather at a café in 1930's Patras, Greece.
57. σελ 144 από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδοσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6
58. σελ 65 από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδοσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6
59. σελ55. «Οι πλατείες της Πάτρας», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
60. σελ57. «Οι πλατείες της Πάτρας», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
61. σελ62. «Οι πλατείες της Πάτρας», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
62. σελ63. «Οι πλατείες της Πάτρας», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
63. σελ62. «Οι πλατείες της Πάτρας», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
64. σελ63. «Οι πλατείες της Πάτρας», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
65. <http://paliapatra.gr/index.php?/category/89>
66. Πάτρα 1947-1964. Μικρή φωτογραφική διαδρομή - Συλλογή Ν. Ε. Τόλη
67. http://philipandreopoulos.blogspot.gr/2014_03_01_archive.html
68. <http://arcadia.ceid.upatras.gr/haup/visitoralbum.php?downitem=1>
69. σελ61. «Οι πλατείες της Πάτρας», Νίκος Μολόχας, «συλλογές» Αργύρης Βουρνάς, Αθήνα 1998
70. <http://www.shipfriends.gr/forum/gallery/image/60338-patras-port-old-postcard/>
71. <http://users.teiath.gr/pressas/web/Sculpture.html>
72. σελ 144 από το βιβλίο: «ΠΑΤΡΑ 1900», Αλέκος Μαρασλής, πάτρα 1978, εκδοσεις λιβάνη, isbn 960-14-0826-6
73. εικόνα από το διαδίκτυο
- 74: <http://www.shipfriends.gr/forum/>

75 έως **82**: φωτογραφίες τραβηγμένες από εμάς (2014)

83: <http://www.dimokratianews.gr/content/6735/%1F%1E%CF%84%CE%B1-%C2%AB%CF%81%CE%BF%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%84%C2%BB-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B2%CE%AC%CE%B6%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1>

84 έως **142**: οι φωτογραφίες αυτές (εκτός των 86, 93, 120,125) είναι δικιές μας

86: από το διαδίκτυο

93: από το διαδίκτυο

120: από το διαδίκτυο

125: από τον διαγωνισμό “Athens Bench Mark”

GH